

Народна банка на Република Северна Македонија
Дирекција за финансиска стабилност и макропрudentна политика

***ИЗВЕШТАЈ ЗА РИЗИЦИТЕ ВО БАНКАРСКИОТ
СИСТЕМ НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА
ВО ПРВИОТ КВАРТАЛ ОД 2023 ГОДИНА***

јуни 2023 година

Содржина

I. Резиме	7
II. Структура на банкарскиот систем.....	10
1. Број на банки и сопственичка структура на банкарскиот систем	11
III. Ризици во банкарското работење	14
1. Кредитен ризик	15
2. Валутен ризик.....	26
3. Ликвидносен ризик	31
4. Ризик од промена на каматните стапки.....	39
5. Ризик од несолвентност	45
IV. Позначајни билансни промени и профитабилност на банкарскиот систем .	52
1. Активности на банките.....	53
2. Профитабилност.....	70

Табела бр. 1 Структура на поважните позиции од билансите според претежната сопственост на банките (со состојба на 31.3.2023 година)	11
Табела бр. 2 Показатели за концентрацијата на поважните позиции од билансите кај трите и петте банки со најголемо учество во овие позиции	12
Табела бр. 3 Валутна структура на активата и пасивата со валутна компонента	29
Табела бр. 4 Распределба на банките според учеството на отворената девизна позиција по одделни валути и агрегатната девизна позиција во сопствените средства	30
Графикон бр. 1 Херфиндалов индекс	12
Графикон бр. 2 Учество на поединечните банки во вкупната актива на банкарскиот систем	13
Графикон бр. 3 Квартална (лево) и годишна (десно) промена на нефункционалните кредити по одделни сектори	16
Графикон бр. 4 Квартална (лево) и годишна (десно) промена на нефункционалните кредити по одделни дејности (нефинансиски друштва) и кредитни производи (домаќинства)	17
Графикон бр. 5 Стапка на нефункционалните кредити на нефинансиските субјекти, по одделни сектори	18
Графикон бр. 6 Јаз помеѓу редовните кредити во категориите на ризик „Б“ и „В“ и нефункционалните кредити*, прикажани според нивното учество во вкупните кредити	18
Графикон бр. 7 Стапка на нефункционалните кредити по одделни дејности и кредитни производи	19
Графикон бр. 8 Годишни стапки на ненаплатливост и просечно ниво на ризичност на редовните и вкупните кредити, по одделни сектори	20
Графикон бр. 9 Покриеност на нефункционалните кредити со исправка на вредноста (лево) и по одделни дејности и кредитни производи (десно)	20
Графикон бр. 10 Реструктурирани кредити на нефинансиските субјекти (лево) и нивна квартална промена (десно)	21
Графикон бр. 11 Квартална промена на реструктурираните кредити, по одделни сектори ..	21
Графикон бр. 12 Пролонгирани кредити на нефинансиските субјекти според статусот	22
Графикон бр. 13 Ефекти врз стапката на адекватност на капиталот од прекласификација на најголемите кредитни изложености кон нефинансиски субјекти (вклучително и поврзаните лица) во категорија со повисока ризичност	23
Графикон бр. 14 Минимум, максимум и медијана на новите очекувани кредитни загуби по одделни шокови	25
Графикон бр. 15 Квартална (лево и средина) и годишна (десно) промена на вкупната актива, и на активата и пасивата со валутна компонента*	26
Графикон бр. 16 Структура на јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента (лево) и учество на јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента во сопствените средства (десно)	27
Графикон бр. 17 Десетгодишен просек, минимум и максимум за показателот ОДП/сопствени средства (лево) и учество на активата и пасивата со валутна компонента* во вкупната актива на банките (десно)	28
Графикон бр. 18 Структура на јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента по валути (лево) и движење на курсот на денарот во однос на американскиот долар, швајцарскиот франк, британската фунта и австралискиот долар (десно)	28
Графикон бр. 19 Сооднос на агрегатната девизна позиција и сопствените средства по одделни банки* (лево) и учество на кредитите со валутна компонента во вкупните кредити (десно)	30

Графикон бр. 20 Показатели за ликвидноста на банкарскиот систем	31
Графикон бр. 21 Ликвидна актива / вкупна актива (лево), ликвидна актива / краткорочни обврски (средина) и ликвидна актива / депозити на домаќинствата (десно).....	32
Графикон бр. 22 Стапка на покриеност со ликвидност, со состојба на 31.3.2023 година	33
Графикон бр. 23 Показатели за ликвидноста на банкарскиот систем според валутата – денари (лево) и девизи (десно) во проценти	33
Графикон бр. 24 Ликвидни средства, структура (лево) и промена (десно)	34
Графикон бр. 25 Рочна структура на приливите и одливите врз основа на билансните средства и обврски (лево) и збирен јаз меѓу договорените приливи и одливи, со вклучување на збирниот износ на неоптоварените средства (десно).....	35
Графикон бр. 26 Очекувана стабилност на депозитите, според преостанатиот период до достасување, со состојба на 31.3.2023 година.....	36
Графикон бр. 27 Придонес на одделните шокови во намалувањето на ликвидните средства при симулацијата за комбиниран ликвидносен шок	37
Графикон бр. 28 Намалување на ликвидните средства по симулацијата за комбинирани ликвидносни шокови (по сите шокови).....	38
Графикон бр. 29 Вкупна пондерирана вредност на портфолиото на банкарски активности* според типот на каматната стапка, во апсолутен износ (лева скала) и во однос на сопствените средства (десна скала).....	40
Графикон бр. 30 Показател за изложеноста на ризикот од промена на каматните стапки од банкарските активности (нето пондерирана позиција / сопствени средства)	41
Графикон бр. 31 Каматочувствителни средства и обврски според типот на каматната стапка, јаз (лево) и квартална промена (десно).....	42
Графикон бр. 32 Квартални промени на каматочувствителните средства (лево) и обврски (десно), според типот на инструментот и типот на каматната стапка.....	43
Графикон бр. 33 Јаз меѓу активните и пасивните позиции, според периодот до следната преоцена на каматните стапки (лево) и структура на јазот според типот на каматната стапка (десно)	43
Графикон бр. 34 Структура на активата и пасивата, според типот на каматната стапка.....	44
Графикон бр. 35 Показатели за солвентноста и капитализираноста на македонскиот банкарски систем (лево) и движење на стапката на адекватност на капиталот (десно)	46
Графикон бр. 36 Квартални (лево) и годишни (десно) стапки на промена на компонентите на показателите за солвентноста.....	46
Графикон бр. 37 Структура на кварталните промени на сопствените средства (лево) и структура на сопствените средства (десно)	47
Графикон бр. 38 Структура на кварталните промени (лево) и на состојбата (десно) на сопствените средства, според потребата за покривање на одделните ризици и за одржување на потребните заштитни слоеви на капиталот	49
Графикон бр. 39 Структура на капиталните барања за покривање на кредитниот ризик, според категориите на изложеност (лево) и на вкупната билансна и вонбилансна изложеност, според пондерите на ризичност (десно).....	50
Графикон бр. 40 Резултати од стрес-тест симулациите (лево) и потребно влошување на квалитетот на кредитната изложеност, за да може адекватноста на капиталот на банкарскиот систем да се спушти на 8% (десно).....	51
Графикон бр. 41 Структура на активата (горе лево) и на пасивата (горе десно) и структура на кварталните промени на активата (долу лево) и на пасивата (долу десно) на банкарскиот систем во проценти (горе) и во милиони денари (долу).....	54
Графикон бр. 42 Промени на активата на банкарскиот систем.....	55

Графикон бр. 43 Износ на кредитите на нефинансиските субјекти (лево) и новоодобрени кредити по одделни сектори (десно)	56
Графикон бр. 44 Десетгодишен подвижен просек на годишните стапки на раст на кредитите на нефинансиските друштва (лево) и кредитите на домаќинствата (десно)	57
Графикон бр. 45 Структура на кредитите на нефинансиските друштва по одделни дејности и според големината на друштвото	58
Графикон бр. 46 Секторска структура на кредитите на нефинансиските субјекти по поединечна банка (лево) и структура на кредитите на физичките лица по производи (десно)	59
Графикон бр. 47 Учество на „зелените“ кредити во вкупните кредити на нефинансиските субјекти и по одделни сектори, по поединечна банка	59
Графикон бр. 48 Структура на вкупните кредити според секторот (лево) и валутата (средина), и структура на редовните кредити според рочноста (десно)	60
Графикон бр. 49 Квартален (горе) и годишен (долу) раст на кредитите, според секторот, валутата и рочноста	61
Графикон бр. 50 Состојба (лево) и промена (десно) на вкупните депозити на нефинансиските субјекти	62
Графикон бр. 51 Учество на вкупните девизни депозити во вкупните депозити на банкарскиот систем (лево) и на девизните депозити на домаќинствата во вкупните депозити на домаќинства (десно)	63
Графикон бр. 52 Рочна структура на депозитите на домаќинствата	63
Графикон бр. 53 Структура на вкупните депозити, според секторот (лево), валутата (средина) и рочноста (десно)	64
Графикон бр. 54 Квартална (горе) и годишна (долу) промена на депозитите, според секторот (лево), валутата (средина) и рочноста (десно)	65
Графикон бр. 55 Структура (лево) и квартална промена (десно) на вложувањата во хартии од вредност, подружници и придружени друштва	66
Графикон бр. 56 Квартална промена на побарувањата од финансиски институции (лево), обврските врз основа на кредити (десно) и депозитите од финансиските институции (средина)	67
Графикон бр. 57 Обврски (лево) и побарувања (десно) кон/од нерезидентите	67
Графикон бр. 58 Обврски (горе) и побарувања (долу) кон / од матичните лица на банките	68
Графикон бр. 59 Динамика на прикажаната вкупна добивка на банките (лево) и нејзина годишна промена (десно), во милиони денари	70
Графикон бр. 60 Придонес во формирањето на добивката (лево) и придонес во растот на добивката (десно) на банките	71
Графикон бр. 61 Годишна стапка на промена на главните приходни (лево) и расходни ставки (десно) на банките	71
Графикон бр. 62 Нето каматни приходи на банкарскиот систем според секторот, структура (лево) и придонес во растот (десно)	72
Графикон бр. 63 Нето каматна маргина на 31.3.2023 година, по одделна банка (лево)* и на ниво на банкарскиот систем (десно)	72
Графикон бр. 64 Стапки на поврат на просечната актива и на просечниот капитал и резерви и профитна маргина	73
Графикон бр. 65 Трошоци за исправка на вредноста на финансиските и нефинансиските средства, износ (лево) и годишни стапки на промена (десно)	74
Графикон бр. 66 Показатели за учеството на нето-трошоците за исправка на вредноста во добивката и во нето каматните приходи	74

Графикон бр. 67 Активни (лево) и пасивни каматни стапки (десно).....	75
Графикон бр. 68 Каматен распон.....	75

I. Резиме

Окружувањето во коешто работи банкарскиот систем и натаму е неизвесно, под влијание на глобалните фактори, проследено со сè уште високи, но намалени стапки на инфлација и затегнување на финансиските услови. При крајот на првиот квартал од 2023 година се забележаа привремени турбуленции и на финансиските пазари, поттикнати од случувањата во банкарските системи на САД и Швајцарија. Ефектите од овие настани беа ограничени со оглед на брзите реакции на носителите на политиките, а глобалниот финансиски систем и натаму е стабилен. Македонскиот банкарски систем не беше засегнат од овие случувања, имајќи ја предвид примената на традиционален деловен модел од страна на банките, ниската изложеност и обврски кон странство и воопшто отсуството на поголема интегрираност во глобалните финансиските текови.

Заклучно со крајот на првиот квартал од оваа година, забрза растот на депозитите од нефинансиските субјекти на годишна основа, додека растот на кредитите забави. Во услови на задржана доверба во банкарскиот систем, депозитите од нефинансиските субјекти забележаа забрзан годишен раст до нивото од 7,8% (5,4% на 31.12.2022 година), и тоа како депозитите од домаќинствата, така и депозитите од нефинансиските друштва. Анализирано според валутната структура, забрзаниот раст на депозитите произлегува од денарските депозити, при забавување на годишниот раст на девизните депозити, додека во рочната структура на депозитите, годишните стапки на раст на депозитите според сите рочности (по видување, и краткорочно, и долгорочно орочен) бележат забрзување. Особено карактеристични се поволните поместувања кај долгорочните депозити, коишто по подолг период на намалување, во првиот квартал забележаа раст на годишна основа. Во услови на извесно затегнување на финансиските услови и намалена кредитна побарувачка, кредитната активност на банкарскиот систем забележа забавен годишен раст којшто се сведе на нивото од 6,4% (10,1% на 31.12.2022 година). **Првенствено под влијание на сезонските ефекти,** на квартална основа, повеќето категории активности на банкарскиот систем бележат пад или забавен раст. Така, кредитната и депозитната активност забележаа идентично квартално намалување (за 0,8%), условени главно од намалувањето на кредитите и депозитите на претпријатијата.

Народната банка продолжи со приспособување на монетарната политика и во првиот квартал од 2023 година, а беа воведени и макропрudentни мерки. Така, основната каматна стапка се зголеми од 4,75% во декември 2022 година, на 5,50% во март 2023 година (5,75% заклучно со мај 2023 година), а од почетокот на 2023 година, се направија и одредени измени кај задолжителната резерва, главно насочени кон поттикнување на штедењето во домашна валута. Во април 2023 година, се презедоа макропрudentни мерки за воведување максимални вредности на показателот за соодносот меѓу обврските за отплата врз основа на кредити и приходите на физичките лица на месечна основа (55%, при одобрување нова или зголемување на постојната изложеност во денари и 50%, при одобрување нова или зголемување на постојната изложеност со валутна компонента) и на показателот за соодносот помеѓу износот на кредитната изложеност на физичките лица и вредноста на заложениот недвижен имот (85%, при одобрување нова или зголемување на постојната изложеност обезбедена со недвижен имот). Со овие макропрudentни мерки, чијашто примена започнува на 1.7.2023 година, се спречува натрупувањето на системските ризици во сегментот на домаќинствата и на пазарот на недвижности.

Солвентноста на банкарскиот систем бележи подобрување. Стапката на адекватност на капиталот забележа квартално зголемување за 0,3 п.п., до највисокото ниво за последните шеснаесетина години, од 18,0%. Подобрата солвентност е најмногу резултат на реинвестирањето на добивките од минатата година. Над 93% од сопствените средства отпаѓаат на редовниот основен капитал, којшто го претставува најквалитетниот сегмент од регулаторниот капитал на банките. Анализирани според употребата, безмалку една третина од сопствените средства на банкарскиот систем отпаѓаат на заштитните слоеви на капиталот или се „слободни“, над потребното минимално ниво, коишто банките може да ги користат за справување со различни предизвици при надолните фази од економските циклуси и во кризни услови. Спроведеното стрес-тестирање покажува отпорност на банкарскиот систем на симулираните шокови.

Показателите за ликвидноста се на задоволително ниво. И покрај кварталното намалување на ликвидните средства, показателите преку кои се следи и се оценува ликвидноста се задржаа на задоволително ниво. Така, ликвидните средства зафаќаат 29,1% од вкупната актива на банките (30,0% на 31.12.2022 година), додека покриеноста на краткорочните обврски и депозитите од домаќинствата со ликвидни средства изнесува 47,3% и 57,9%, соодветно (на 31.12.2022 година, овие показатели изнесуваа 47,7% и 61,1%, соодветно). Стапката на покриеност со ликвидност на банкарскиот систем (англ. Liquidity Coverage Ratio) изнесува 269,5%, што е значително повисоко од регулаторниот минимум (100%) и го потврдува задоволителниот обем на ликвидност со кој располага македонскиот банкарски систем. Резултатите од стрес-тестовите упатуваат на задоволителна отпорност на банкарскиот систем на претпоставените екстремни, поединечни и комбинирани ликвидносни одливи.

Квалитетот на кредитното портфолио на банките се задржа. Вкупните нефункционални кредити и натаму се намалуваат (-2,1%), со што и нивното учество во вкупните кредити се намали за 0,1 п.п., до ново историски најниско ниво од 2,8%. Стапката на нефункционалните кредити на домаќинствата се задржа на нивото од претходниот квартал и изнесува 1,9%, додека учеството на нефункционалните во вкупните кредити кај претпријатијата се намали за 0,1 п.п., до нивото од 3,8%.

Во првиот квартал од оваа година, присуството на валутната компонента (странска валута и вградувањето на девизната клаузула во производите на банките) во билансите на банките забележа намалување. Изложеноста на банкарскиот систем на валутниот ризик е на ниво коешто е повеќе од тројно пониско од регулаторниот лимит од 30% од сопствените средства и на 31.3.2023 година изнесува 8,2%.

Изложеноста на банките на ризикот од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности е во рамките на пропишаниот лимит и на 31.3.2023 година изнесува 10,5% од сопствените средства, што претставува квартален раст од 0,4 п.п. Трендот на зголемување на каматните стапки, којшто започна минатата година и продолжи и во 2023 година, го нагласува значењето на ризикот од промена на каматните стапки, особено на кредитниот ризик за банките којшто произлегува од изложеноста на нивните клиенти на ризикот од зголемување на каматните стапки. Поради тоа, како и досега,

неопходно е банките да продолжат со зголемена претпазливост и јакнење на практиките за управувањето со овие ризици.

Во првиот квартал од 2023 година, добивката на домашниот банкарски систем се зголеми за 44,3% во споредба со истиот период од минатата година. Зголемената добивка најмногу произлегува од растот на нето каматните приходи, а извесен придонес имаше и зголемувањето на нето-приходите од провизии. Периодот на посилен раст на приходите на банките се искористи за јакнење на капацитетот за справување со идни кредитни загуби, што се огледа преку зголемување на трошоците за исправка на вредноста. Стапките на поврат на просечната актива и просечниот капитал и резерви изнесуваат 2,2% и 17,6%, соодветно, што е подобро остварување во однос на истиот период од минатата година (1,6% и 14,0%, соодветно). Показателите за оперативната ефикасност главно бележат подобрување, и покрај растот на оперативните трошоци од 8,9%, во споредба со претходната година.

Макроекономската слика во првиот квартал од 2023 година не се промени значително во споредба со претходниот период. Ризиците, главно поврзани со надворешното окружување, и натаму постојат и соодветно влијаат врз окружувањето во кое функционира домашниот банкарски систем и последователно врз неговите активности и профилот на ризици во периодот што следи. Неизвесното окружување, заедно со постепеното затегнување на финансиските услови наметнува потреба од натамошно внимателно следење на кредитниот ризик. Народната банка будно ги следи сите настани и е подготвена да ги преземе сите потребни мерки што се во нејзина надлежност секогаш кога е потребно.

II. Структура на банкарскиот систем

1. Број на банки и сопственичка структура на банкарскиот систем

На 31.3.2023 година, бројот на банките во Република Северна Македонија е непроменет во однос на претходниот квартал и изнесува тринаесет. Девет банки се во претежна странска сопственост, од кои пет се подружници на странски банки.

Табела бр. 1 Структура на поважните позиции од билансите според претежната сопственост на банките (со состојба на 31.3.2023 година)
во милиони денари и во проценти

Тип на сопственост	Број на банки	Капитал и резерви		Актива		Кредити на нефинансиски сектор		Депозити од нефинансиски сектор		Вкупни приходи*		Финансиски резултат*	
		Износ	Во %	Износ	Во %	Износ	Во %	Износ	Во %	Износ	Во %	Износ	Во %
Банки во претежна сопственост на странски акционери	9	67.188	76,4%	486.502	72,0%	343.057	81,8%	342.612	69,9%	22.768	76,1%	8.052	74,3%
- подружници на странски банки	5	58.903	66,9%	406.099	60,1%	288.870	68,9%	288.742	58,9%	19.292	64,4%	7.165	66,1%
- Австрија	1	9.621	10,9%	81.770	12,1%	60.686	14,5%	48.711	9,9%	3.272	10,9%	1.100	10,1%
- Бугарија	1	1.269	1,4%	10.960	1,6%	7.522	1,8%	8.434	1,7%	430	1,4%	45	0,4%
- Грција	1	19.821	22,5%	121.298	17,9%	88.665	21,2%	91.338	18,6%	6.660	22,2%	2.482	22,9%
- Словенија	1	15.602	17,7%	110.820	16,4%	74.694	17,8%	86.277	17,6%	5.478	18,3%	2.599	24,0%
- Турција	1	12.590	14,3%	81.251	12,0%	57.303	13,7%	53.981	11,0%	3.452	11,5%	939	8,7%
- останати банки во претежна странска сопственост	4	8.285	9,4%	80.404	11,9%	54.186	12,9%	53.870	11,0%	3.476	11,6%	888	8,2%
- Бугарија	2	3.683	4,2%	29.263	4,3%	19.461	4,6%	20.042	4,1%	1.697	5,7%	449	4,1%
- Германија	1	3.774	4,3%	42.920	6,4%	29.279	7,0%	27.507	5,6%	1.344	4,5%	283	2,6%
- Швајцарија	1	828	0,9%	8.221	1,2%	5.447	1,3%	6.321	1,3%	435	1,5%	156	1,4%
Банки во претежна сопственост на домашни акционери	4	20.808	23,6%	189.388	28,0%	76.072	18,2%	147.526	30,1%	7.168	23,9%	2.785	25,7%
- приватна сопственост	3	17.268	19,6%	173.648	25,7%	75.915	18,1%	147.526	30,1%	6.978	23,3%	2.700	24,9%
- државна сопственост	1	3.540	4,0%	15.740	2,3%	158	0,0%	0	0,0%	190	0,6%	85	0,8%
Вкупно:	13	87.996	100,0%	675.891	100,0%	419.129	100,0%	490.137	100,0%	29.937	100,0%	10.837	100,0%

Извор: Народната банка врз основа на податоците доставени од страна на банките.

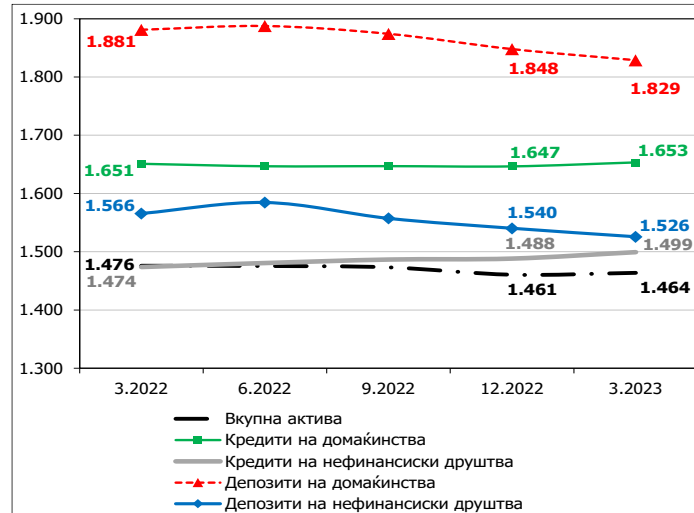
* Вкупните приходи и финансискиот резултат се пресметани за последните дванаесет месеци (31.3.2022 – 31.3.2023 година).

Банките во претежна странска сопственост преовладуваат во структурата на поважните позиции од билансите на банкарскиот систем и во првиот квартал од 2023 година. Најзначителна промена е забележана кај финансискиот резултат, каде што учеството на овие банки е намалено за 2,1 процентен поен. Забележителна е и промената кај активата, каде што учеството на банките во странска сопственост се намали за 0,6 процентни поени. Банките во странска сопственост и натаму имаат највисоко учество во вкупните кредити на нефинансискиот сектор, коешто изнесува 81,8% и бележи пад за 0,2 процентни поена.

Графикон бр. 1 Херфиндалов индекс

во индексни поени

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Вредностите на Херфиндаловиот индекс¹ бележат благи промени во првиот квартал од 2023 година. Вредноста на овој индекс кај депозитите на домаќинствата и натаму е над прифатливото ниво од 1.800 индексни поени (коешто го надмина во третиот квартал од 2020 година), но бележи постојано намалување и постепено приближување кон прифатливото ниво на индексот. Кај сите останати категории активности, индексот е **во рамките на прифатливите вредности².**

Табела бр. 2 Показатели за концентрацијата на поважните позиции од билансите кај трите и петте банки со најголемо учество во овие позиции
во проценти

Позиција	31.03.2023		31.12.2022	
	CR3	CR5	CR3	CR5
Вкупна актива	57,0	81,1	56,5	81,5
Кредити на домаќинства	61,6	83,6	61,1	83,5
Кредити на нефинансиски друштва	52,2	81,0	51,6	80,4
Депозити на домаќинства	69,4	85,8	70,1	86,1
Депозити на нефинансиски друштва	54,1	81,8	54,4	83,2
Финансиски резултат*	71,5	90,3	72,6	91,0
Вкупни приходи*	60,2	82,7	60,4	82,6

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Вкупните приходи и финансискиот резултат се пресметани за последните дванаесет месеци (31.3.2022 – 31.3.2023 година).

¹ Херфиндаловиот индекс се пресметува според формулата $HI = \sum_{j=1}^n (S_j)^2$, каде што S е учеството на секоја банка во вкупниот

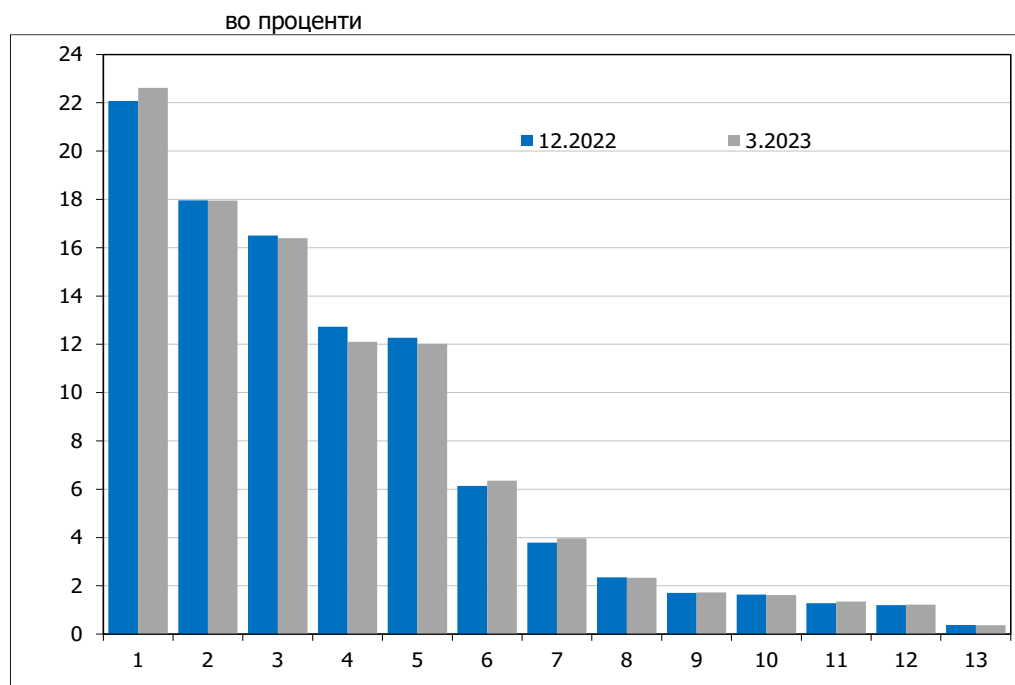
износ на категоријата којашто се анализира (на пример: вкупна актива, вкупни депозити итн.), а n е вкупниот број банки во системот.

² Нивото на концентрација се смета за прифатливо кога индексот се движи во интервал од 1.000 до 1.800 поени.

Показателите за трите и петте банки со најголемо учество во одделните позиции од билансите на банките главно бележат мали промени на квартална основа. Поизразена промена се јавува кај застапеноста на банките во финансискиот резултат каде што се бележи умерено намалување на учеството на трите и петте банки со најголемо учество, за 1,1 и 0,7 процентни поени, соодветно, а забележително е и намалувањето на учеството на петте банки со најголемо учество во депозитите на нефинансиските друштва за 1,4 процентни поени.

Графикон бр. 2 Учество на поединечните банки во вкупната актива на банкарскиот систем

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Разликата во големината на банките според износот на нивната актива се задржува на високо ниво, а распонот помеѓу банката со највисоко пазарно учество (22,6%) и банката со најниско пазарно учество (0,4%) се прошири за 0,6 процентни поени во однос на претходниот квартал. Петте големи банки и натаму се единствените со двоцифрено пазарно учество, коешто збирно изнесува 81,1% и бележи намалување од 0,4 процентни поени во споредба со претходниот квартал.

III. Ризици во банкарското работење

1. Кредитен ризик

Во првиот квартал од 2023 година, квалитетот на кредитното портфолио беше задржан, дури и забележа мало подобрување. Така, стапката на нефункционални кредити се подобри (за 0,1 п.п.) и изнесува 2,8%, што е историски најниско ниво. Подобрувањето на стапката на нефункционалните кредити најмногу доаѓа од корпоративниот сектор, каде што учеството на нефункционалните кредити се намали и изнесува 3,8%. Стапката на нефункционалните кредити на домаќинствата се задржа на нивото од претходниот квартал и изнесува 1,9%. Ризиците за солвентноста и стабилноста на банкарскиот систем при претпоставка за целосна ненаплатливост на нефункционалните кредити се ограничени поради релативно високата покриеност на нефункционалните кредити со исправка на вредноста, коешто овозможува нерезервирањето дел од нефункционалните кредити да зафаќа минимален дел од сопствените средства на банкарскиот систем. Резултатите од стрес-тестирањето ја потврдуваат отпорноста на банкарскиот сектор на симулираните шокови на кредитниот ризик.

Другите аспекти на анализата на кредитниот ризик покажуваат слаби сигнали на надолни поместувања во квалитетот на кредитното портфолио, но тие се предмет на потемелно и натамошно следење и засега не претставуваат ризик за идниот квалитет на кредитното портфолио. Имено, раст бележат пролонгираните кредити, но тие тековно не претставуваат значителен извор на ризик за домашниот банкарски систем, поради нивното релативно скромно учество во вкупните кредити. Реструктурираните кредити, коишто според својата природа може да укажуваат на влошување на квалитетот на кредитното портфолио доколку растат или се во голем обем, се намалуваат на квартална основа. Сепак, кога сè уште е неизвесно окружувањето поради војната во Украина и нејзиното влијание врз синџирите на снабдување и цените, затегнувањето на финансиските услови и променливоста на пазарите, банките треба да бидат внимателни при управувањето со кредитниот ризик, особено при формирањето на очекувањата за кредитните загуби за овие кредити, но и за целото портфолио.

1.1 Остварување на кредитниот ризик во билансите на банките

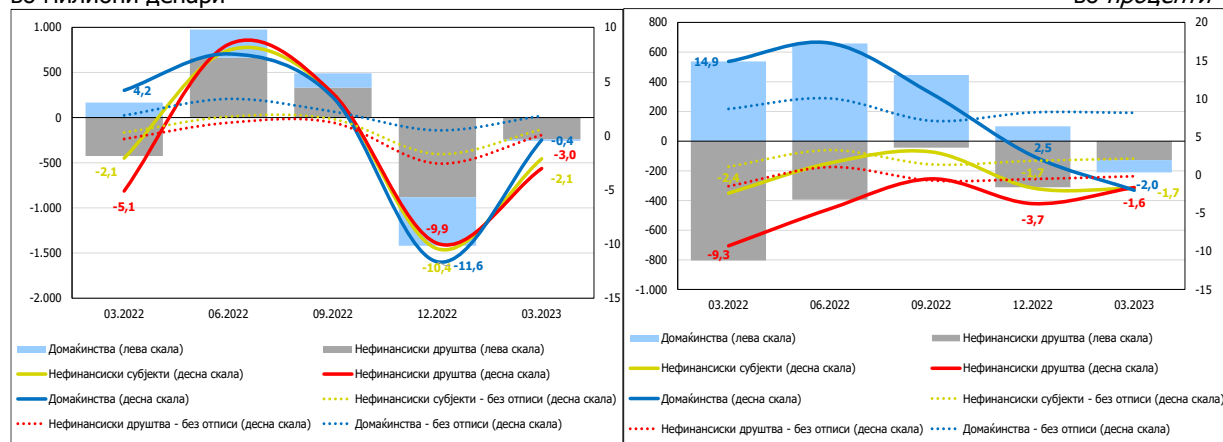
Во првиот квартал од 2023 година, нефункционални кредити на нефинансискиот сектор се намалија, но побавно во однос на претходниот квартал. Намалувањето изнесуваше 2,1% или за 259 милиони денари и најмногу произлегува од задолжителните отписи³ на побарувањата, но одредено влијание имаат и наплатите на нефункционалните кредити. Намалувањето на нефункционалните кредити во првиот квартал од 2023 година во целост произлегува од нефинансиските друштва од дејноста „трговија на големо и мало“⁴.

³ Со исклучување на ефектот од нето-отписите, нефункционалните кредити на нефинансискиот сектор бележат минимален квартален раст од 0,6%.

⁴ Нефункционалните кредити на претпријатијата преовладуваат во вкупното нефункционално портфолио со учество од 64,9%.

Графикон бр. 3 Квартална (лево) и годишна (десно) промена на нефункционалните кредити по одделни сектори во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

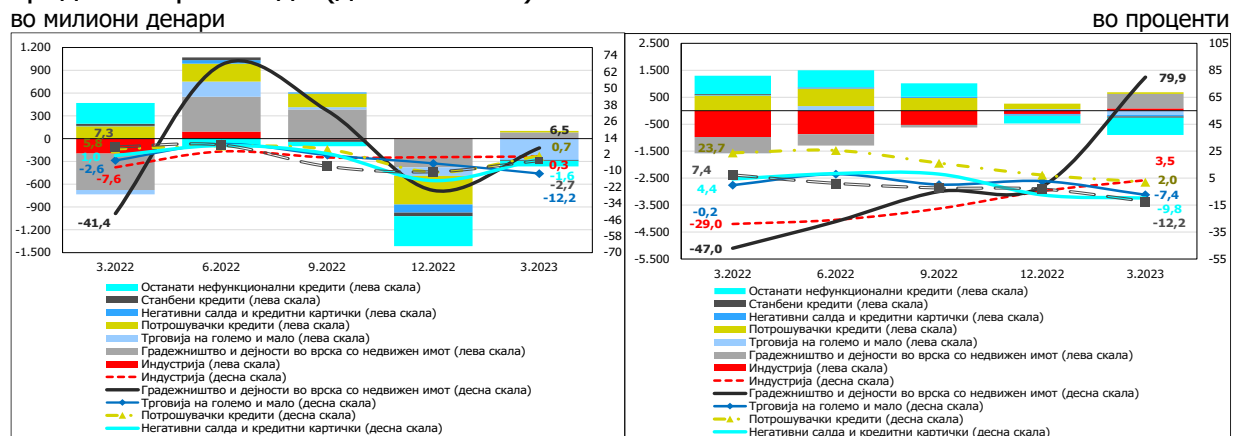
Забелешка: На линиите со точки е прикажан растот на нефункционалните кредити со исклучување на ефектот од сите задолжителни отписи извршени во периодот 1.1.2016 – 31.3.2023 година. Почнувајќи од декември 2019 година податокот ги содржи и наплатените задолжително отпишани кредити.

Нефункционалното кредитно портфолио на корпоративниот сектор во првиот квартал од 2023 година се намали за 3,0%, или за 242 милиона денари⁵, но намалувањето е побавно во споредба со претходниот квартал и со првиот квартал од претходната година. Намалување на нефункционалните кредити има кај повеќето економски дејности, а е најзначајно кај „трговијата на големо и мало“ и кај секторот за производство на метали, машини, алати и опрема. Наспроти тоа, зголемување на нефункционалните кредити има кај прехранбениот сектор, градежништвото и угостителската дејност. Високата годишна стапка на раст на нефункционалните кредити од дејноста „градежништво“, во одредена мера е последица и на споредбената основа, односно падот на почетокот на првиот квартал од 2022 година како последица на наплатата на побарувањата, но делумно е резултат и на неповолните ефекти од енергетската криза и зголемените цени на градежните материјали и останатите трошоци.

⁵ Со изолирање на ефектот од задолжителните нето-отписи, нефункционалните корпоративни кредити се зголемуваат за минимални 0,1%.

Графикон бр. 4 Квартална (лево) и годишна (десно) промена на нефункционалните кредити по одделни дејности (нефинансиски друштва) и кредитни производи (домаќинства) во милиони денари

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Нефункционалните кредити на домаќинствата бележат квартален пад од 0,4% или за 16 милиони денари⁶, којшто е побавен во однос на претходниот квартал (11,6%, или за 538 милиони денари), додека во првиот квартал од минатата година овие кредити се зголемија. Забавувањето на падот на нефункционалните кредити на домаќинствата произлегува од потрошувачките нефункционални кредити, коишто овој квартал се зголемија (за 0,7%, или за 20 милиони денари), наспроти падот во претходниот квартал (за 11,2% или за 375 милиони денари), како и од растот на нефункционалните побарувања врз основа на негативни салда на трансакциските сметки (за 3,8%, односно за 8 милиони денари, наспроти падот за 10,9% или за 26 милиони денари во претходниот квартал). Од друга страна, нефункционалните кредити за набавка на станбен и деловен простор квартално се намалија за 3,9% (односно за 15 милиони денари).

При намалена кредитна поддршка од страна на банките⁷ во првите три месеци од оваа година (0,8% на квартална основа) и намалување на нефункционалните кредити, стапката на нефункционалните кредити се намали за 0,1 п.п. и 0,2 п.п. во споредба со 31.12.2022 година и 31.3.2022 година, соодветно и изнесува 2,8%, што е историски досега најниско ниво на овој показател⁸. Подобрување бележи и учеството на кредитите класифицирани во категориите на ризик „Б“ и „В-редовно“ (како апроксимација за т.н. „фаза 2“ кредити кај кои има значително зголемување на кредитниот ризик во согласност со МСФИ 9) во

⁶ Доколку се исклучи ефектот од задолжителните нето-отписи, тогаш растот на нефункционалните кредити на домаќинствата е поголем и изнесува 1,8%.

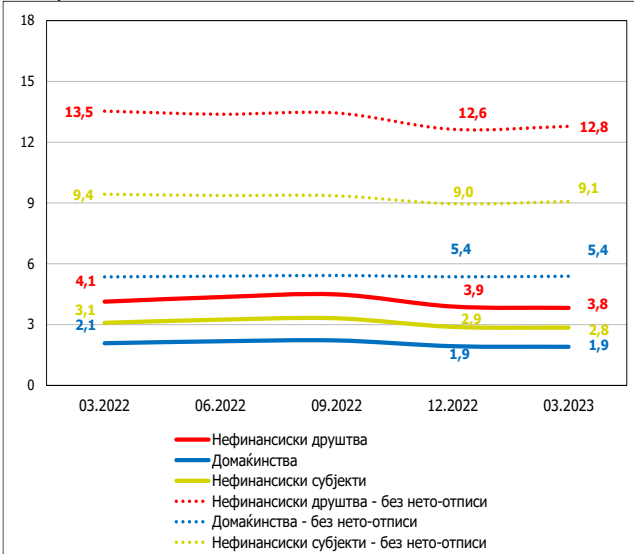
⁷ Годишниот раст на кредитната активност во првиот квартал на 2023 година забави, а се очекува дека ваквиот тренд ќе продолжи до крајот на годината во услови на неизвесност и позатегнати финансиски услови. Одредено влијание се очекува и од донесените системски и макропрудентни мерки за јакнење на отпорноста на банкарскиот сектор, во согласност со воведувањето на обврската за издвојување противцикличен слој на капиталот на банките што започнува со примена од август 2023 година, како и поставувањето прагови во однос на големината на задолженоста кај населението, коишто имаат за цел да ги намалат системските ризици во сегментот на кредитирање на домаќинствата и на пазарот на недвижности.

⁸ Без ефектот од задолжителните нето-отписи, учеството на нефункционалните кредити минимално се зголеми до нивото од 9,1%, што е околу минимумот на остварените стапки во изминатите десет години, односно и натаму е под нејзиниот десетгодишен просек од 10,8%.

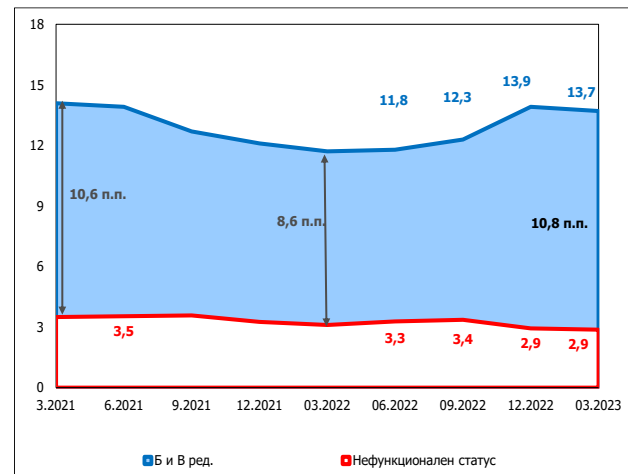
вкупните кредити на нефинансискиот сектор (најмногу заради падот на кредитите класифицирани во категоријата „Б“ за 3,1%, што повторно произлегува од наплати од дејноста „трговија на големо и мало“).

Графикон бр. 5 Стапка на нефункционалните кредити на нефинансиските субјекти, по одделни сектори во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 6 Јаз помеѓу редовните кредити во категориите на ризик „Б“ и „В“, и нефункционалните кредити*, прикажани според нивното учество во вкупните кредити во проценти од вкупните кредити

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

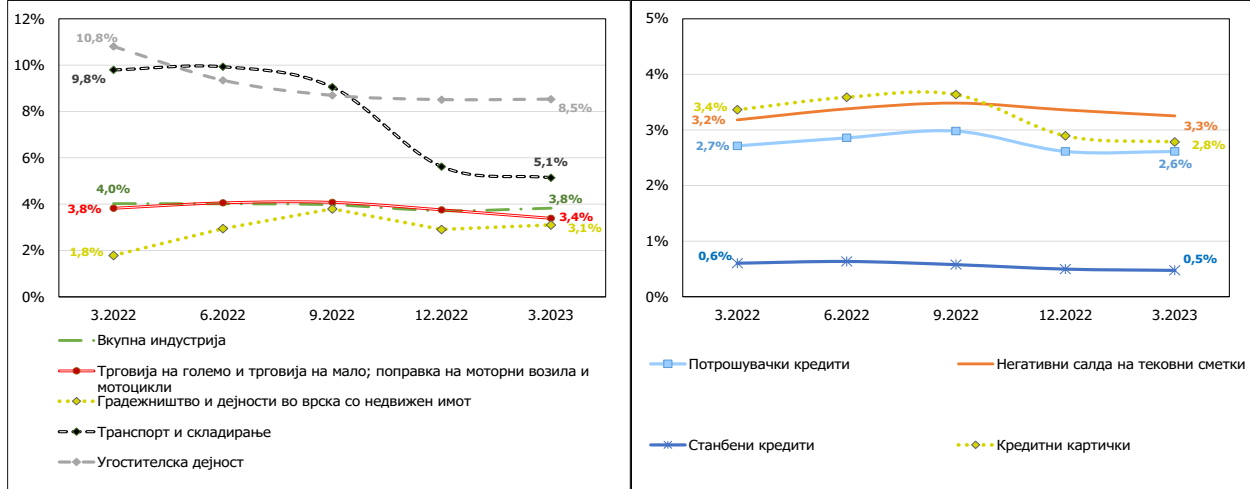
* Редовните кредити класифицирани во категориите на ризик „Б“ и „В“ и нефункционалните кредити, се апроксимација на т.н. група 2 и група 3 кредити според МСФИ 9, соодветно. Малите разлики коишто се јавуваат во стапките на НПЛ во однос на графиконот лево, се поради тоа што се користат два различни извора на податоци.

Учеството на нефункционалните во вкупните кредити на правните лица исто така се намали за 0,1 процентен поен и се сведе на нивото од 3,8%⁹. Намалувањето на стапката на нефункционалните кредити се забележува кај сите поважни претежни дејности на нефинансиските друштва, а најизразено подобрување на стапката на нефункционални кредити се забележува кај услужните дејности од областа уметност, забава и рекреација и други услужни дејности, коишто претходно беа и најпогодени од пандемијата. Наспроти тоа, извесно влошување (за 0,9 процентни поени) е видливо и кај прехранбената индустрија, при значителен раст на нефункционалните кредити (за 10,4%). Исто така, покачување на оваа стапка има кај секторот „градежништво“ и услугите поврзани со информации и комуникации (за 0,3 и 0,2 процентни поена, соодветно).

⁹ Без ефектот од задолжителните нето-отписи, учеството на нефункционалните во вкупните корпоративни кредити се зголеми до нивото од 12,8%, што е малку над најниско остварената стапка во изминатите десет години, но е под нејзиниот десетгодишен просек.

Графикон бр. 7 Стапка на нефункционалните кредити по одделни дејности и кредитни производи во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

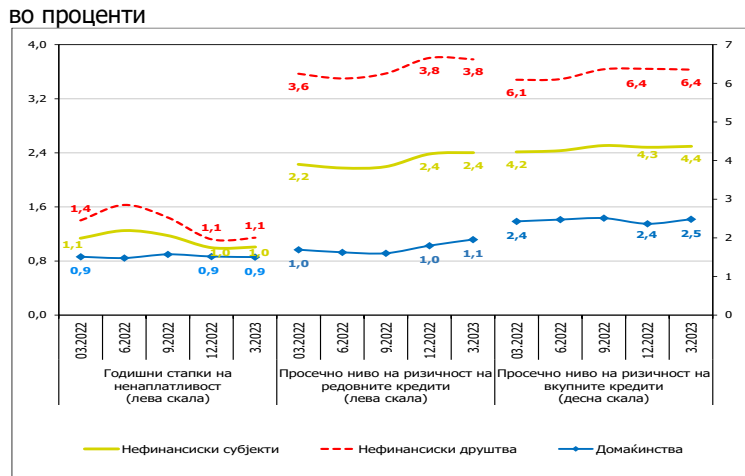
На крајот од првиот квартал на 2023 година, стапката на нефункционалните кредити кај кредитното портфолио на домаќинствата е непроменета и изнесува 1,9%¹⁰. Од аспект на одделни намени, во текот на овој квартал не се забележани позначителни промени во квалитетот. Стапките на нефункционалните кредити кај двете најголеми категории кредити на домаќинствата, односно кај потрошувачките и станбените кредити, во текот на кварталот се задржаа на стабилно ниво и изнесуваат 2,6% и 0,5%, соодветно.

Годишната стапка на ненаплатливост на редовните кредити на нефинансискиот сектор е непроменета во првиот квартал од 2023 година во споредба со претходниот квартал. Непроменета е и просечната резервираност (просечното ниво на ризициност) на редовните и на вкупните кредити на нефинансискиот сектор, како и на корпоративните кредити. Но, кај редовните и вкупните кредити на домаќинствата овие нивоа бележат минимално зголемување, што е показател дека банките согледуваат извесно зголемување на ризиците од кредитното портфолио составено од домаќинствата, коишто и понатаму се оценети на многу пониско ниво во споредба со пласманите кон претпријатијата. Имено, очекуваните кредитни загуби за редовните кредити на нефинансиските друштва се на нивото од 3,8%, што е значително повисоко во однос на домаќинствата (1,1%) на крајот на првиот квартал од 2023 година, при слични стапки на ненаплатливост за двата сектора. Имајќи ги предвид неизвесностите во светската и домашната економија, потребно е внимателно следење на квалитетот на кредитното портфолио од страна на банките и соодветно и навремено издвојување резервации за покривање на очекуваните кредитни загуби.

¹⁰ Без ефектот од задолжителните нето-отписи, стапката на нефункционални кредити на домаќинствата изнесува 5,4% и е на нивото на својот 10-годишен подвижен просек.

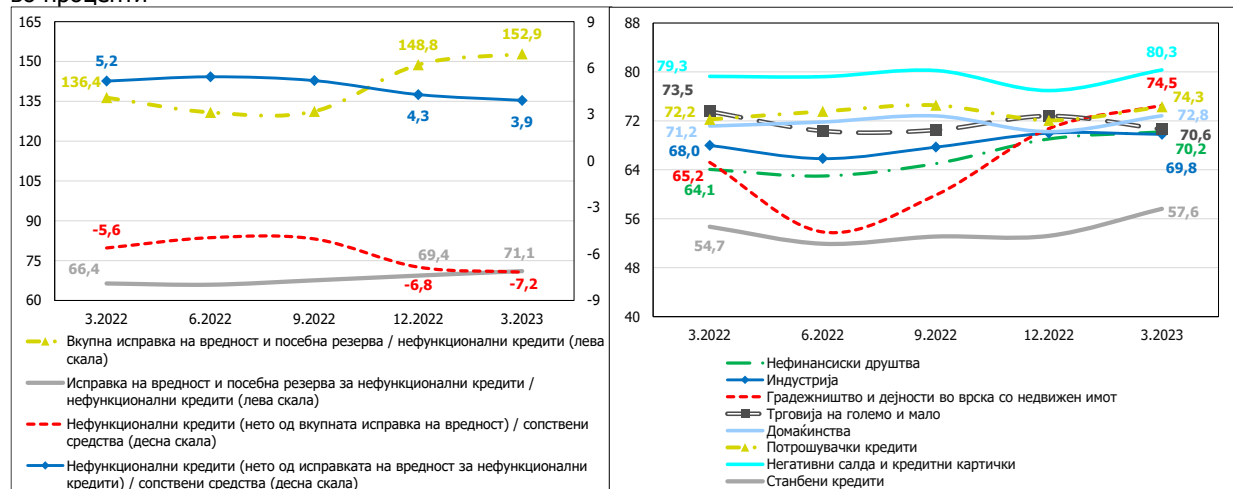
Графикон бр. 8 Годишни стапки на ненаплатливост и просечно ниво на ризицност на редовните и вкупните кредити, по одделни сектори во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Негативните последици од евентуалната целосна ненаплатливост на нефункционалните кредити, односно обемот на неочекувани кредитни загуби врз оваа основа имаат ограничено влијание врз солвентноста на домашниот банкарски систем. Ова произлегува од високата покриеност на нефункционалните кредити со исправката на вредноста за овие кредити, којашто на крајот на првиот квартал од 2023 година забележа зголемување за 1,7 процентни поени во однос на претходниот квартал и изнесува 71,1%. Истовремено, нерезервираниот износ на нефункционалните кредити зафаќа само 3,9% од сопствените средства на банкарскиот систем и во однос на претходниот квартал бележи подобрување за 0,4 п.п. Ова значи дека при претпоставка за целосна ненаплатливост на тековните нефункционални кредити, солвентноста на банкарскиот систем не би била загрозена.

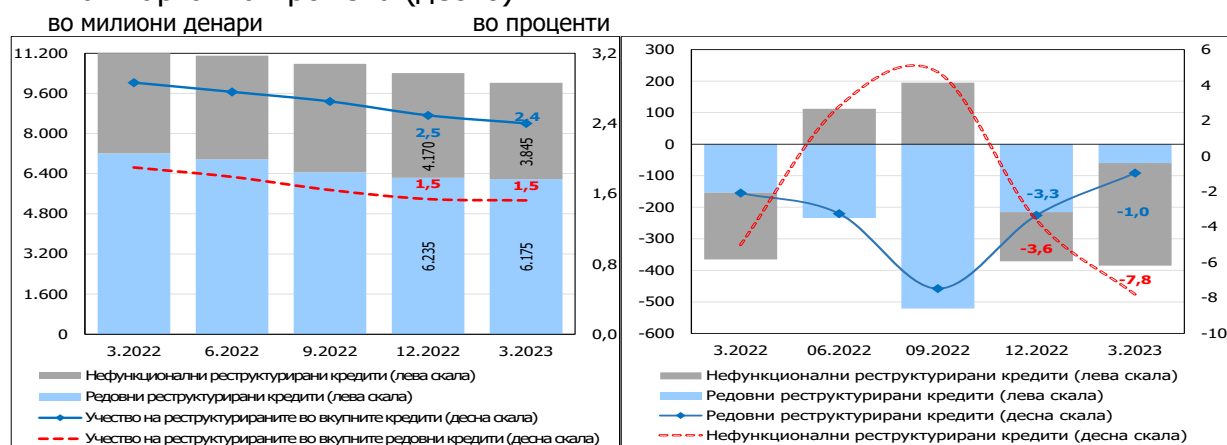
Графикон бр. 9 Покриеност на нефункционалните кредити со исправка на вредноста (лево) и по одделни дејности и кредитни производи (десно) во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

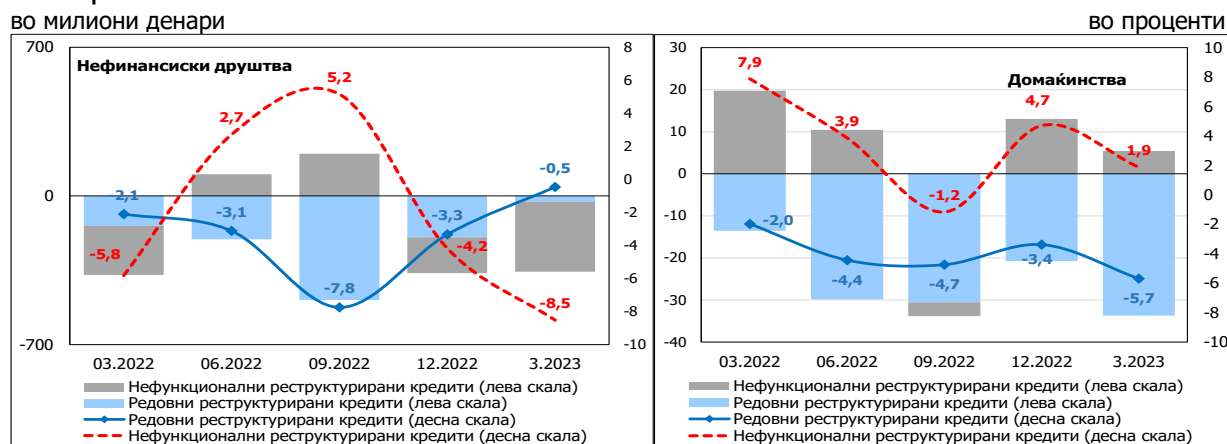
Графикон бр. 10 Реструктурирани кредити на нефинансиските субјекти (лево) и нивна квартална промена (десно)

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Реструктурираните кредити по својата природа се кредити коишто треба повнимателно да се следат, бидејќи реструктурирањето се врши на побарувањата од клиенти кои имаат влошена финансиска состојба (поради што овие кредити се потенцијален извор на нови нефункционални кредити доколку со реструктурирањето не се постигнат очекуваните цели за приспособување на кредитниот товар на финансиската состојба на клиентот). **Реструктурираните кредити имаат многу мало учество во вкупните кредити од 2,4% и нивниот износ бележи постојано намалување**, коешто е присутно и во првиот квартал од 2023 година. Повисокиот ризик што е карактеристичен за реструктурираните кредити се согледува и преку повисоката просечна резервираност на редовните реструктурирани кредити којашто изнесува 20,6% и е значително повисока во споредба со покриеноста со исправка на вредноста на вкупните редовни кредити од 2,4%. Од друга страна, покриеноста на нефункционалните реструктурирани кредити со издвоени резервации (од 68,8%) е слична со покриеноста на вкупните нефункционални кредити (од 71,1%).

Графикон бр. 11 Квартална промена на реструктурираните кредити, по одделни сектори

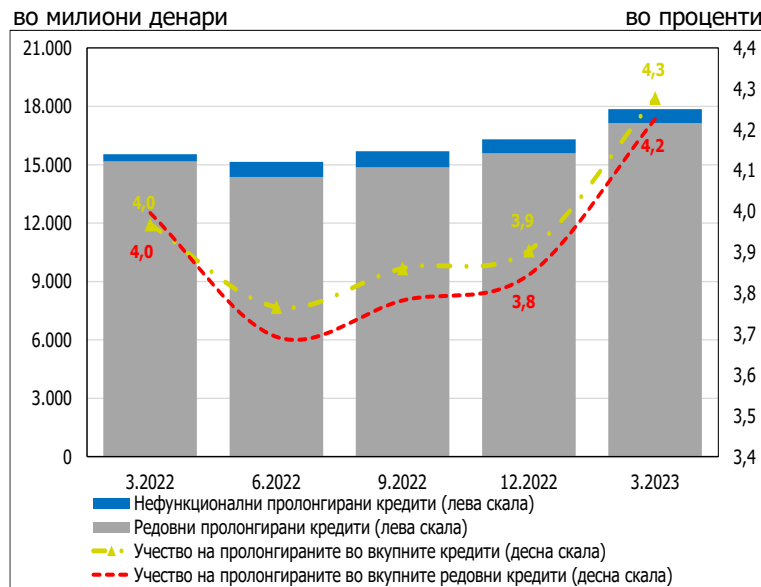

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Надолен тренд се забележува и кај реструктурираните кредити на одделните нефинансиски сектори (намалување за 0,5%, или за 26 милиони денари кај претпријатијата и за 5,7%, или за 34 милиони денари кај домаќинствата). Реструктурирањето главно е застапено кај нефинансиските друштва, коишто зафаќаат речиси 91% од вкупното реструктурирано кредитно портфолио¹¹.

Графикон бр. 12 Пролонгирани кредити на нефинансиските субјекти според статусот

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Во првиот квартал од 2023 година, се забележува забрзување на растот на редовните пролонгирани кредити¹². Така, вкупните пролонгирани кредити пораснаа за 9,5%, односно за 1.551 милион денари на квартална основа, што е поголем раст во споредба со крајот на 2022 година (3,9%, односно за 606 милиони денари). Во нивни рамки преовладуваат редовните пролонгирани кредити (учество од 96%), воедно придонесувајќи за кварталниот раст на вкупните пролонгирани кредити. Анализирano од аспект на секторот, продолжувањето на рокот на достасување е главно застапено кај нефинансиските друштва (учество од речиси 92%). Пролонгирањето може да биде потенцијален извор на ризик, особено доколку тоа се користи како начин за олеснување на должничкиот товар на нефинансиските друштва коишто немаат одржливи оперативни парични текови или имаат тешкотии во задржувањето на својата конкурентска способност на пазарот. Засега остварувањето на овој ризик би имало ограничени ефекти, поради ниската застапеност на пролонгираните кредити во вкупното кредитно портфолио на банките (4,3% на крајот на првиот квартал од 2023 година). Сепак, поради трендот на раст на овие кредити е потребна поголема претпазливост при управувањето со кредитниот ризик од овие кредити. Ова е далеку порелевантно за кредитите кон нефинансиските друштва, каде што пролонгираните

¹¹ Во кредитните портфолија на нефинансиски правни лица и домаќинства, реструктурираните кредити учествуваат со 4,5% и 0,4%, соодветно.

¹² Според регулативата, пролонгирањето на рочноста се врши кога не се воочени финансиски тешкотии на клиентите.

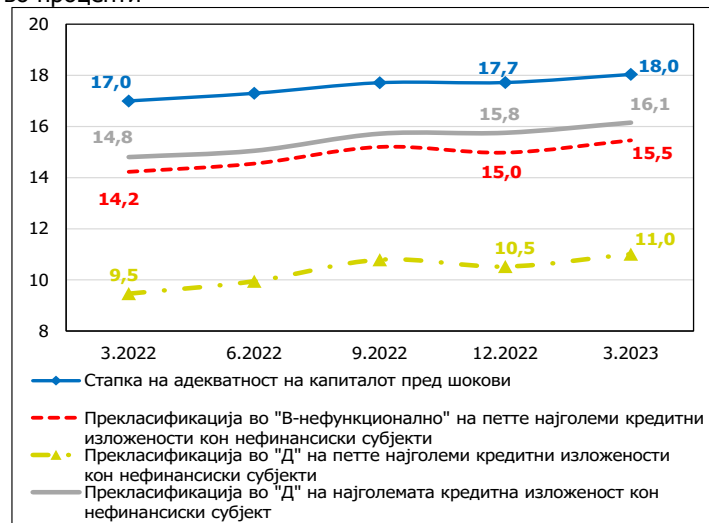
кредити учествуваат со 8,1% во вкупните кредити¹³, во споредба со домаќинствата каде што учеството на овие кредити е незначително (0,7%)¹⁴.

1.2 Стрес-тестирање на отпорноста на банкарскиот систем на зголемување на кредитниот ризик

Резултатите од симулациите за отпорноста на банкарскиот систем при шокови коишто предизвикуваат зголемување на кредитниот ризик ја потврдуваат отпорноста на домашниот банкарски систем. Стапката на адекватност на капиталот на банкарскиот систем не се намалува под 8% при одделните хипотетички симулации. При екстремна симулација за преминување на 30% од кредитната изложеност кон нефинансиските субјекти од постојната кон следните две категории со повисока ризичност, стапката на адекватност на капиталот на банкарскиот систем се намалува за 5,3 п.п. во однос на почетното ниво, односно од 18% на 12,7%, што е непроменет резултат во споредба со минатиот квартал.

Графикон бр. 13 Ефекти врз стапката на адекватност на капиталот од прекласификација на најголемите кредитни изложености кон нефинансиските субјекти (вклучително и поврзаните лица) во категорија со повисока ризичност

во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Кај симулацијата на остварување на ризикот од концентрација во кредитното портфолио, преку претпоставен премин на петте најголеми клиенти од нефинансискиот сектор на секоја банка, од тековната категорија на ризик (претежно „А“), кон категоријата на ризик „В-нефункционално“, стапката на адекватност на капиталот на ниво на банкарскиот систем се намалува од почетните 18% на 15,5%, што е минимално подобрување во однос на минатиот квартал (намалување за 2,7 п.п.). Подобрувањето на

¹³ Кај нефинансиските друштва, просечната ризичност на пролонгираните кредити изнесува 8,2%, а стапката на нефункционални кредити 4,4%.

¹⁴ Кај домаќинствата, просечната ризичност на пролонгираните кредити изнесува 1,1%, а стапката на нефункционални кредити 0,5%.

резултатите произлегува од повисоката адекватност на капиталот пред спроведувањето на симулацијата, а малку и од намалувањето на нивото на концентрација во кредитното портфолио на нефинансискиот сектор¹⁵. На 31.3.2023 година, намалувањето на стапката на адекватност на капиталот при вакво сценарио по поединечна банка би се движело во интервал од 1,3 процентни поени до 4,9 процентни поени, при што кај ниту една банка оваа стапка не би паднала под 8%.

Отпорноста на банкарскиот систем се испитува и преку спроведување екстремна симулација која што се заснова на комбинација од осум¹⁶ хипотетички шокови на влошување на квалитетот на кредитното портфолио кон нефинансискиот сектор. И при оваа екстремна симулација адекватноста на капиталот на банкарскиот систем не се намалува под пропишаниот минимум. Имено, по оваа симулација, стапката на адекватност на капиталот се намалува за 5,5 процентни поени до нивото од 12,28%¹⁷ (5,2 п.п. и 12,4%, соодветно на крајот на 2022 година). Шоките би довеле до апсорпција на 30,8% од почетната стапка на адекватност на капиталот, што е малку повеќе во споредба со крајот на 2022 година (29,3% од почетното ниво на стапката на адекватност на капиталот). Најголем ефект врз стапката на адекватност на капиталот имаат претпоставените нови реструктурирања на изложеноста на кредитен ризик што банките би ги спроведувале на редовната изложеност кај која што тековно нема доцнење во исполнувањето на паричните обврски (придонес од 38,9% во намалувањето на адекватноста на капиталот), по што следат влошувањето на квалитетот на кредитната изложеност каде што има договорена еднократна отплата на главницата и која што

¹⁵ На квартална основа петте најголеми изложености кон нефинансискиот сектор се намалија за 2,0%, додека сопствените средства забележаа раст од 1,4%. Ова придонесе за намалување на учеството на петте најголеми изложености кон нефинансискиот сектор во сопствените средства на 46,6% на 31.3.2023 година (од 48,1% на 31.12.2022 година).

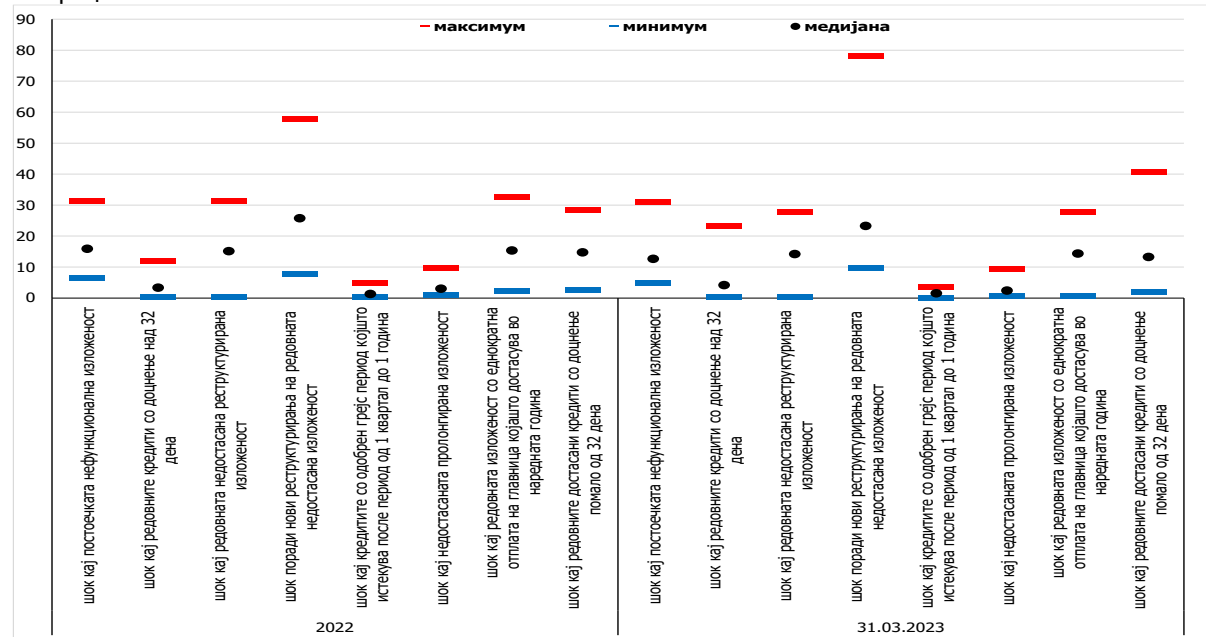
¹⁶ Осумте хипотетички шокови на изложеноста на ризик кон нефинансиски субјекти за секоја банка се следниве: 1. целосна ненаплата на постоечката нефункционална кредитна изложеност; 2. дел од редовните кредити кај коишто има доцнење во отплатата над 32 дена добиваат нефункционален статус. Делот што добива нефункционален статус се утврдува во висина на десетгодишниот просек на стапката на транзиција на изложеноста од категориите на ризик „Б“ и „В-редовно“ кон категориите на ризик „В неф.“ „Г“ и „Д“ кај секоја банка посебно; 3. вкупната редовна реструктурирана изложеност што тековно нема доцнење во исполнувањето на паричните обврски добива нефункционален статус; 4. нови реструктурирања на редовната кредитна изложеност што тековно нема доцнење во исполнувањето на паричните обврски, намалена за кредитната изложеност со договорена еднократна отплата на главница која што достасуваат во наредната година. Обемот на новите реструктурирања се заснова на десетгодишниот просек на стапката на транзиција на изложеноста од категорија на ризик „А“ во категориите на ризик „Б“ и „В редовно“ кај секоја банка посебно; 5. Дел од кредитите со одобрен грејс-период којшто истекува во период од еден квартал до една година по датумот на известување добива нефункционален статус. Делот што добива нефункционален статус се утврдува во висина на десетгодишниот просек на стапката на транзиција на изложеноста од категориите на ризик „А“, „Б“ и „В редовно“ во категориите на ризик „В нефункционално“, „Г“ и „Д“ кај секоја банка посебно; 6. Дел од пролонгирана изложеност што тековно нема доцнење во исполнувањето на паричните обврски добива нефункционален статус, а овој дел се утврдува во висина на десетгодишниот просек на стапката на транзиција на изложеноста од категориите на ризик „А“, „Б“ и „В редовно“ во категориите на ризик „В нефункционално“ „Г“ и „Д“ кај секоја банка посебно; 7. Дел од редовната, нереструктурирана и непролонгирана кредитна изложеност што тековно нема доцнење во исполнувањето на паричните обврски и каде што е договорена еднократна отплата на главница и која што достасува во наредната година, добива нефункционален статус. Делот што добива нефункционален статус се утврдува во висина на збирот на десетгодишниот просек на стапката на транзиција на износот на изложеност од категоријата на ризик „А“ во категориите на ризик „В нефункционално“, „Г“ и „Д“ кај секоја банка посебно и десетгодишниот просек на стапката на транзиција на износот на изложеност од категоријата на ризик „А“ во категориите на ризик „Б“ и „В редовно“ кај секоја банка посебно; и 8. Дел од редовните кредити кај коишто има задоцнување во отплатата до 32 дена го зголемуваат периодот на доцнење повеќе од 32 дена. Делот што го зголемува периодот на доцнење се утврдува во висина на десетгодишниот просек на стапката на транзиција на износот на изложеност од категории на ризик „А“ во „Б“ и „В-редовно“ кај секоја банка посебно. Покриеноста со исправка на вредноста по секој од осумте шока е иста како пред шокот.

¹⁷ Почетната стапка на адекватност на капиталот на банкарскиот систем е без РБСМ АД Скопје, која што е исклучена од оваа симулација.

достасува во наредната година (придонес од 17,4%) и целосната ненаплатливост на постоечката нефункционална изложеност (придонес од 13,6%).¹⁸

Графикон бр. 14 Минимум, максимум и медијана на новите очекувани кредитни загуби по одделни шокови во проценти

Извор: Пресметки на Народната банка, врз основа на податоци доставени од страна на банките.

¹⁸ Влошувањето на квалитетот на кредитната изложеност каде што има договорена еднократна отплата на главницата и којашто достасува во наредната година и целосната ненаплатливост на постоечката нефункционална изложеност бележат подобрување, односно забележлив е нивни помал придонес во намалувањето на стапката на адекватност на капиталот во споредба со крајот на 2022 година, кога нивниот придонес изнесуваше 18,3% и 15,4%, соодветно.

2. Валутен ризик

Во првиот квартал од 2023 година, валутната компонента во билансите на банките забележа намалување. Јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента и натаму е умерен и е повеќе од тројно понизок од регулаторниот лимит од 30% од сопствените средства. Сепак, во првиот квартал од 2023 година, беше забележано проширување на јазот, што е резултат на позначителното намалување на депозитите во странска валута на страната на пасивата, во споредба со кварталниот пад на паричните средства и кредитите во странска валута на страната на активата.

Застапеноста на кредитите со валутна компонента на нефинансиските друштва и домаќинствата бележи зголемување во првиот квартал од 2023 година и е натаму релативно висока, што го нагласува значењето на изложеноста на банкарскиот систем на индиректниот валутен ризик. Меѓутоа, со оглед на тоа што најголемо учество во вкупните кредити со валутна компонента имаат кредитите во евра и во денари со евроклаузула, примената на стратегијата за одржување стабилен девизен курс на денарот во однос на еврото е клучна за ублажување на ефектите од остварување на овој ризик.

Графикон бр. 15 Квартална (лево и средина) и годишна (десно) промена на вкупната актива, и на активата и на пасивата со валутна компонента* во милиони денари

Извор: Народната банка, односно извештајот за отворена девизна позиција, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

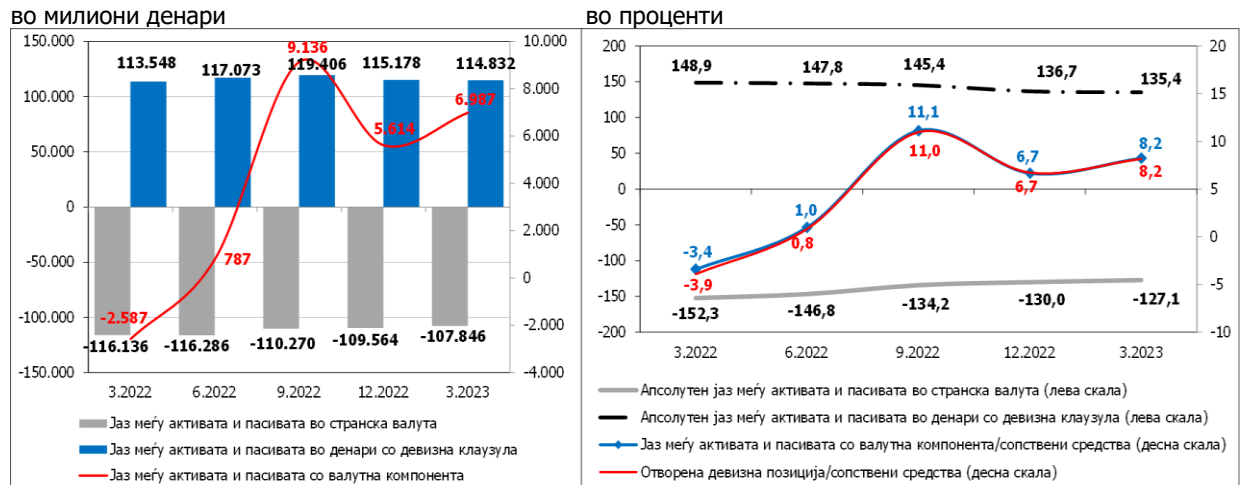
* Средствата се на нето-основа, намалени за исправката на вредноста за побарувањата кои се класифицирани во категориите на ризик „В“, „Г“ и „Д“ согласно регулативата за управување со валутниот ризик. РБСМ не е вклучена во анализата бидејќи, согласно со законската регулатива, на РБСМ не се применуваат прописите за отворената девизна позиција.

Јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента на 31.3.2023 година бележи проширување (за 1.373 милиони денари или за 24,4%) во однос на претходното тримесечје и изнесува 6.987 милиони денари. Проширувањето се јавува како последица на поголемото намалување на пасивата (која се намали за 6.908 милиони денари или за 2,4%)¹⁹ од намалувањето на активата со валутна компонента (која се намали за 5.535 милиони денари или за 1,9%)²⁰. Позитивниот јаз во сопствените средства учествува со 8,2%, што е за 1,5 процентни поени повеќе во споредба со претходното тримесечје, и укажува на извесно зголемување на директната изложеност на банките на валутниот ризик. Отворената девизна позиција²¹ бележи идентично учество во сопствените средства од 8,2%

и е нешто над десетгодишниот просек, но и натаму е далеку под регулаторната граница од 30%.

Графикон бр. 16 Структура на јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента (лево) и учество на јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента во сопствените средства (десно)

Извор: Народната банка врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Падот на активата со валутна компонента беше поизразен од падот на вкупната актива (која се намали за 3.999 милиони денари или за 0,6%), така што нејзиното учество во вкупната актива се намали за 0,3 процентни поени. Слични движења се забележани и кај пасивата со валутна компонента, чиешто учество во вкупната актива е намалено за 0,5 процентни поени.

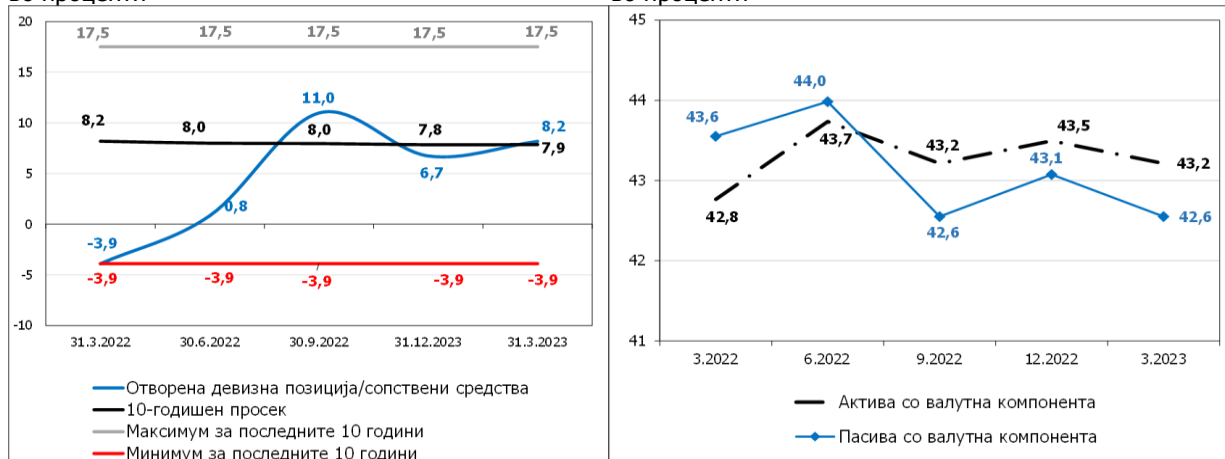
¹⁹ Падот на пасивата со валутна компонента на тримесечна основа главно е последица на намалените депозити во странска валута за 5.148 милиони денари, но и на средствата на тековните сметки и другите краткорочни обврски за 1.137 милиони денари.

²⁰ Падот на активата со валутна компонента на тримесечна основа во најголема мера е резултат на намалувањето на паричните средства кај странски банки за 5.137 милиони денари, но и на кредитите во странска валута за 2.590 милиони денари, паричните средства на сметка кај НБРМ за 1.201 милион денари и финансиските средства расположливи за продажба во денари со девизна клаузула за 1.107 милиони денари. Од друга страна, ублажувачко влијание има растот на задолжителните депозити во странска валута кај НБРМ за 2.785 милиони денари, како и депозитите во странска валута кај други банки за 1.111 милиони денари.

²¹ Во пресметката на отворената девизна позиција, покрај јазот меѓу билансната актива и пасива со валутна компонента се вклучува и јазот меѓу вонбилансната актива и пасива со валутна компонента.

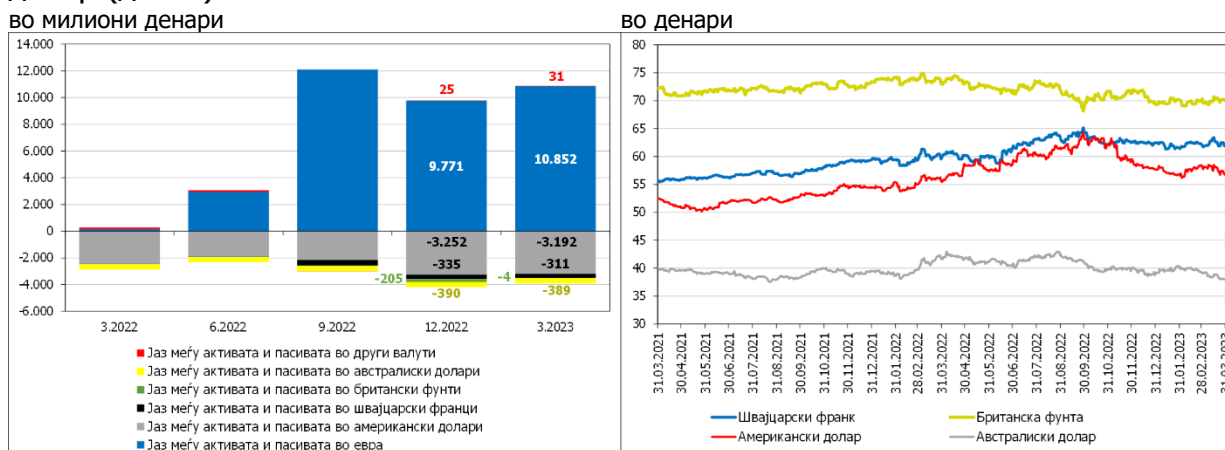
Графикон бр. 17 Десетгодишен просек, минимум и максимум за показателот ОДП/сопствени средства (лево), и учество на активата и пасивата со валутна компонента* во вкупната актива на банките (десно) во проценти

Извор: Народната банка врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Во рамки на активата, побарувањата се земени на нето-основа, односно се намалени за износот на извршената исправка на вредноста. Од анализата е исклучена РБСМ.

Графикон бр. 18 Структура на јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента по валути (лево) и движење на курсот на денарот во однос на американскиот долар, швајцарскиот франк, британската фунта и австралискиот долар (десно)

Извор: Народната банка врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Анализата по одделни валути открива дека долгата девизна позиција главно се должи на позитивниот јаз во евра и во денари со клаузула во евра, којшто изнесува 10.852 милиона денари и се одржува на слично рамниште трет квартал по ред. Позитивниот јаз меѓу активата и пасивата со еврокомпонента во споредба со претходниот квартал е зголемен за 1.081 милион денари, или за 11,1%, што е резултат на повисокиот пад на пасивата од активата кај оваа валута²². Јазот меѓу активата и пасивата

²² Активата со еврокомпонента се намали за 6.194 милиони денари, или за 2,3%, а падот е последица на намалените парични средства, парични еквиваленти, злато и благородни метали за 3.817 милиони денари, кредити во странска валута за 2.479

со доларска компонента е негативен, во услови на мало зголемување на активата и пасивата²³ и не бележи значителни промени во однос на претходниот квартал (намален е за 60 милиони денари, или за 1,9%). Вредноста на доларот во однос на еврото и последователно во однос на денарот во првиот квартал од 2023 година се стабилизира, иако има тенденција на опаѓање, што посочува кон намалување на изложеноста на банкарскиот систем на ризикот од промената на вредноста на оваа валута во споредба со претходната година. Останатите валути бележат кратка девизна позиција²⁴, но нивната застапеност во валутната структура е многу мала, па промените кај нив немаат големо влијание врз вкупниот јаз.

Табела бр. 3 Валутна структура на активата и пасивата со валутна компонента во проценти

Валута	31.12.2022		31.3.2023	
	Актива	Пасива	Актива	Пасива
Евро	91,2	89,6	90,8	89,2
Американски долар	5,9	7,1	6,1	7,4
Швајцарски франк	1,2	1,3	1,3	1,4
Австралиски долар	0,5	0,6	0,4	0,6
Британска фунта	0,5	0,6	0,6	0,6
Останато	0,7	0,8	0,8	0,8
Вкупно	100,0	100,0	100,0	100,0

Извор: Народната банка врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Изложеноста на банкарскиот систем на индиректниот валутен ризик е присутна поради застапеноста на кредитите со валутна компонента во нивното кредитно портфолио. На 31.3.2023 година, вкупните кредити со валутна компонента учествуваат со 43,2% во вкупните кредити на нефинансискиот сектор и нивното учество е непроменето во споредба со претходниот квартал, додека учеството на кредитите со валутна компонента на домаќинствата и претпријатијата бележат благо зголемување²⁵. Сепак, спроведувањето на политиката на фиксен номинален девизен курс на денарот во однос на еврото е главниот чинител за ублажување на индиректниот валутен ризик на банките, во услови кога 99,6% од кредитите со валутна компонента се во евра или во денари со евроклаузула.

милиони денари и депозити во странска валута за 1.728 милиони денари. Пасивата со еврокомпонента опадна за 7.275 милиони денари, или за 2,8%, што главно е резултат на намалените депозити во странска валута за 5.293 милиони денари и средствата на тековните сметки и другите краткорочни обврски за 1.442 милиона денари.

²³ Активата со доларска компонента порасна за 258 милиони денари, или за 1,5%, а растот се должи на зголемените депозити во долари за 576 милиони денари, како и на зголемените парични средства, парични еквиваленти, злато и благородни метали за 346 милиони денари, но е ублажен со намалувањето на финансиските средства коишто се чуваат до достасување во долари за 574 милиони денари и доларските кредити за 112 милиони денари. Пасивата со доларска компонента порасна за 198 милиони денари, или за 1,0%, што е последица на растот на средствата на тековните сметки и краткорочните обврски за 237 милиони денари, но растот е ублажен со намалувањето на доларските депозити на физичките лица за 186 милиони денари.

²⁴ Негативниот јаз меѓу активата и пасивата во британски фунти и во денари со клаузула во оваа валута изнесува 4 милиони денари, кај австралискиот долар бележи незначително опаѓање и изнесува 389 милиони денари, а кај швајцарскиот франк малку поголемо стеснување и изнесува 311 милиони денари. Збирниот јаз кај останатите неспоменати валути е позитивен во износ од 31 милион денари и бележи мало проширување.

²⁵ Ваквите промени се резултат на значителното намалување на кредитите со валутна компонента на другите клиенти, што се должи на отплатата на девизниот кредит на државата кон една деловна банка.

Табела бр. 4 Распределба на банките според учеството на отворената девизна позиција по одделни валути и агрегатната девизна позиција во сопствените средства

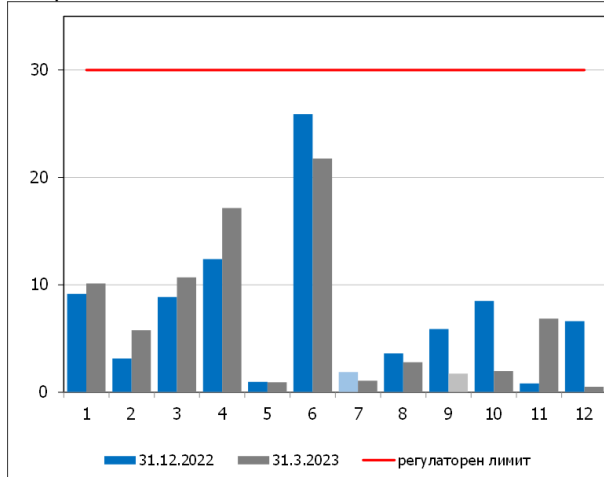
Опис	Број на банки												Агрегатна девизна позиција/ сопствени средства
	Отворена девизна позиција по одделни валути/ сопствени средства												
	Евро		Американски долар		Швајцарски франк		Британска фунта		Австралиски долар		Останато		
	Долга	Кратка	Долга	Кратка	Долга	Кратка	Долга	Кратка	Долга	Кратка	Долга	Кратка	
под 5%	5	2	8	4	9	2	8	3	5	3	11	1	6
од 5% до 10%	3												2
од 10% до 20%	1												3
од 20% до 30%	1												1
над 30%													

Извор: Народната банка врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Агрегатната девизна позиција во однос на сопствените средства кај одделни банки на 31.3.2023 година се движи од 0,5% до 21,8%, што е на исто рамниште во споредба со претходниот квартал и е под пропишаната граница од 30%. Девизната позиција кај единаесет банки е долга, а само една банка бележи кратка позиција.

Графикон бр. 19 Сооднос на агрегатната девизна позиција и сопствените средства по одделни банки* (лево) и учество на кредитите со валутна компонента во вкупните кредити (десно)

во проценти

во проценти

Извор: Народната банка врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Столпчињата со посветли нијанси се однесуваат на банките коишто имаат кратка девизна позиција, но се прикажани во апсолутна вредност. Од анализата е исклучена РБСМ.

3. Ликвидносен ризик

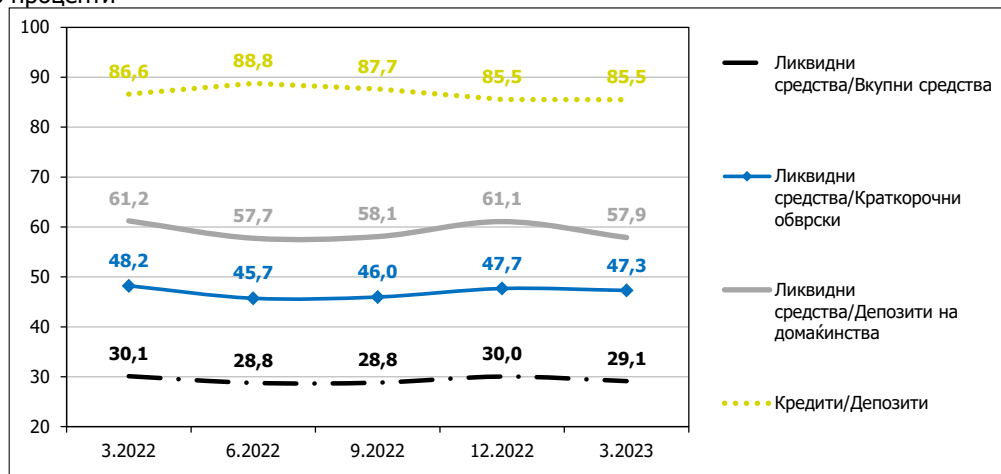
Во првиот квартал од 2023 година, ликвидносната позиција на банкарскиот систем се задржа на стабилно ниво. Сепак, при квартален пад на депозитите (за 0,8%), ликвидните средства на банкарскиот систем забележаа квартално намалување за 4,2%, што во еден дел е последица и на делувањето на вообичаените сезонски фактори во овој период од годината. Со тоа, показателите за ликвидноста на банкарскиот систем забележаа минимално надолно придвижување, но тоа не предизвика позначителни отстапувања на показателите од нивното вообичаено задоволително ниво. Стапката на покриеност со ликвидност на банкарскиот систем (англ. Liquidity Coverage Ratio) е повисока за 2,7 пати во споредба со регулаторниот минимум (100%), односно изнесува 269,5%, што го потврдува солидниот обем ликвидни средства со кој располагаат банките и којшто овозможува ликвидносниот ризик да биде во прифатливи рамки, без појава на ликвидносни притисоци. Збирните јазови меѓу договорените парични приливи и одливи до 1 година се негативни, но банките очекуваат релативно високо ниво на стабилност на депозитите, како главен извор на финансирање на нивните активности. Резултатите од стрес-тестовите упатуваат на задоволителна отпорност на банкарскиот систем на претпоставените екстремни, поединечни и комбинирани ликвидносни одливи.

3.1. Показатели за ликвидноста

Во првиот квартал од 2023 година, во услови на умерено намалување на ликвидните средства на банкарскиот систем, показателите за ликвидноста бележат извесно влошување, но без поголеми отстапувања од вообичаените задоволителни нивоа.

Графикон бр. 20 Показатели за ликвидноста на банкарскиот систем

во проценти

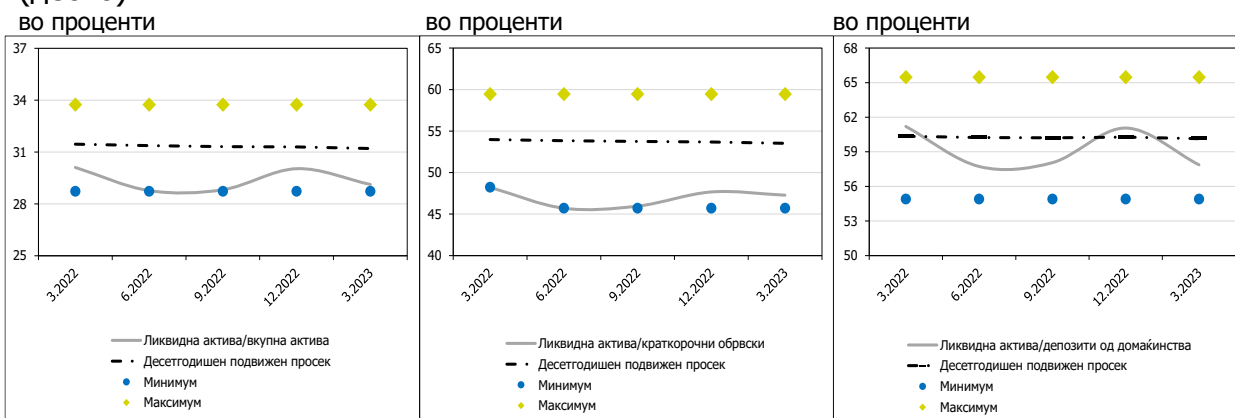

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Забелешка: При пресметката на показателите за ликвидноста на ниво на банкарскиот систем не се земени предвид резидентните меѓубанкарски средства и обврски.

Графикон бр. 21 Ликвидна актива / вкупна актива (лево), ликвидна актива / краткорочни обврски (средина) и ликвидна актива / депозити на домаќинствата (десно)

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Показателите се умерено под нивниот десетгодишен просек, но упатуваат на соодветно управување на банките со ликвидносниот ризик, без појава на ликвидносни притисоци, што се потврдува со солидното учество на ликвидните средства во вкупната актива на банките (29,1%) и со задоволителната покриеност на краткорочните обврски и депозитите од домаќинствата со ликвидни средства (од 47,3% и 57,9%, соодветно²⁶).

Стапката на покриеност со ликвидност на банкарскиот систем (англ. Liquidity Coverage Ratio) изнесува 269,5%, што е повеќе за 2,7 пати од регулаторниот минимум (100%²⁷) и го потврдува задоволителниот обем на ликвидност со кој располага македонскиот банкарски систем. Анализирани по одделни банки, стапките на покриеност со ликвидност се движат во интервал од 143,7% до 1050,5% (со медијана од 308,5%), што исто така упатува на прифатливи рамки на ликвидносниот ризик на кој се изложени банките и стабилно управување со ликвидноста од нивна страна.

Според валутните карактеристики на ликвидните средства и обврските, во првиот квартал од 2023 година, показателите за девизната ликвидност бележат малку поизразено намалување во споредба со показателите за денарската ликвидност²⁸, со оглед на тоа дека девизните ликвидни средства повеќе придонесуваат за падот на вкупните ликвидни средства (намалувањето на девизните ликвидни средства најмногу се должи на еднократен ефект поради отплатата на девизен депозит кон странство). Исто така, показателите за денарската ликвидност се постојано на повисоко ниво во споредба со показателите за девизната ликвидност, што се должи на

²⁶ По одделни банки, на 31.3.2023 година, учеството на ликвидните во вкупните средства е помеѓу 20,1% и 49,3%, со медијана од 25,6% (март 2022 година: помеѓу 20,3% и 50,2%). Покриеноста на краткорочните обврски со ликвидни средства е помеѓу 32,3% и 65,3%, со медијана од 45,6% (март 2022 година: помеѓу 34,8% и 71,8%), а покриеноста на депозитите од домаќинствата со ликвидни средства меѓу 30,4% и 105,2%, со медијана од 59,4% (март 2022 година: помеѓу 39,8% и 100,9%). „Развојна банка на Северна Македонија“ АД Скопје е исклучена од оваа анализа.

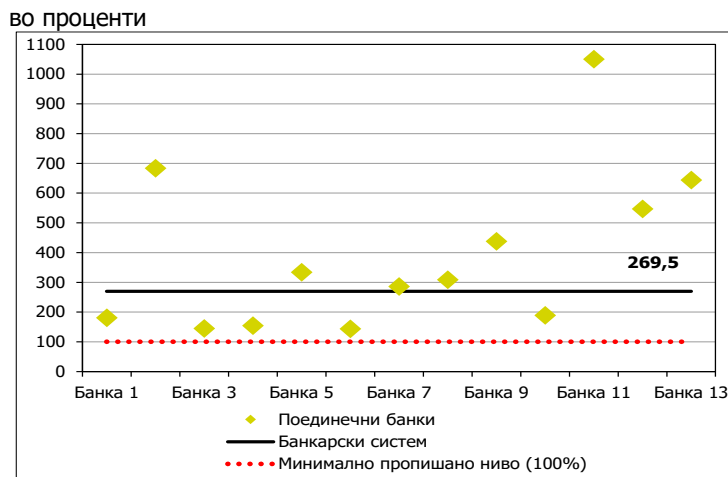
²⁷ Покрај на збирна основа, банките се должни да утврдуваат и да следат стапка на покриеност со ликвидност според секоја значајна валута за банката (секоја валута чиешто учество во вкупните билансни обврски на банката изнесува најмалку 5%). Притоа, не е пропишано минимално ниво за стапките на покриеност со ликвидност според валутата. На 31 март 2023 година, стапките на покриеност со ликвидност за двете значајни валути, евра и денари, изнесуваат 96,9% и 307,7%, соодветно.

²⁸ Побарувањата и обврските со валутна клаузула се сметаат како денарски, бидејќи нивниот паричен тек е во денари.

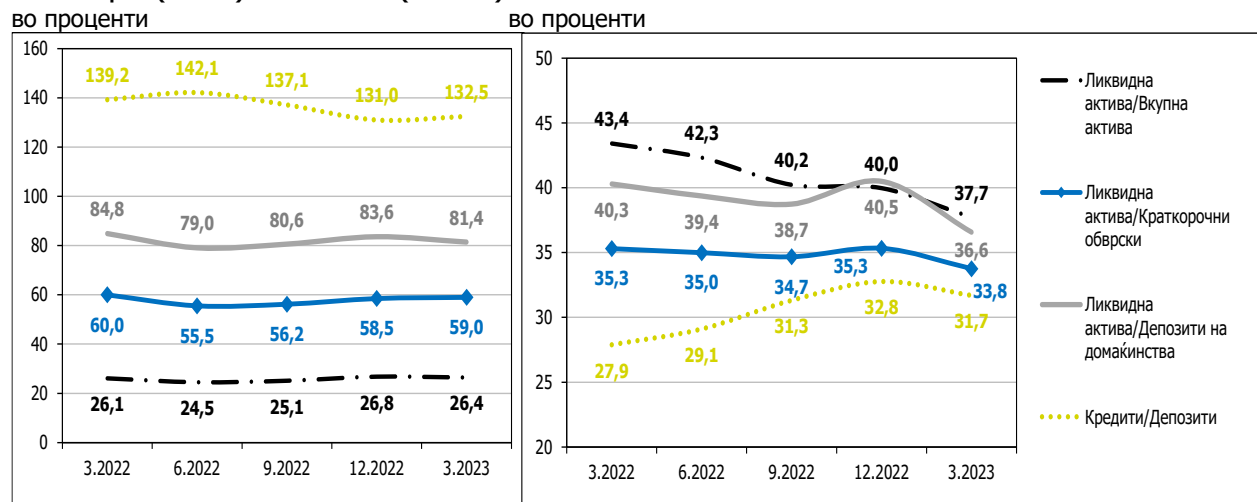
повисокото структурно учество на ликвидните средства во денари во вкупните ликвидни средства на банките. Ризиците од пониското ниво на показателите за девизната ликвидност се ублажуваат со високата денарска ликвидност и можноста за обезбедување девизни ликвидни средства²⁹ доколку има потреба.

Графикон бр. 22 Стапка на покриеност со ликвидност, со состојба на 31.3.2023 година

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 23 Показатели за ликвидноста на банкарскиот систем според валутата – денари (лево) и девизи (десно)

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

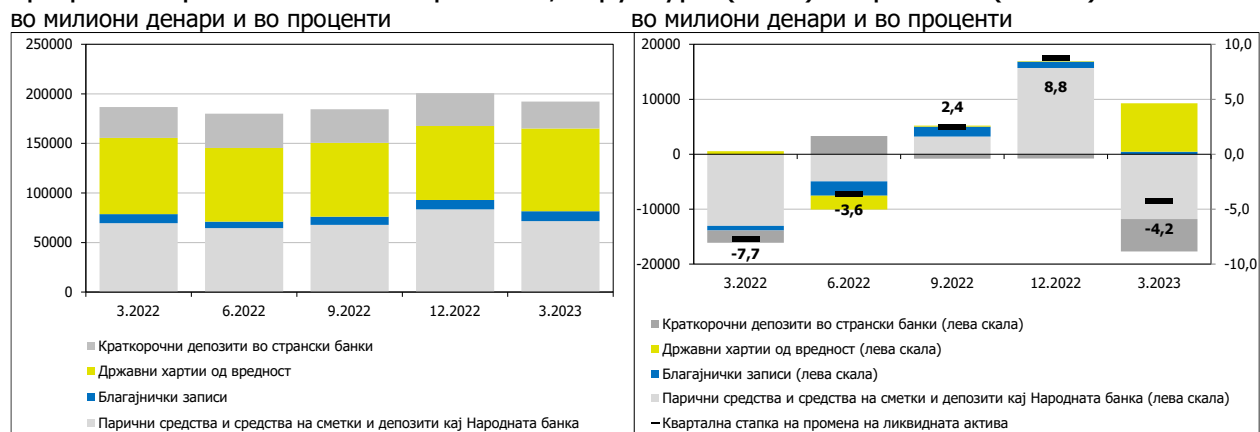
²⁹ Банките можат во секое време да ги обезбедат потребните девизни ликвидни средства преку интервенциите на Народната банка на девизниот пазар. Покрај тоа, Европската централна банка (ЕЦБ) донесе одлука за продолжување на важноста на репо-линијата преку којашто, во август 2020 година, за првпат ѝ овозможи на Народната банка пристап до девизна ликвидност во евра, со соодветно обезбедување. Крајниот рок на примена на репо-линијата во вредност до 400 милиони евра е продолжен до јануари 2024 година. Досега Народната банка нема искористени средства од репо-линијата. Повеќе детали се достапни на следнава врска: <https://www.ecb.europa.eu/press/pr/date/2022/html/ecb.pr221215~6bc5ecf0ff.en.html>.

3.2. Динамика и состав на ликвидните средства

На крајот од првиот квартал од 2023 година, ликвидните средства³⁰ на ниво на банкарскиот систем изнесуваа **192.130 милиони денари**. При квартален пад на депозитите (за 0,8%), што е во голема мера резултат на делувањето на вообичаените сезонски ефекти во овој период од годината, кога и натаму се нагласени ризиците поради продолжениот воен конфликт во Украина и инфлациските притисоци и предизвиците поврзани со енергетската криза, **ликвидните средства на банкарскиот систем забележаа намалување за 4,2%, односно за 8.429 милиони денари**. Одредено еднократно влијание имаше и отплатата на девизен депозит кон странство. Анализирани според одделните финансиски инструменти што ги сочинуваат ликвидните средства, намалувањето беше најизразено кај пласманите на банките во расположливи депозити преку ноќ кај Народната банка (пад за 34.430 милиони денари, или за 79,9%), наспроти растот на пласманите на банките кај расположливите депозити на седум дена кај Народната банка (коишто се зголемија за речиси четирипати, односно за 22.200 милиони денари)³¹. Позначително намалување бележат и средствата на банките на кореспондентните сметки и краткорочните депозити пласирани во странски банки (пад за 5.897 милиони денари, или за 17,9%). Од друга страна, средствата на денарската сметка кај Народната банка забележаа минимална нагорна промена (раст за 226 милиони денари, или 3,6%), а вложувањата на банките во државни хартии од вредност забележаа зголемување (пласманите во државни

Графикон бр. 24 Ликвидни средства, структура (лево) и промена (десно)

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

обврзници за 8.312 милиони денари, или за 15,1%, додека пласманите во државни записи за

³⁰ Ликвидните средства ги опфаќаат: 1) паричните средства и побарувањата од Народната банка, каде што се вклучени ефективните парични средства, паричните средства на сметките на банките во Народната банка, расположливите депозити кај Народната банка и багајничките записи; 2) краткорочните депозити кај странски банки, вклучително и средствата на банките на нивните кореспондентни сметки во странство и 3) сметководствената вредност на пласманите во хартии од вредност издадени од централни влади, т.е. државни хартии од вредност издадени од Република Северна Македонија и издадени од странски држави. За потребите на анализата на ликвидносниот ризик, средствата и обврските во денари со девизна клаузула се сметаат како денарски.

³¹ Во текот на првото тримесечје од 2023 година, Народната банка продолжи со затегнување на монетарната политика, коешто започна уште од крајот на 2021 година со активно управување со ликвидноста преку интервенциите на девизниот пазар, а од април минатата година и преку зголемување на каматните стапки. Имено, заедно со каматните стапки на основниот инструмент на монетарната политика и каматните стапки на расположливите депозити преку ноќ и на седум дена беа зголемени во два наврати, збирно за 0,75 п.п., до нивото од 3,40% и 3,45%, соодветно. Во мај 2023 година, каматните стапки беа дополнително зголемени за 0,25 процентни поени.

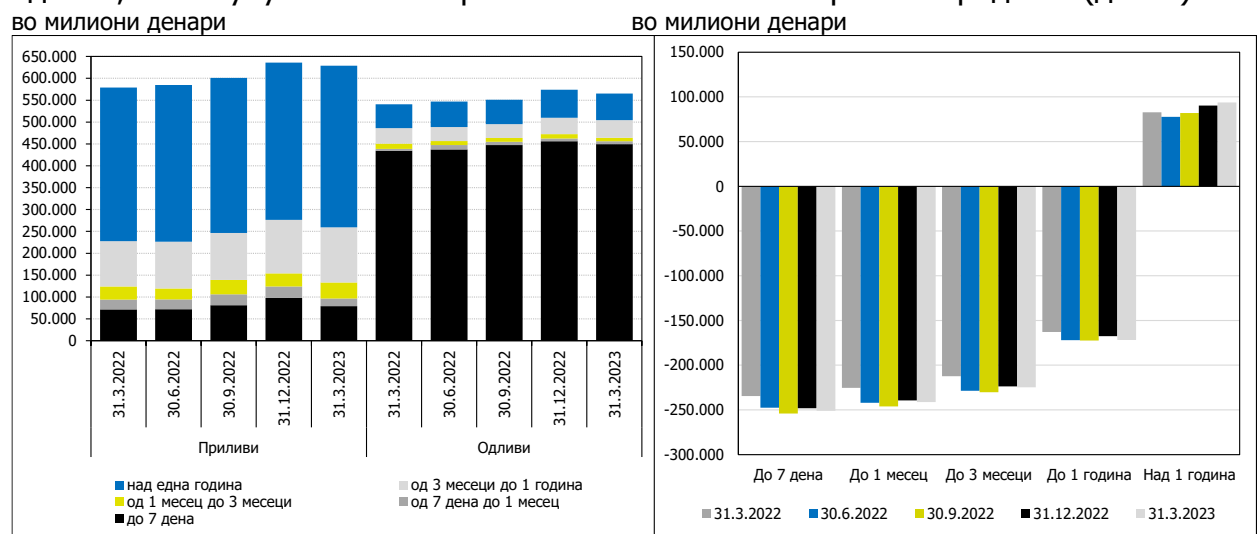

1.054 милиони денари, или за 6,4%). Пласманите на банките во благајнички записи пораснаа за 466 милиони денари, или за 4,9%³².

3.3. Рочна структура на договорените приливи и одливи од средствата и обврските на банките

Со состојба на 31.3.2023 година, во рочната структура на приливите и одливите на банките преовладуваат договорените приливи на банките распоредени во временскиот период над една година и договорените одливи на банките распоредени во временскиот период до седум дена. Притоа, најголемата разлика (јаз) помеѓу приливите и одливите на банките се забележува токму во временските периоди до седум дена (негативен јаз) и над една година (позитивен јаз), што произлегува од вклучувањето на обврските по видување и без утврдена рочност во рочниот сегмент до седум дена, односно заради побарувањата врз основа на кредити вклучени во рочните сегменти над една година (долгорочните кредити на ниво на банкарскиот систем опфаќаат околу 80% од вкупните кредити на нефинансиските субјекти). Збирните јазови во однос на активата на банкарскиот систем изнесуваат 37,1% (збирниот јаз до 7 дена) и 25,4% (збирниот јаз до 1 година).

Графикон бр. 25 Рочна структура на приливите и одливите врз основа на билансните средства и обврски (лево) и збирен јаз меѓу договорените приливи и одливи, со вклучување на збирниот износ на неоптоварените средства (десно)

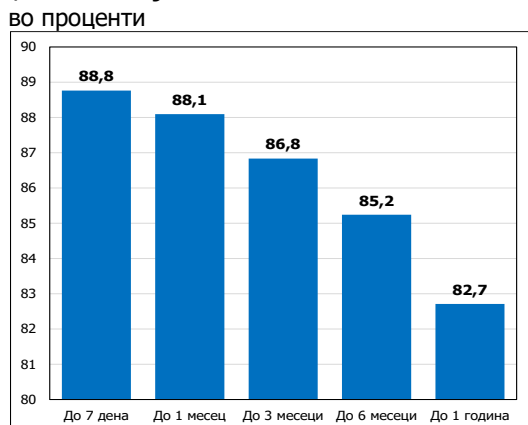

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

³² Во текот на првиот квартал од 2023 година, како и во мај 2023 година, каматната стапка на благајничките записи беше зголемена збирно за 1 п.п., до нивото од 5,75% (заклучно со мај 2023 година). Понудениот износ на благајнички записи остана ист, односно 10.000 милиони денари, а побарувачката во март и во мај 2023 година се зголеми до нивото од понудата (10.000 милиони денари).

Графикон бр. 26 Очекувана стабилност на депозитите, според преостанатиот период до достасување, со состојба на 31.3.2023 година

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Банките очекуваат задржување на стабилноста на депозитите како главен извор на финансирање на нивните активности. Во согласност со однесувањето на депонентите, банките проценуваат дека најголемиот дел од договорените парични одливи (или 82,7%) врз основа на депозити нема да се остварат од страна на депонентите во следните 12 месеци.

3.4. Стрес-симулации за ликвидносни шокови

На 31.3.2023 година, резултатите од спроведените стрес-симулации за ликвидносни шокови покажуваат солиден капацитет на банкарскиот систем, којшто располага со доволно ликвидни средства за да им одговори соодветно на симулираните парични одливи. Отпорноста на македонскиот банкарски систем на ликвидносни шокови се потврдува преку резултатите од сите поединечни симулации на ликвидносни шокови, а целосно искористување (или 112,2%, на 31.3.2023 година) на ликвидните средства би настанало само при значително екстремната симулација на ликвидносен шок, којшто опфаќа комбинирани одливи³³ на средства од банките врз повеќе основи. Со оглед на екстремноста на претпоставката, за потребите на оваа симулација, вообичаениот опфат на ликвидните средства се проширува и со други финансиски инструменти³⁴ во сопственост на банките, за кои се цени дека банките брзо и лесно ќе ги наплатат или ќе ги претворат во парични средства. Во таков случај, при симулација на комбинирани претпоставени шокови, ликвидните средства на банкарскиот систем имаат

³³ При симулацијата се претпоставува одлив на: депозитите на десетте најголеми депоненти, 20% од депозитите на домаќинствата, обврските кон матичните субјекти (обврските врз основа на субординирани инструменти и хибридни капитални инструменти се исклучени од симулацијата бидејќи, во согласност со регулативата за пресметка на адекватноста на капиталот, нивната исплата е регулирана), 50% од обврските кон нерезидентите (со исклучок на обврските кон нерезидентните матични лица на банките, коишто се веќе опфатени со една од претходните симулации) и конверзија на определени вонбилансни обврски на банките (непокриени акредитиви, неотповикливи кредитни линии и неискористени лимити врз основа на кредитни картички и одобрени пречекорувања на трансакциските сметки) во билансните побарувања. При симулациите за ликвидносни шокови е исклучена „Развојната банка на Северна Македонија“ АД Скопје.

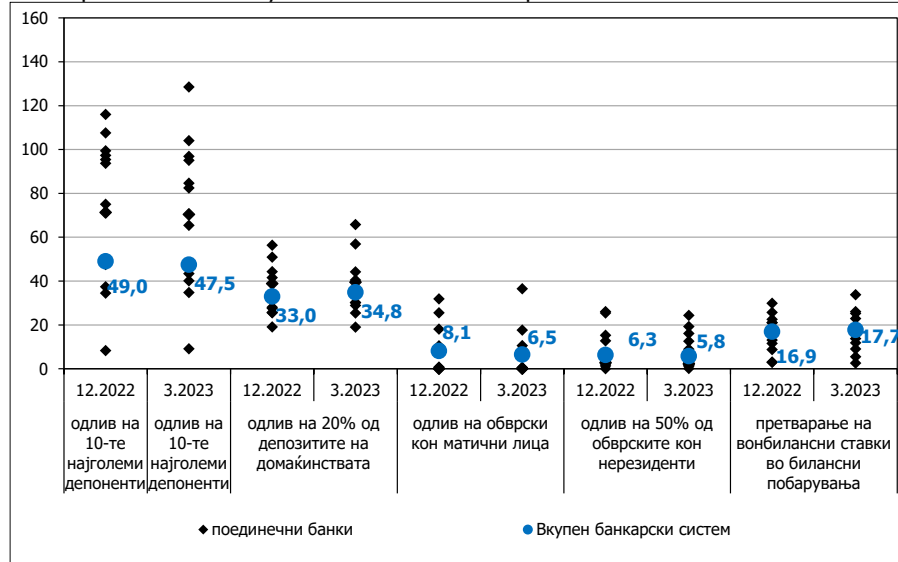
³⁴ Покрај финансиските инструменти што ги сочинуваат ликвидните средства, се додаваат и следниве финансиски инструменти: средствата во резервниот гарантен фонд кај КИБС, долгорочните депозити во странски банки, инструментите на пазарот на пари издадени од странски недржавни издавачи, кредитите со договорна преостаната рочност до 30 дена, како и ефектот од намалувањето на задолжителната резерва за девизните обврски на банките којашто е издвоена во девизи заради симулираниот одлив на девизните депозити на домаќинствата.

капацитет да ги покријат сите претпоставени одливи (поточно, за покривање на ликвидносните одливи би биле потребни 97,4% од ликвидните средства коишто се на располагање, според проширената дефиниција).

Графикон бр. 27 Придонес на одделните шокови во намалувањето на ликвидните средства при симулацијата за комбиниран ликвидносен шок

како процент на намалување на ликвидните средства

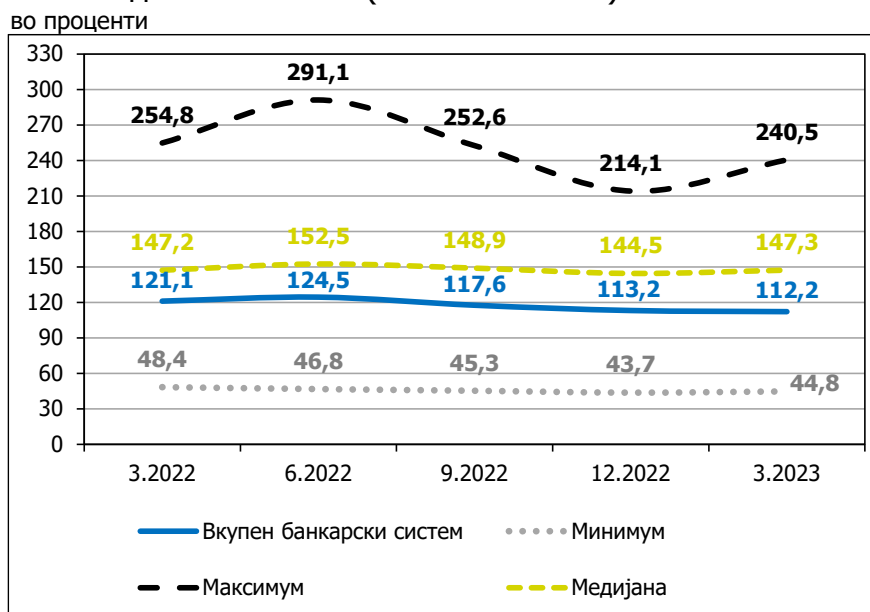
Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

При примена на поединечните симулации на ликвидносни шокови, високото ниво на ликвидни средства со кое располагаат македонските банки овозможува намирување на сите претпоставени, поединечни, екстремни ликвидносни одливи. Најголемо намалување на ликвидните средства се случува при симулацијата на одлив на депозитите на десетте најголеми депоненти, а значењето на оваа симулација за одделните банки е различно, со оглед на разликите во степенот на концентрацијата на депозитите. Спротивно на тоа, кај симулацијата на остварувањето на репутацискиот ризик и губењето на довербата на населението во банките претставена преку одлив на 20% од депозитите на домаќинствата има поголема сличност во резултатите за одделните банки, со што се потврдува важноста на довербата на јавноста во банкарскиот систем. При претпоставеното претворање определени вонбилансни обврски на банките во билансни побарувања³⁵, банките би потрошиле нешто помалку од 20% од своите ликвидни средства. Малото учество на обврските кон нерезидентите, како и кон матичните лица во структурата на вкупните извори на финансирање на банките предизвикува скромно влијание на шоките поврзани со нив врз вкупниот резултат од оваа симулација.

³⁵ Се претпоставува одлив на средства како резултат на претворање определени вонбилансни обврски на банките (непокриени акредитиви, неотповикливи кредитни линии и неискористените лимити врз основа на кредитни картички и одобрени пречекорувања на трансакциските сметки) во билансни побарувања.

Графикон бр. 28 Намалување на ликвидните средства по симулацијата за комбинирани ликвидносни шокови (по сите шокови)

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

4. Ризик од промена на каматните стапки

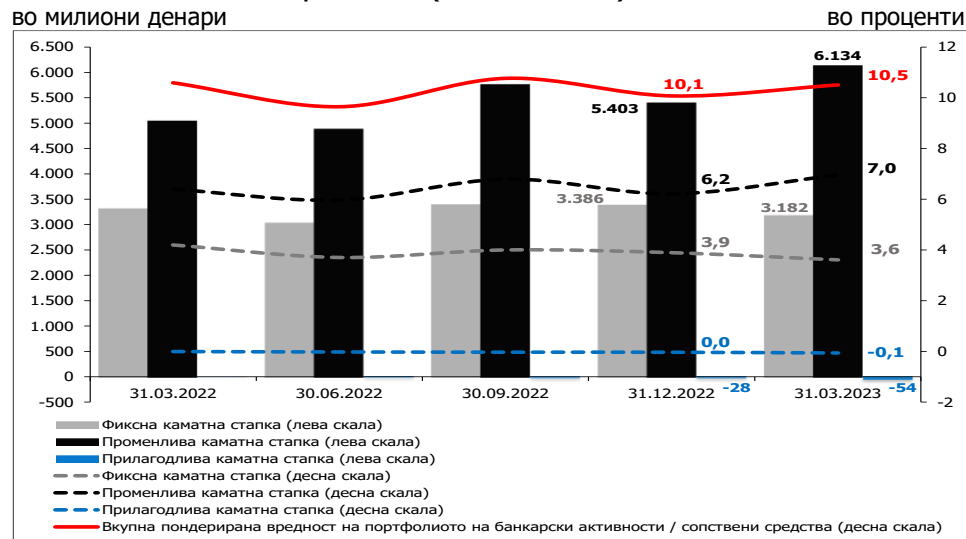
Во првиот квартал од 2023 година, изложеноста на банкарскиот систем на ризикот од промена на каматните стапки од вршењето на основните банкарски активности се зголеми. Ова најмногу се должи на зголемувањето на износот (пондериран) на пласманите во кредити со променлива каматна стапка, како и нивно прераспорежување од блоковите со пократок кон блоковите со подолг преостанат период до следната преоцена на висината на каматната стапка³⁶. Наспроти тоа, нето-износот на каматочувствителните средства и обврски со фиксна каматна стапка бележи квартален пад, како резултат на намалувањето на пласманите во депозити и кредити. Вкупниот јаз меѓу каматочувствителните средства и обврски, без да се примени стандардниот каматен шок е позитивен, поради што банкарскиот систем е изложен на ризикот од намалување на каматните стапки, на агрегирана основа. Сепак, ризиците за остварување на ваквиот ризик барем на пократок рок се минимални, во услови на затегнување на финансиските услови, како глобално, така и кај нас. Сепак, во вакви услови, дополнително со фактот дека во кредитното портфолио на банките преовладуваат кредитите со променливи и прилагодливи³⁷ каматни стапки, се зголемува значењето на изложеноста на банките на индиректниот каматен ризик преку нивните кредитокорисници, поради можноста за намалување на нивната кредитоспособност при раст на каматниот долг.

³⁶ Во согласност со регулативата, изложеноста на банките на ризикот од промена на каматните стапки којшто произлегува од банкарските активности, се следи преку износот на каматочувствителните средства и обврски (главно кредити и депозити), на кои се применува каматен шок за паралелна позитивна или негативна промена на каматните стапки за 2 процентни поена. Исто така, каматочувствителните средства и обврски се распоредуваат во временски зони според периодот во кој ќе се случи промената на висината на каматните стапки. Притоа, каматочувствителните средства и обврски со фиксни каматни стапки се распоредуваат според периодот на достасување на побарувањето / обврската, со променливи каматни стапки според периодот на преоцена на висината на променливата каматна стапка и со прилагодливи каматни стапки според веројатноста и зачестеноста на промената на каматните стапки. Колку е подалечна секоја од овие временски зони, толку е повисок ефектот од симулираниот каматен шок од 2 п.п., односно повисок е процентот со кој се пондерира износот на каматочувствителните средства и обврски. Присутна е специфичност кај кредитите со комбинирана каматна стапка (одреден период фиксна, а по тој период променлива каматна стапка), тие се распоредуваат во временските зони според фактичкото достасување на ануитетите во периодот на важење на фиксната каматна стапка (за износот којшто фактички достасува во тој период), а преостанатиот износ на кој во иднина ќе започне да се применува променлива каматна стапка, се прикажува во соодветните временски зони според периодот на преоцена на висината на променливата каматна стапка. На крајот се утврдува нето-износ на пондерираните каматочувствителни средства и обврски, коешто во регулативата се нарекува **пондерирана вредност на портфолиото на банкарски активности и ја** означува промената на економската вредност на ова портфолио, при претпоставен каматен шок од ± 2 процентни поена.

³⁷ Прилагодлива каматна стапка е каматната стапка којашто се менува еднострано, врз основа на одлука на банката.

Графикон бр. 29 Вкупна пондерирана вредност на портфолиото на банкарски активности* според типот на каматната стапка, во апсолутен износ (лева скала) и во однос на сопствените средства (десна скала)

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Вкупната пондерирана вредност на портфолиото на банкарски активности ја означува потенцијалната загуба на економската вредност на ова портфолио, при претпоставен каматен шок од ± 2 процентни поена.

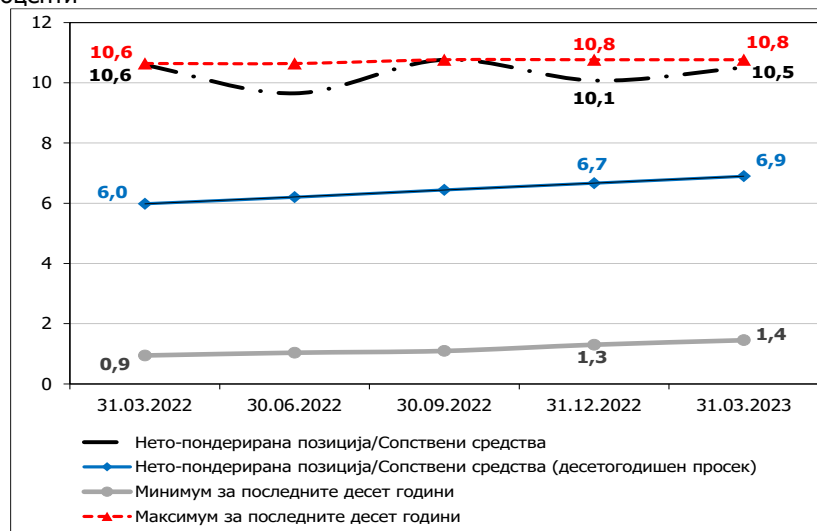
Вкупната пондерирана вредност на портфолиото на банкарски активности³⁸ забележа квартално зголемување од 501 милион денари, или за 5,7%, што при раст на сопствените средства (за 1,4%), услови зголемување на регулаторната мерка за изложеноста на директниот каматен ризик од основните банкарски активности (сооднос меѓу нето пондерираната вредност на портфолиото на банкарски активности и сопствените средства) за 0,4 процентни поени, до нивото од 10,5%. Овој сооднос е под максималното ниво остварено за последните 10 години (10,8%), но го надминува десетгодишниот просек којшто изнесува 6,9%. По одделна банка, овој сооднос се движи во интервал од 0,9% до 16,5% и е под пропишаниот праг од 20%³⁹.

³⁸ За објаснување на поимот „пондерирана вредност на портфолиото на банкарски активности“, види ја претходната фуснота.

³⁹ Според регулативата, во случај кога односот помеѓу вкупната пондерирана вредност на портфолиото на банкарски активности и сопствените средства на банката надмине 20%, банката е должна да предложи мерки за намалување на овој однос, а Народната банка може да ѝ наложи и издвојување соодветен износ на капитал за покривање на ризикот од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности.

Графикон бр. 30 Показател за изложеноста на ризикот од промена на каматните стапки од банкарските активности (нето пондерирана позиција / сопствени средства)
во проценти

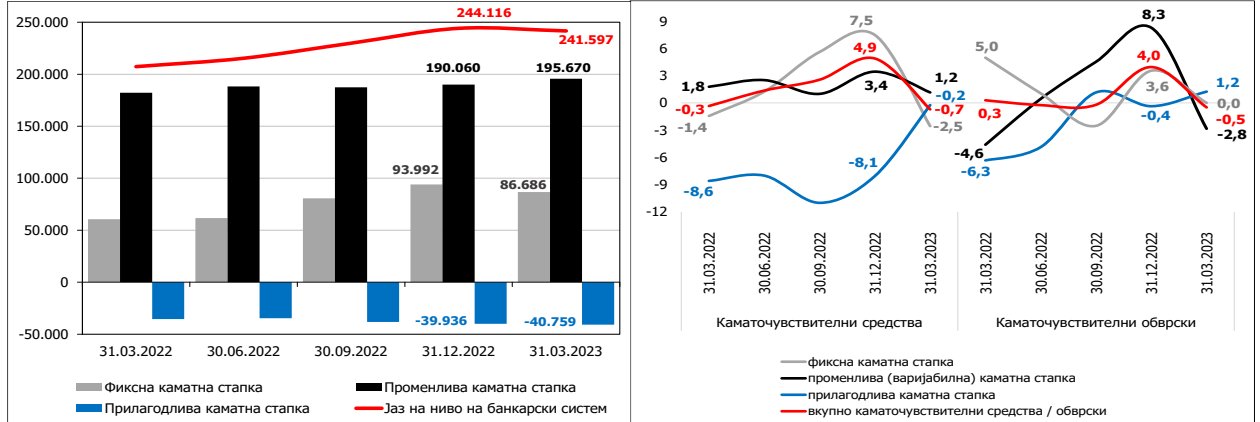

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Анализирано според типот на каматната стапка, кварталниот раст на пондерираната вредност (нето) на портфолиото на банкарски активности произлегува најмногу од зголемувањето на пондерираната вредност на портфолиото со променлива каматна стапка (за 731 милион денари, или 13,5%). Растот на пондерираната вредност (нето) на портфолиото со променлива каматна стапка се должи пред сè на зголемувањето на износот, но и од прераспорежувањето на пласманите во кредити со овој тип каматна стапка од блоковите со пократок (до 1 месец) кон блоковите со подолг период до следната преоцена на висината на каматната стапка (3 – 6 месеци). Наспроти тоа пондерираната вредност (нето) на портфолиото со фиксна каматна стапка забележа квартален пад (за 204 милиони денари или за 6%), што произлегува од намалувањето на пласманите во орочени депозити и кредити со овој тип каматна стапка. Мало проширување (од 26 милиони денари) бележи пондерираната вредност (нето) на портфолиото со прилагодлива каматна стапка.

Графикон бр. 31 Каматочувствителни средства и обврски според типот на каматната стапка, јаз (лево) и квартална промена (десно) во милиони денари

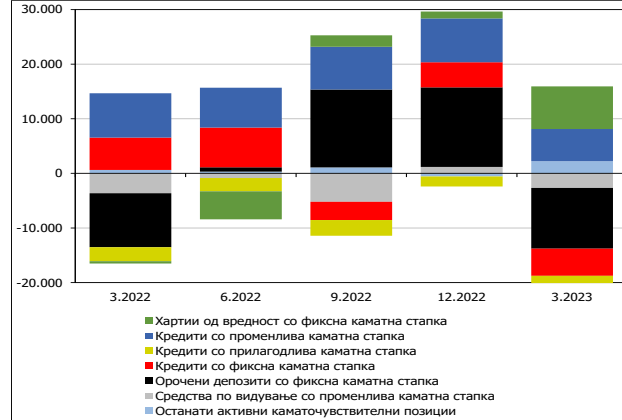
Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Вкупниот, непондериран јаз меѓу каматочувствителните средства и обврски (односно нето-износот на каматочувствителните средства и обврски без да се примени пропишаниот каматен шок од 2 п.п.) **бележи минимален квартален пад за 1% или 2.518 милиони денари.** Ова најмногу се должи на стеснувањето на **позитивниот јаз меѓу позициите со фиксна каматна стапка** (за 7,8% или за 7.307 милиони денари), и тоа најмногу заради намалувањето на пласманите во краткорочно орочени депозити и пласманите во кредити, при истовремено зголемување на пласманите во хартии од вредност. **Позитивниот (непондериран) јаз меѓу средствата и обврските со променлива каматна стапка** се прошири (за 5.611 милиони денари или за 3%), најмногу заради зголемувањето на пласманите во кредити со овој тип каматна стапка. **Негативниот јаз меѓу средствата и обврските со прилагодлива каматна стапка** се прошири, за 823 милиони денари, или за 2,1%, што произлегува од намалувањето на пласманите во кредити, при истовремен раст на обврските по видување со овој тип каматни стапки.

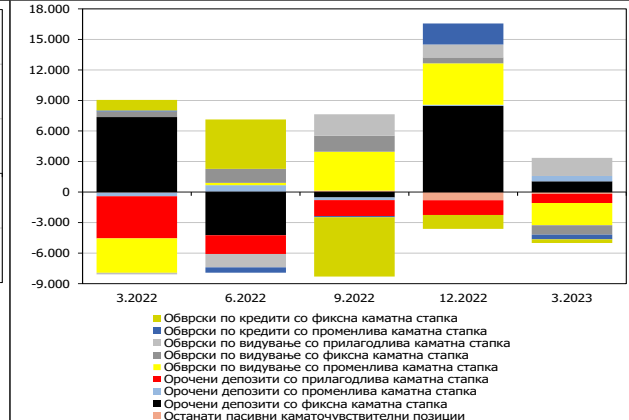

Графикон бр. 32 Квартални промени на каматочувствителните средства (лево) и обврски (десно), според типот на инструментот и типот на каматната стапка.

во милиони денари

во милиони денари

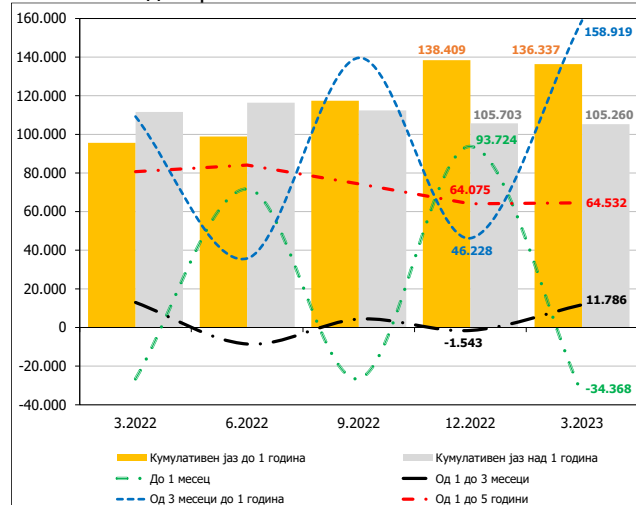

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

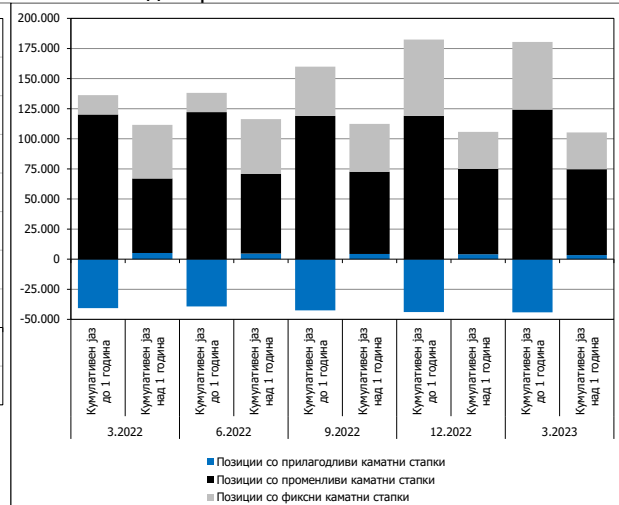
Анализирано според временскиот период до следната преоцена на висината на каматните стапки, стеснувањето на вкупниот јаз меѓу каматочувствителните средства и обврски најмногу се должи на стеснувањето на јазот до 1 месец, за 128.092 милиона денари. Ваквото стеснување произлегува најмногу од намалените пласмани во депозити и кредити со фиксна каматна стапка. Истовремено, јазот од 3 месеци до 1 година забележа раст (112.691 милион денари), што, пак, е најмногу условено од зголемувањето на пласманите во кредити со променлива каматна стапка.

Графикон бр. 33 Јаз меѓу активните и пасивните позиции, според периодот до следната преоцена на каматните стапки (лево) и структура на јазот според типот на каматната стапка (десно)

во милиони денари

во милиони денари

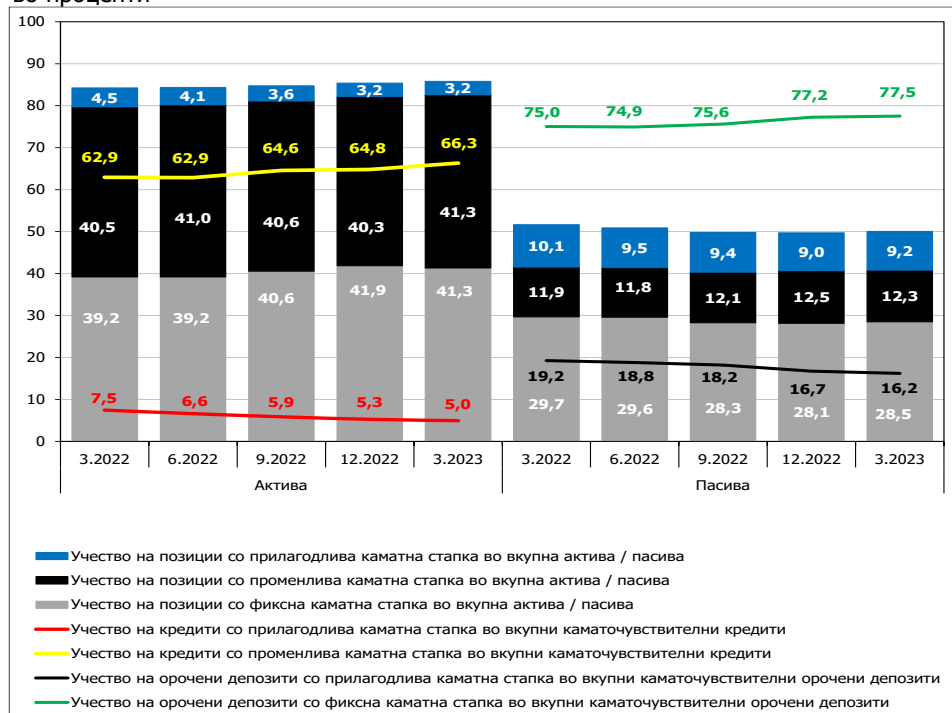
Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Индиректната изложеност на ризикот од зголемување на каматните стапки, којашто произлегува од присуството на кредитите со прилагодливи и

променливи каматни стапки и натаму е значителна. На 31.3.2023 година, збирното учество на овие кредити во вкупните кредити изнесува 71,3% (зголемување за 1,2 процентни поени во споредба со 31.12.2022 година), при што 66,3% од вкупните кредити имаат променлива каматна стапка, додека 5% се со прилагодлива каматна стапка. Треба да се има предвид дека во согласност со регулативата, во извештаите за ризикот од промена на каматните стапки, износот на сите позиции (вклучително и кредитите) кај кои е предвидена примена на различен вид каматна стапка во различни временски периоди до рокот на достасување се распоредува во зависност од видот на каматната стапка што ќе се применува во соодветниот временски период. Така, на 31.3.2023 година, петнаесет проценти од вкупните кредити за потребите на овие извештаи се прикажани како кредити со променлива каматна стапка, во соодветниот иден временски блок во кој е предвидено да се започне со примена на променлива каматна стапка, иако на нив тековно се применува фиксна каматна стапка⁴⁰.

Графикон бр. 34 Структура на активата и пасивата, според типот на каматната стапка во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Повеќе детали околу структурата на каматочувствителните позиции на банките се дадени во анексите кон овој извештај.

⁴⁰ Или со други зборови, на 31.3.2023 година, за 51,4% од износот на кредитите се применува каматна стапка којашто може да се промени (прилагодлива и променлива), а за преостанатите 15% (до прикажаните 66,3% на 31.3.2023 година) тековно се применува фиксна каматна стапка, којашто во текот на животниот век на кредитите (најчесто по неколку години) ќе биде заменета со променлива или прилагодлива каматна стапка.

5. Ризик од несолвентност

Солвентноста и капитализираноста на банкарскиот систем се подобрија во првиот квартал од 2023 година. Стапката на адекватност на капиталот се зголеми за 0,3 процентни поени, до нивото од 18%, што е максимална вредност досега (доколку се из земе периодот до средината на 2007 година, кога кредитната активност имаше скромно учество во билансите на банкарскиот систем и започна да заживува). Овој раст е резултат на кварталниот раст на сопствените средства и падот на активата пондерирана според ризиците. Растот на сопствените средства во првото тримесечје најмногу се должи на задржаните добивки на банките, додека намалувањето на активата пондерирана според ризиците најмногу произлегува од намалувањето на изложеноста на кредитен ризик. Најголемиот дел од растот на сопствените средства беше употребен за зголемување на „слободниот“ капитал над минималните регулаторни (вклучително и заштитните слоеви на капиталот) и супервизорски барања, којшто достигна 11,8% од сопствените средства. На овој вишок, заедно со заштитните слоеви на капиталот отпаѓа безмалку една третина од сопствените средства на банкарскиот систем, коишто се особено значајни во услови на кризни епизоди, кога може да се искористат за справување со предизвици од различна природа и интензитет. Спроведеното стрес-тестирање на отпорноста на банкарскиот систем на симулираните шокови со исклучително конзервативни претпоставки покажува зголемена отпорност на банкарскиот систем во споредба со претходниот квартал. Ова е особено значајно, имајќи ги предвид предизвиците пред банките и нивните клиенти меѓу кои се повисокото ниво на инфлација, воениот конфликт меѓу Русија и Украина, како и потресите на меѓународните финансиски пазари во првиот квартал на 2023 година. Во такви услови, солвентноста на банкарскиот систем е еден од главните столбови на стабилноста на банкарскиот систем и ублажувач на негативните ефекти од евентуално позначително остварување на ризиците од каква било природа.

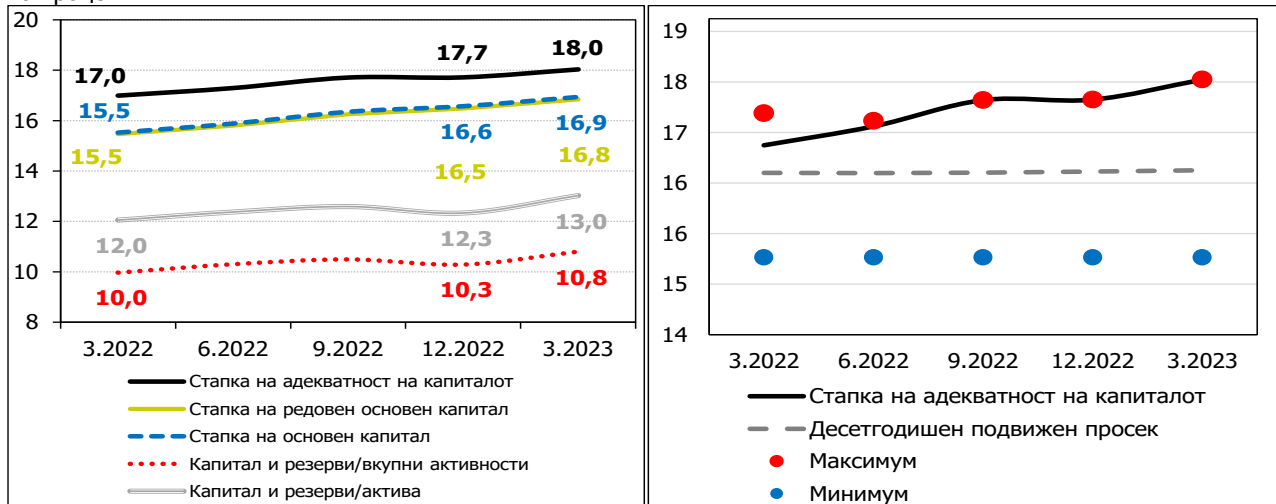
5.1. Солвентност и капитализираност на банкарскиот систем

Показателите за солвентноста и капитализираноста на банкарскиот систем и натаму укажуваат на нагорна тенденција во првиот квартал од 2023 година. На квартална основа, стапката на адекватност на капиталот се зголеми за 0,3 процентни поени, до нивото од 18%, што претставува максимална вредност забележана во изминатите шестнаесет години. Стапките на редовен основен и на основен капитал остварија раст исто така за 0,3 процентни поени и изнесуваат 16,8% и 16,9%, соодветно. Раст бележат и учествата на капиталот и резервите во вкупната актива и вкупните билансни и вонбилансни активности на банките, достигнувајќи 13% и 10,8%, соодветно. Зголемувањето на показателите за солвентноста и капитализираноста на банкарскиот систем произлегува од солидниот раст на капиталните позиции и падот на активностите на банките. Имено, кварталниот раст на капиталот и резервите забрза достигнувајќи го нивото од 4,3%, додека сопствените средства остварија раст од 1,4% што најмногу се должи на одлуките на банките за распределба на добивката за зголемување на општиот резервен фонд и реинвестирање на добивката од претходната година, како и на новата емисија на обични акции издадена од една средна банка. Од друга страна, активностите евидентираа мал пад (вкупните

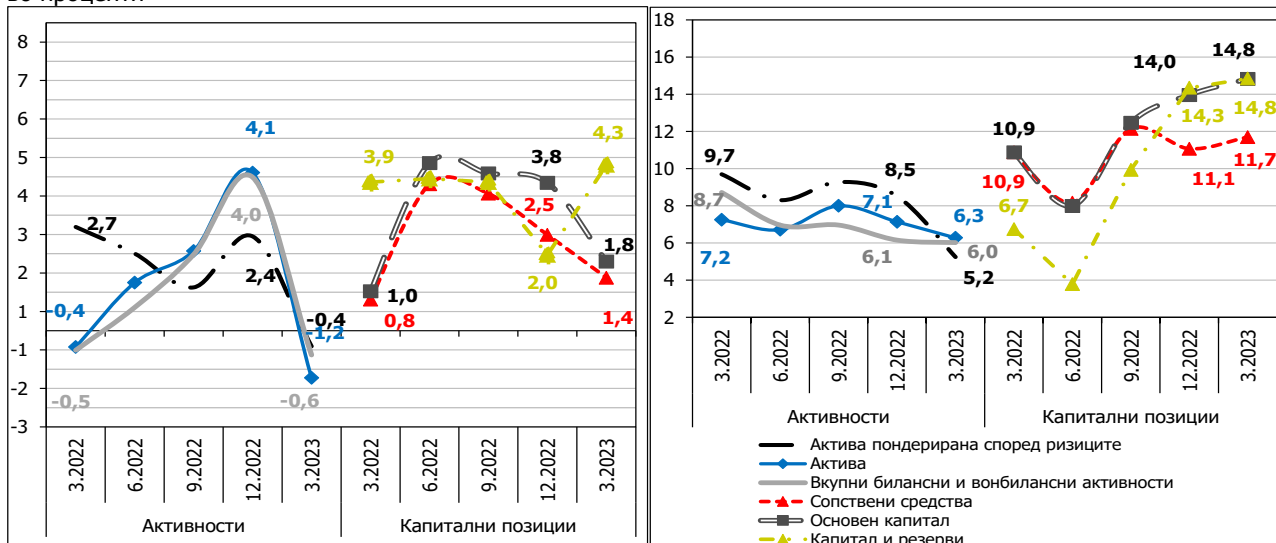
билансни и вонбилансни активности и активата пондерирана според ризиците⁴¹ се намалија за 0,6% и 0,4%, соодветно).

Графикон бр. 35 Показатели за солвентноста и капитализираноста на македонскиот банкарски систем (лево) и движење на стапката на адекватност на капиталот (десно) во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 36 Квартални (лево) и годишни (десно) стапки на промена на компонентите на показателите за солвентноста во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

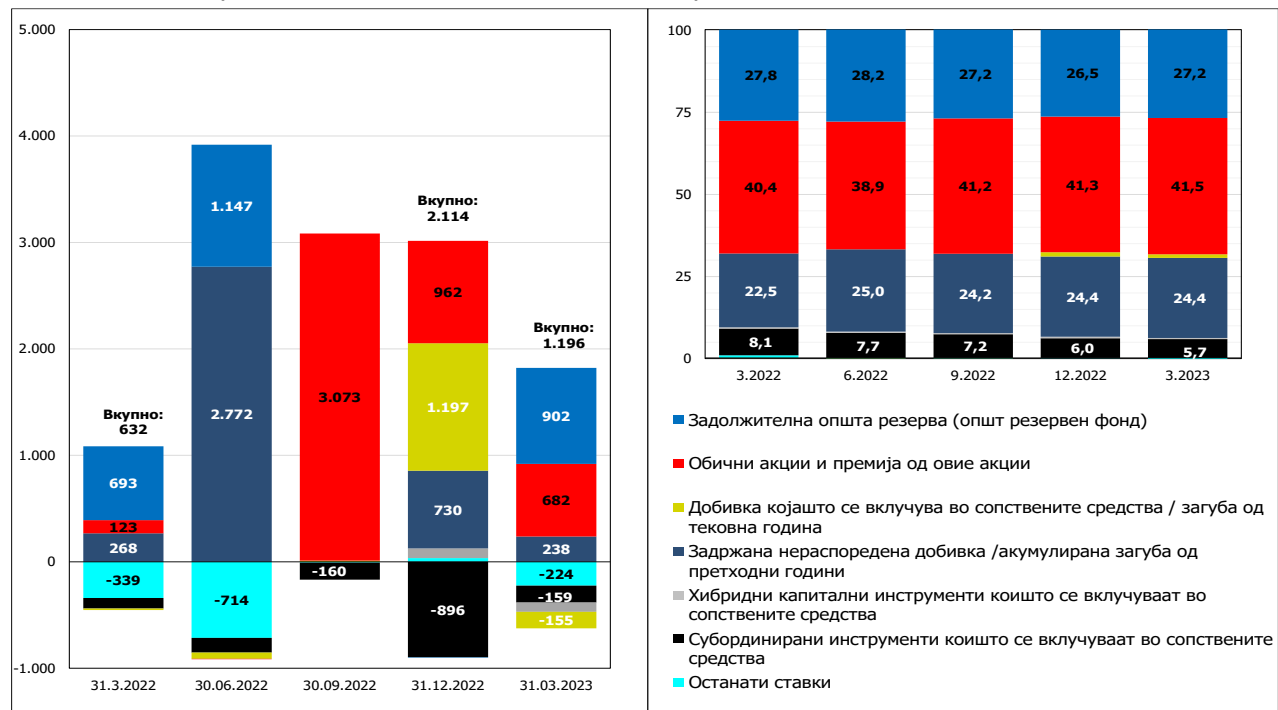
⁴¹ Падот на активата пондерирана според ризиците во првиот квартал од 2023 година произлегува од намалувањето на побарувањата од други трговски друштва коишто се вклучуваат во пресметката со пондер на ризик од 100%, главно поради наплата на побарувања од претпријатија од страна на една голема банка.

5.2. Квалитет на сопствените средства на банкарскиот систем

Банкарскиот систем располага со квалитетни капитални позиции, коишто му овозможуваат задоволителна отпорност на потенцијални стресни сценарија. На крајот на првиот квартал од 2023 година продолжи растот на најквалитетниот слој од сопствените средства на банкарскиот систем (редовниот основен капитал) којшто преовладува во вкупните сопствени средства со учество од 93,4%, а на додатниот основен капитал и дополнителниот капитал отпаѓаат 0,5% и 6,1% од сопствените средства на банкарскиот систем.

Графикон бр. 37 Структура на кварталните промени на сопствените средства (лево) и структура на сопствените средства (десно)
во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Во првиот квартал од 2023 година, сопствените средства на банкарскиот систем забележаа раст од 1.196 милиони денари, или за 1,4%, но растот е помал во споредба со претходниот квартал (2,5%). Најголем придонес во растот на сопствените средства имаа добивките од претходната година остварени од страна на една голема и една мала банка (1.140 милиони денари) коишто беа искористени за зголемување на износот на задолжителната општа резерва и задржаната нераспоредена добивка. За растот на сопствените средства придонесе и новата емисија на обични акции (682 милиона денари) од една средна банка⁴². Исто така, се зголеми редовниот основен капитал на една мала банка преку трансформација на дел од заем (хибриден инструмент) од единствениот

⁴² Со одлука на Владата се изврши зголемување на почетниот капитал на Развојната банка (РБСМ). Повеќе детали на стр. 8 од следнава [врска](#).

акционер во влог во банката⁴³. Обичните акции се најзначајната категорија во структурата на сопствените средства со учество од 41,5%, но исто така значаен е и уделот на задолжителната општа резерва (општ резервен фонд) и задржаната нераспределена добивка. Одредено мало намалување се забележа кај субординираните инструменти (заради намалување на сметководствената вредност поради навлегување во последните пет години до достасување), а со негативен предзнак беа и останатите промени (како резултат на промените во објективната вредност на инструментите коишто се чуваат како расположливи за продажба и соодветно се одразуваат во ревалоризациските резерви). Повеќе детали во врска со нивото на сопствените средства по групи банки се прикажани во анексите кон овој извештај.

Анализирано според намената на сопствените средства, износот на капиталот потребен за покривање на ризиците забележа мало намалување од 160 милиони денари, или околу 0,4%, со што се намали и неговиот удел во вкупните сопствени средства на банкарскиот систем (од 45,1% на 31.12.2022 година на 44,4% на 31.3.2023 година). Кварталниот пад на капиталот потребен за покривање на ризиците речиси во целост произлегува од намалувањето на капиталните барања за покривање на кредитниот ризик (за 270 милиони денари)⁴⁴. Притоа, најголем пад во вкупната билансна и вонбилансна изложеност на банкарскиот систем забележаа активностите на банките коишто се вклучуваат со пондер на ризичност од 20% (за 4.328 милиони денари, или за 12,2%), како резултат на намалените побарувања од банките, како и активностите коишто се вклучуваат со пондер на ризичност 0% (за 3.075 милиони денари, или за 1,4%) поради намалувањето на побарувањето од државата врз основа на кредит кај една голема банка. Најголемо зголемување бележат позициите со пондер 35% (за 1.932 милиона денари), и тоа во најголем дел како резултат на зголемените побарувања покриени со станбени објекти. Вкупниот износ на заштитните слоеви на капиталот⁴⁵ се зголеми за 260 милиони денари, или за околу 1,3%, на квартално ниво и на крајот на првиот квартал од 2023 година има учество од 22,8% во вкупните сопствени средства на банкарскиот систем, како и во претходните два квартали⁴⁶. Износот на капиталниот додаток утврден со супервизорската оценка забележа квартално зголемување од 207 милиони денари, или за 1,1% и учествува со 21,1% во вкупните сопствени средства на банкарскиот систем. Околу 74% од кварталниот раст на сопствените средства се искористи и за зголемување на слободните сопствени средства, над минималните потребни регулаторни и супервизорски барања, коишто забележаа квартален раст од 889 милиони денари, или за 9,4% и достигнаа учество од 11,8% од вкупните сопствени средства.

⁴³ Повеќе детали на стр. 11 од следнава [врска](#).

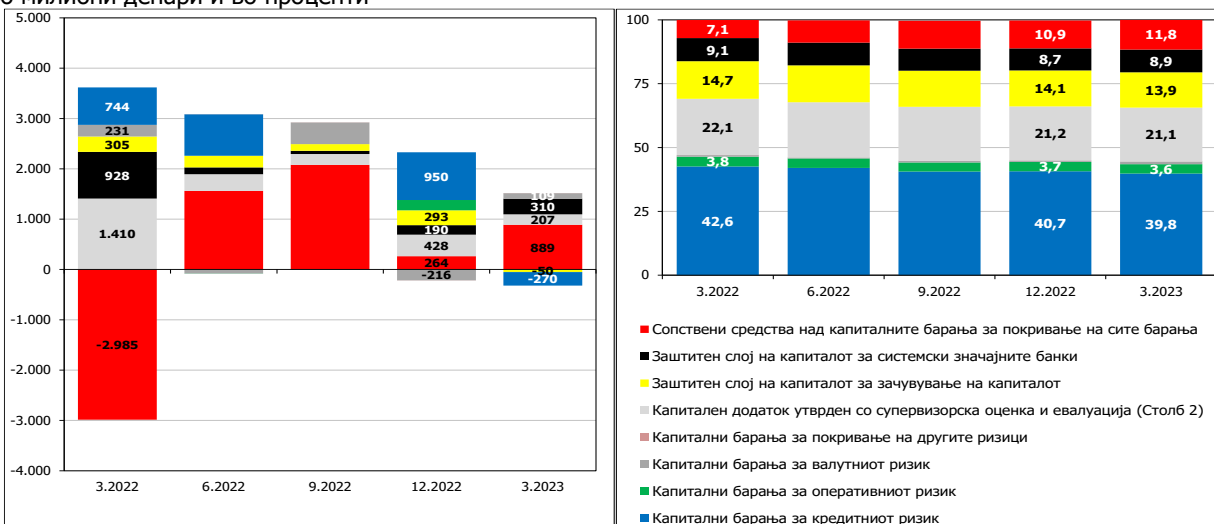
⁴⁴ Намалувањето на капиталот потребен за покривање на кредитниот ризик е резултат на намалувањето на активата пондерирана според кредитниот ризик во првиот квартал од 2023 година, во чија структура позначителен пад бележат побарувањата од други трговски друштва (3.118 милиони денари) и побарувањата од банки (1.554 милиони денари). Истовремено, кварталниот раст е најизразен кај портфолиото на мали кредити (596 милиони денари) и побарувањата покриени со станбени (693 милиони денари) и деловни објекти (268 милиони денари).

⁴⁵ Од четирите заштитни слоеви на капиталот предвидени со Законот за банките, во првиот квартал од 2023 година, сите банки имаа обврска да го исполнуваат заштитниот слој за зачувување на капиталот во висина од 2,5%, додека шест банки идентификувани како системски значајни банки минатата година имаа обврска да се усогласат со соодветна стапка на заштитен слој на капиталот за системски значајни банки (според најновите пресметки се идентификувани седум системски значајни банки коишто треба да ја исполнат утврдената стапка на заштитен слој на капиталот за системски значајна банка, најдоцна до 31.3.2024 година). Повеќе на следнава [врска](#). На 1 август 2023 година, ќе започне да се применува стапка на противцикличен заштитен слој на капиталот за изложеностите во земјата во висина од 0,5%, додека од јануари 2024 година оваа стапка ќе изнесува 0,75%. Повеќе детали на следнава [врска](#).

⁴⁶ Аналитички гледано, растот на заштитниот слој за системски значајни банки од 310 милиони денари го надмина падот на заштитниот слој за зачувување на капиталот од 50 милиони денари.

Графикон бр. 38 Структура на кварталните промени (лево) и на состојбата (десно) на сопствените средства, според потребата за покривање на одделните ризици и за одржување на потребните заштитни слоеви на капиталот во милиони денари и во проценти

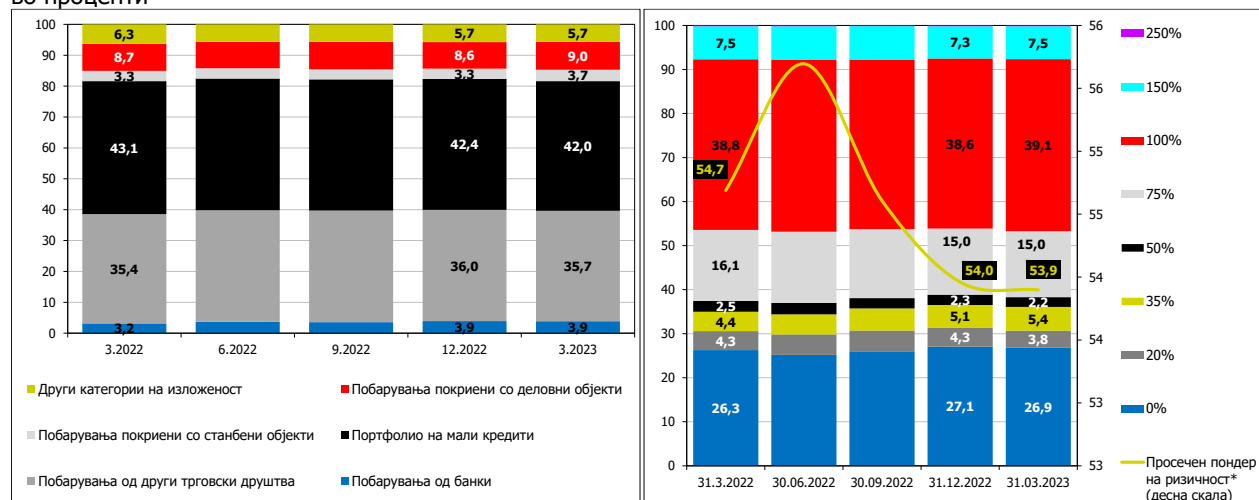

Падот на активата пондерирана според кредитниот ризик, којшто изнесува 0,8% (3,3 милиони денари) е повисок во споредба со падот на вкупните активности (билансната и вонбилансната изложеност) на банкарскиот систем и доведе до мал пад (за 0,1 п.п.) на просечниот пондер на ризичност, до нивото од 53,9%. Повеќе детали за капиталните барања за покривање на ризиците и стапката на адекватноста на капиталот по одделни групи банки се прикажани во анексите кон овој извештај.

Графикон бр. 39 Структура на капиталните барања за покривање на кредитниот ризик, според категориите на изложеност (лево) и на вкупната билансна и вонбилансна изложеност, според пондерите на ризици (десно)

во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Забелешка: Просечниот пондер на ризици е пресметан како сооднос меѓу активата пондерирани според кредитниот ризик и вкупната билансна и вонбилансна изложеност на банкарскиот систем.

5.3. Стрес-тестирање на отпорноста на банкарскиот систем на хипотетички шокови

Банкарскиот систем покажува задоволително ниво на отпорност на спроведените редовни симулирани шокови, коишто претпоставуваат екстремно остварување на кредитниот ризик (изолирано, или во комбинација со остварување на валутниот и/или ризикот од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарските активности). Резултатите од мартовското редовно стрес-тестирање се подобри во споредба со 31.12.2022 година, најмногу заради повисокото почетно ниво на стапката на адекватност на капиталот. При редовните стрес-тестови се земаат предвид само симулациите со висок степен на екстремност на претпоставките, чија веројатност за остварување е многу мала, што е всушност и суштината на процесот на стрес-тестирањето. За потребите на овој извештај е прикажан резултатот од симулацијата за истовремено остварување на кредитниот, валутниот и каматниот ризик⁴⁷. Стапката на адекватноста на капиталот по шок на ниво на банкарскиот систем се намалува под законскиот минимум, до нивото од 6,6%, но резултатот е подобар во споредба со минатиот квартален датум кога стапката на адекватност на капиталот се намали до нивото од 6,3%.

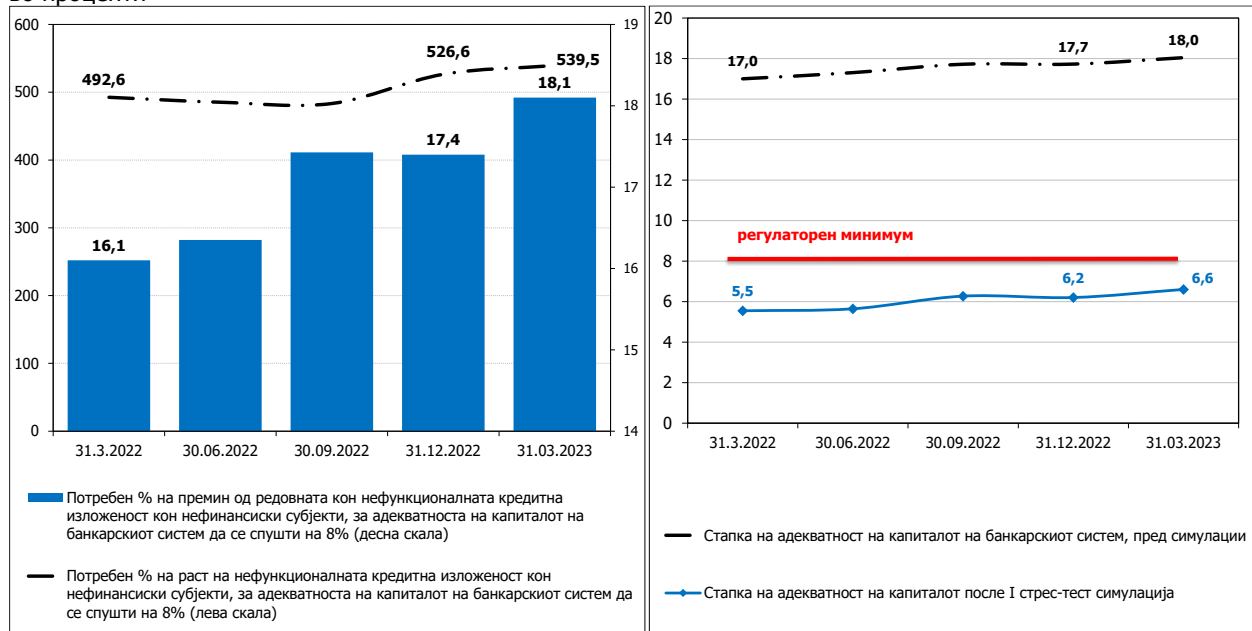
⁴⁷ Стрес-тестирањето опфаќа симулација на истовремено остварување на кредитниот, валутниот и каматниот шок, преку:

- вложување на квалитетот на кредитната изложеност на нефинансиските лица, при што се претпоставува премин на 20%, 25% и 30% од кредитната изложеност кон нефинансискиот сектор од категориите на ризик „А“, „Б“ и „В-редовно“, соодветно кон категориите на ризик „В-нефункционално“, „Г“ и „Д“, при што преминатата изложеност се распоредува подеднакво (по 33,3%) во послабите категории на ризик и се задржува истиот процент на покриеност со исправка на вредноста;
- раст на изложеноста кон финансиските субјекти којашто е нефункционална за 100% за сметка на намалувањето на изложеноста во категорија на ризик „А“;
- депрецијација на вредноста на денарот во однос на еврото за 30%; и
- раст на активните и пасивните каматни стапки од 1 до 5 процентни поени;

Хипотетичките шокови на страната на кредитниот ризик имаат најголемо влијание врз солвентноста на банкарскиот систем. Резултатите од стрес-тестирањето покажуваат дека е потребен раст од 539,5% на нефункционалната кредитна изложеност, односно премин на 18,1% од редовната кон нефункционалната кредитна изложеност, за да може адекватноста на капиталот на банкарскиот систем да се спушти до 8%. Сепак, станува збор за прилично екстремни и помалку веројатни симулации, особено на краток рок, имајќи предвид дека во третиот квартал од 2022 година, само 0,3% од редовната кредитна изложеност кон нефинансискиот сектор доби нефункционален статус. Истовремено, состојбата на нефункционалната кредитна изложеност кон нефинансиските субјекти забележа квартално намалување од 1,7%. Повеќе детали за капиталните барања за покривање на ризиците и стапката на адекватноста на капиталот по одделни групи банки се прикажани во анексите кон овој извештај.

Графикон бр. 40 Резултати од стрес-тест симулациите (лево) и потребно влошување на квалитетот на кредитната изложеност за да може адекватноста на капиталот на банкарскиот систем да се спушти на 8% (десно)
во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките

IV. Позначајни билансни промени и профитабилност на банкарскиот систем

1. Активности на банките

Макроекономското окружување во коешто работи банкарскиот систем и натаму е неизвесно, под влијание на глобалните фактори, проследено со сè уште високи, но намалени стапки на инфлација и затегнување на финансиските услови. При крајот на првиот квартал од 2023 година се забележаа привремени турбуленции и на финансиските пазари, поттикнати од случувањата во банкарските системи на САД и Швајцарија. Ефектите од овие настани беа ограничени со оглед на брзите реакции на носителите на политиките, а глобалниот финансиски систем ја задржа стабилноста. Директните ефекти од најновите случувања на глобалните финансиски пазари врз македонскиот банкарски систем се ограничени, имајќи ја предвид примената на традиционалниот деловен модел од страна на банките, ниската изложеност и обврски кон странство, како и компаративно ниските пласмани во хартии од вредност.

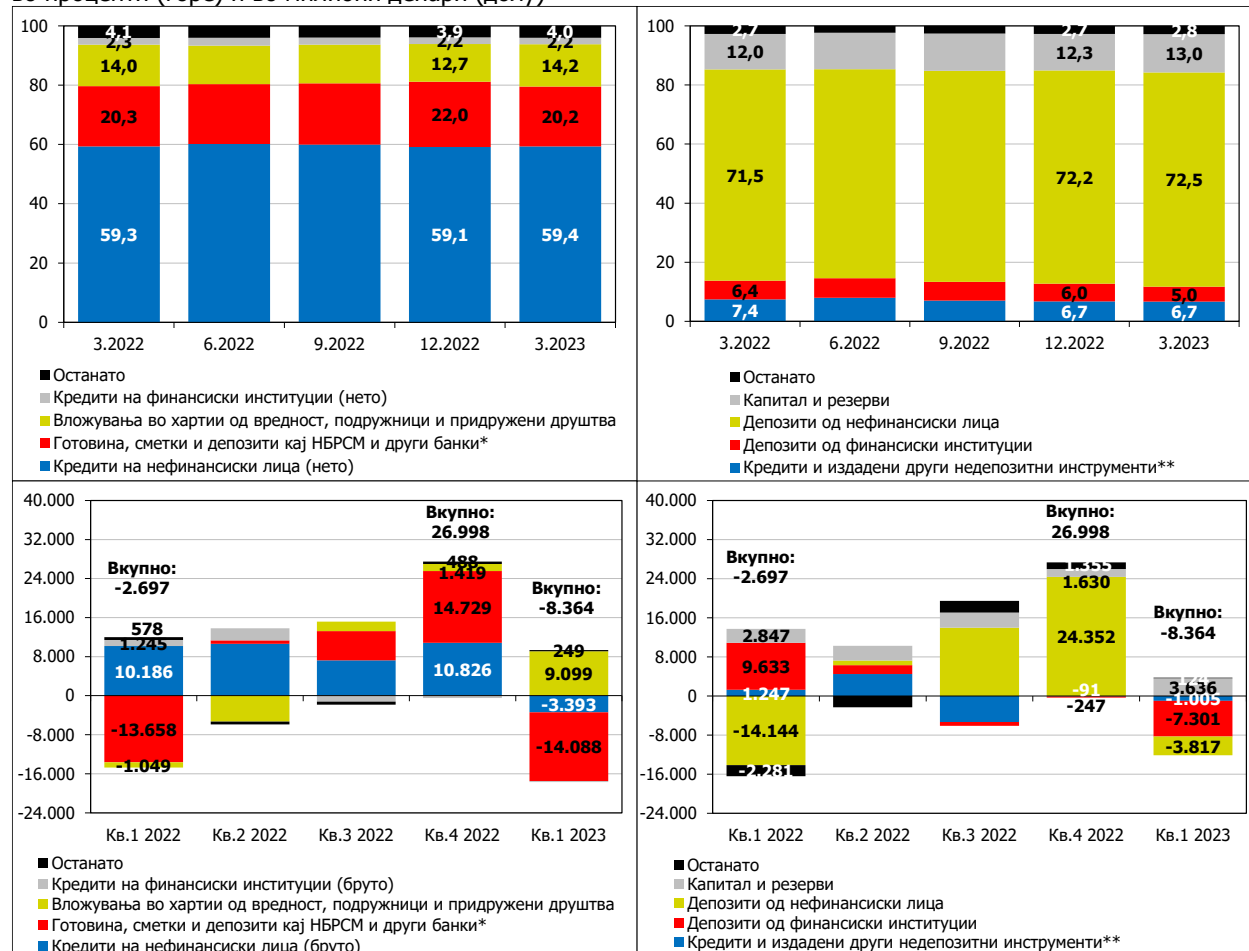
Активата на банкарскиот систем забележа квартален пад што во еден дел е последица и на делувањето на вообичаените сезонски фактори во овој период од годината. Кварталниот пад на изворите на средства е најмногу последица на намалувањето на депозитите од финансиските институции – нерезиденти, но и од претпријатијата (при раст на депозитите од населението), што во определен дел е вообичаен сезонски ефект во првото тримесечје од годината. И денарските и девизните депозити од нефинансиските субјекти забележаа квартален пад, којшто беше многу поизразен кај денарските депозити. Од аспект на рочноста, намалувањето на вкупните депозити од нефинансиски субјекти беше концентрирано кај депозитите по видување, додека краткорочно и долгорочно орочените депозити се зголемија на квартална основа, како реакција на повисоките приноси и довербата во банкарскиот систем. Покрај депозитите, извесен квартален пад забележаа и обврските врз основа на кредити, додека капиталот и резервите се зголемија, најмногу заради задржувањето на добивките остварени во минатата година.

Во активата на банкарскиот систем, квартален пад забележа ликвидната актива, но се намалија и кредитите на нефинансиските субјекти, заради падот на кредитите на претпријатијата и отплатата на еден поголем кредит од страна на државата. Намалувањето на кредитите на претпријатија и забавениот раст на кредитите на домаќинства се исто така вообичаен сезонски ефект во овој период од годината, но и затегнатите финансиски услови и намалената кредитна побарувачка⁴⁸ се определен причинител на ваквите движења. Во структурата на ликвидната актива, најголем пад забележаа депозитите вложени кај Народната банка и средствата на сметките кај странските банки, коишто во еден дел се искористија и за зголемување на пласманите во државни хартии од вредност.

Макроекономската слика во првиот квартал од 2023 година не се промени значително во споредба со претходниот период. Ризиците главно поврзани со надворешното окружување и натаму постојат и соодветно влијаат врз окружувањето во кое функционира банкарскиот систем и последователно врз неговите активности и профилот на ризици во периодот што следи.

Графикон бр. 41 Структура на активата (горе лево) и на пасивата (горе десно) и структура на кварталните промени на активата (долу лево) и на пасивата (долу десно) на банкарскиот систем во проценти (горе) и во милиони денари (долу)

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од банките. Забелешка: * Во готовината, сметките и депозитите кај НБРСМ и други банки се вклучени и средствата во резервниот гарантен фонд на КИБС, како и задолжителната резерва во девизи; ** Издадените други недепозитни инструменти опфаќаат издадени субординирани и хибридни капитални инструменти.

Во првиот квартал од 2023 година, билансот на состојба на банкарскиот систем се намали за 8.364 милиони денари, или за 1,2%. Ваквиот квартален пад е најмногу условен од намалувањето на депозитите од финансиските институции нерезиденти (најмногу од матичните субјекти на банките), но и од нефинансиските субјекти (пред сè, од претпријатијата), што во еден дел е последица и на делувањето на вообичаените сезонски фактори во овој период од годината⁴⁹. Квартален пад забележаа и обврските по кредити, што најмногу произлегува од раздолжувањето на РБСМ АД Скопје

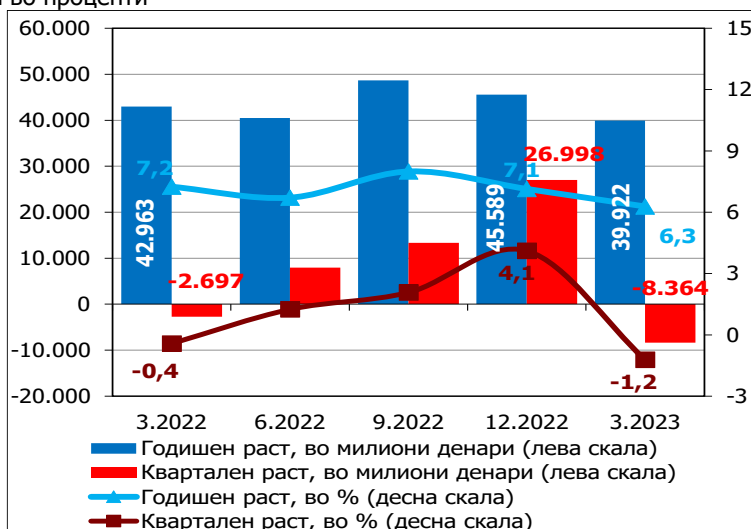
⁴⁸ Според резултатите од анкетите за кредитната активност на банките.

⁴⁹ Движењата на активностите на банките, во четвртиот и првиот квартал од секоја година вообичаено се под влијание и на делувањето на сезонските фактори. Така, вообичаено, во четвртиот квартал од секоја година растот на активностите на банкарскиот систем е силен и забрзан, по што во првиот квартал од наредната година следи послаб и забавен раст, или дури и пад на активностите. Вакво влијание на сезонските фактори има и кај кредитната и кај депозитната активност на банките.

кон меѓународните кредитори и истовременото раздолжување на домашните банки кон неа. Наспроти тоа, капиталот и резервите се зголемија, најмногу заради задржување на добивките од минатата година кај дел од банките. Падот на изворите на финансирање беше ублажен со намалување на ликвидните средства на банките, каде што најголем пад забележаа депозитите кај Народната банка и средствата на сметките во странски банки, коишто, пак, во еден дел покрај за отплата на обврските, се искористија и за зголемени вложувања во државни хартии од вредност. Во услови на затегнати финансиски услови и намалена побарувачка на кредити⁵⁰, пласманите во кредити на нефинансиските субјекти забележаа квартален пад во износ сличен со износот на еден поголем кредит одобрен на државата, којшто се наплати во текот на март 2023 година. Покрај тоа, во овој период од годината, растот на кредитната активност вообичаено забавува или дури и се намалува, под влијание на сезонските фактори.

Графикон бр. 42 Промени на активата на банкарскиот систем
во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

1.1. Кредити на нефинансиските субјекти⁵¹

Кредитната активност на банките во првиот квартал од 2023 година забележа опаѓање во услови на затегнување на монетарната политика заради справување со високите стапки на инфлација. Кредитите на нефинансискиот сектор се намалија за 3.393 милиони денари, или за 0,8%, што претставува прво намалување на квартална основа по третиот квартал во 2020 година. Намалената кредитна активност во споредба со претходниот квартал придонесе и кон значително забавување на годишната стапка на раст, којашто изнесуваше 6,4% и е пониска од стапките на раст во претходниот квартал и во истиот период во претходната година кога изнесуваа 10,1%. Падот во целост

⁵⁰ Според резултатите од анкетите за кредитната активност на банките.

⁵¹ Кредитите на нефинансиските субјекти ги вклучуваат кредитите на нефинансиските лица резиденти и нерезиденти, и тоа кредитите на приватните и јавните нефинансиски друштва, централната влада, локалната самоуправа, непрофитните институции коишто им служат на домаќинствата (кредити на други клиенти), самостојните вршители на дејност и физичките лица (кредити на домаќинствата).

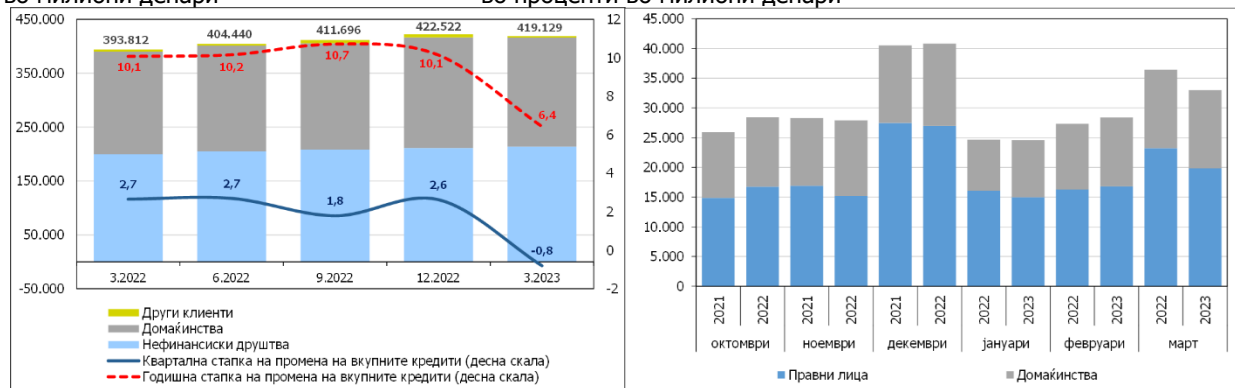
се должи на намалувањето на кредитите кон претпријатијата и другите клиенти, додека кредитите кон домаќинствата бележат умерено забавен раст. Ваквите движења првенствено се јавуваат како последица на три чинители. Прво, резултатите од Анкетата на кредитната активност во април 2023 година укажуваат на заострување на вкупните кредитни услови и намалување на побарувачката при намалени притисоци од енергетската криза. Второ, директен придонес за намалување на кредитите има отплатата на кредитот на државата⁵² кон една деловна банка. Трето, придонес кон падот има и вообичаениот сезонски ефект во првиот квартал од годината.

Според анализата по поединечна банка, зголемена кредитна активност во однос на претходниот квартал се јавува кај пет од вкупно дванаесет банки⁵³.

Графикон бр. 43 Износ на кредитите на нефинансиските субјекти (лево) и новоодобрени кредити по одделни сектори (десно)

во милиони денари

во проценти во милиони денари

Извор: Народната банка врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Обемот на новоодобрени кредити кон нефинансиските друштва и домаќинствата во првото тримесечје од 2023 година се намали за 11,5% на тримесечна основа, а во однос на истиот период во претходната година опадна за 2,8%. Намалување на тримесечна основа бележат новоодобрените кредити како кон претпријатијата (12,4%), така и кон домаќинствата (10,1%). Анализирано на годишна основа, новите кредити на претпријатијата бележат пад (7,2%), додека новите кредити на домаќинствата се зголемени (4,6%).

Кредитите на нефинансиските друштва во првото тримесечје од 2023 година забележаа намалување во услови на помали ликвидносни потреби на претпријатијата, но и на заострување на кредитните услови од страна на банките. Кредитите на претпријатијата на тримесечна основа се намалени за 2.708 милиони денари или за 1,3%, додека на годишна основа зголемувањето забави на 6,3%, по двоцифрените стапки на раст во текот на минатата година. Ако се одземе ефектот на нето-отписите, годишната стапка се намали на 5,7% и со тоа е малку над просечниот десетгодишен раст.

⁵² Изложеноста кон државата се вклучува во категоријата „други клиенти“.

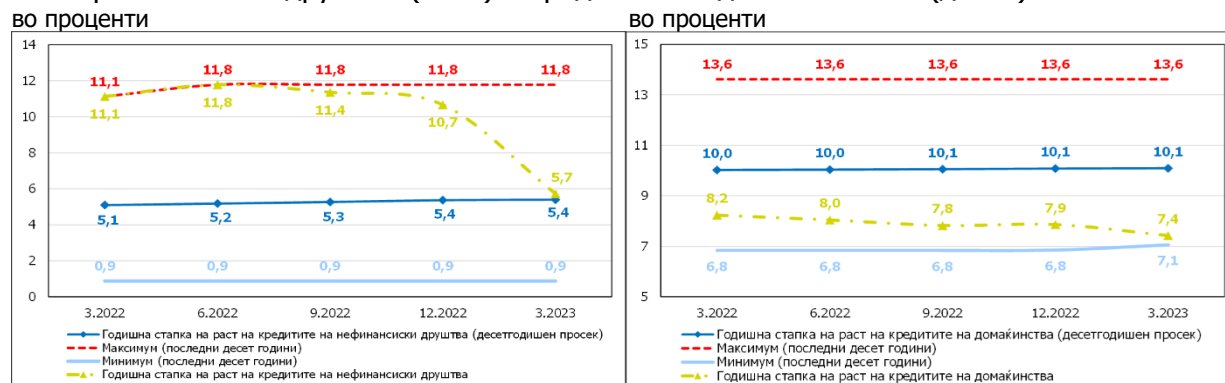
⁵³ Од анализата е исклучена РБСМ АД Скопје.

Од дејностите со позначително учество во структурата на кредитите, значителен пад на тримесечна основа бележат кредитите кон клиенти во производството на метали (5,6%), снабдувањето со електрична енергија (3,6%), трговијата на големо и мало (2,8%), како и прехранбената индустрија (1,6%). Намалувањето е одраз на намалените ликвидносни потреби на претпријатијата како резултат на стабилизирањето на цената на електричната енергија. Придонес исто така имаат и нето заострените кредитни услови на банките во поглед на каматната стапка, некаматните приходи и барањата за обезбедување, а и за второто тримесечје во 2023 година се очекува минимално нето-заострување⁵⁴.

Во поглед на големината на нефинансиските друштва⁵⁵, најголемо учество имаат кредитите на големите претпријатија (33,7%), додека најмало учество имаат кредитите на микропретпријатијата (7,0%), што во одредена мера се должи на повисоките износи на кредити на поголемите претпријатија, но и на резервираноста на банките во однос на кредитирањето на помали претпријатија⁵⁶. Според дејноста на клиентите, најголемо учество имаат претпријатијата коишто се занимаваат со трговија на големо и мало (31,7%), по што следуваат претпријатијата во индустријата (28,7%).

Графикон бр. 44 Десетгодишен подвижен просек на годишните стапки на раст на кредитите на нефинансиските друштва (лево) и кредитите на домаќинствата (десно)

Извор: Народната банка врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Забелешка: Исклучен е ефектот од сите задолжителни отписи извршени во периодот 1.1.2016 – 31.3.2023 година. Почнувајќи од декември 2019 година, податокот содржи и наплатени задолжително отпишани кредити.

Растот на кредитите на домаќинствата во првото тримесечје од 2023 година забележа умерено забавување во услови на сè повисоки каматни стапки на потрошувачките и станбените кредити. Кредитите на домаќинствата на тримесечна основа се зголемија за 2.502 милиона денари, или за 1,2%, што е пониска стапка на промена за 0,3 процентни поени во споредба со претходното тримесечје и за 0,5 процентни поени во однос на истото тримесечје од претходната година. На годишна основа, стапката на раст се намали на 7,2%. По одземањето на ефектот на нето-отписите, годишната стапка на раст изнесува 7,4% и е малку над минималната вредност во последните 10 години. Според видот

⁵⁴ Извор: Анкета за кредитната активност во првиот квартал од 2023 година.

⁵⁵ Критериумите за класификација на субјектите според големината (на големи, средни, мали и микро) се дадени во член 470 од Законот за трговски друштва.

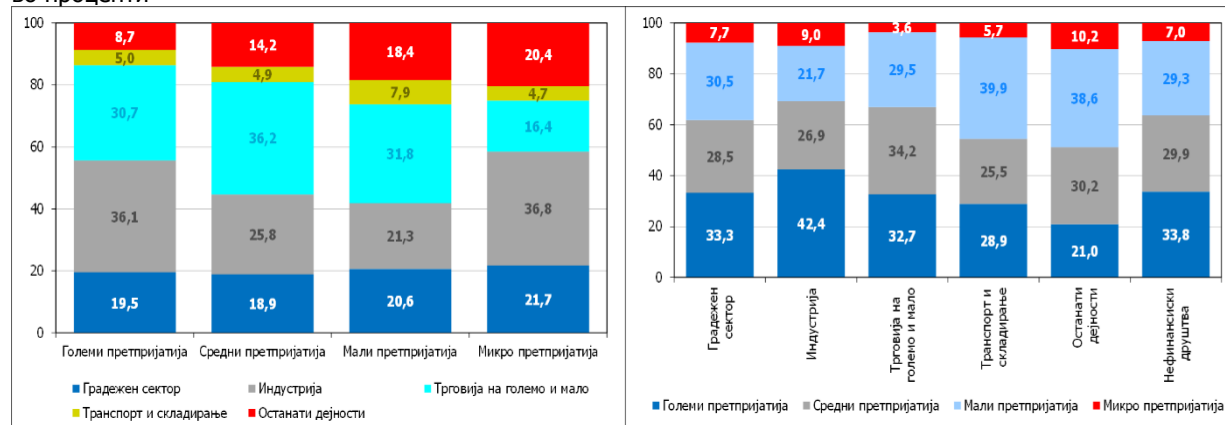
⁵⁶ Некои од причините поради коишто банките не се склони да финансираат мали и средни претпријатија се слабата финансиска писменост, слабото корпоративно известување и неволноста на претпријатијата да обелоденат и да споделат деловни информации (повеќе на стр. 5 во Macedonia2025 (2020). [Barriers for access to finance for MSMEs in North Macedonia: Stock of existing data and knowledge](#).

на кредитот, кредитите за набавка на станбен и деловен простор бележат тримесечен раст од 2,0%, а потрошувачките кредити раст од 0,7%. Забавениот раст се јавува како последица на нето-заострувањето на условите за кредитирање на домаќинствата, иако нивниот ефект е многу послаб отколку претходните очекувања на банките, како и нето-намалувањето на побарувачката за кредити. Најголемо заострување е забележано во поглед на каматните стапки на потрошувачките и на станбените кредити. Очекувањата за второто тримесечје во 2023 година се дека ќе настапи мало нето-олеснување на условите за кредитирање на домаќинствата.⁵⁷

Секторот на домаќинствата и натаму има повисоко учество во вкупните кредитни портфолија на банките со 51,0%, што е зголемување за 1,0 процентен поен во споредба со претходното тримесечје. Во однос на кредитните производи, кредитите за финансирање на ненаменската потрошувачка⁵⁸ учествуваат со 63,5% во вкупните кредити на физичките лица, што е помалку за 0,3 процентни поени во споредба со претходното тримесечје и со тоа продолжува долгорочниот тренд на постепено намалување за сметка на растот на учеството на станбените кредити.

Графикон бр. 45 Структура на кредитите на нефинансиските друштва по одделни дејности и според големината на друштвото во проценти

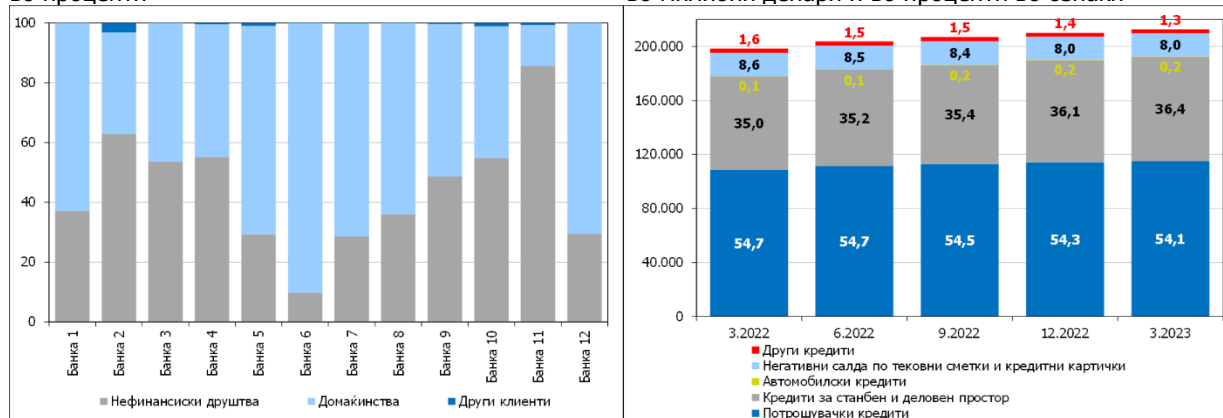
Извор: Кредитен регистар на Народната банка врз основа на податоците доставени од страна на банките.

⁵⁷ Извор: Анкета за кредитната активност во првиот квартал од 2023 година.

⁵⁸ Кредитите за финансирање на ненаменската потрошувачка вклучуваат: потрошувачки кредити, дозволени пречекорувања на трансакциски сметки и кредитни картички и останати кредити.

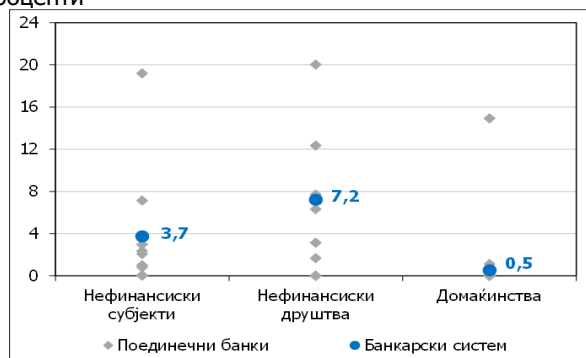
Графикон бр. 46 Секторска структура на кредитите на нефинансиските субјекти по поединечна банка (лево) и структура на кредитите на физичките лица по производи (десно) во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка врз основа на податоците доставени од страна на банките.

„Зелените кредити“⁵⁹ и натаму се зголемуваат, но нивното учество во кредитните портфолија на банките сè уште е ниско. На 31.3.2023 година, вкупниот износ на зелени кредити кон нефинансискиот сектор се зголеми за 326 милиони денари или за 2,1% во споредба со 31.12.2022 година, со што учеството на овие кредити во вкупните кредити кон нефинансискиот сектор порасна на 3,7%⁶⁰. Двигател на растот се зелените кредити на претпријатијата коишто се зголемија за 3,7%, додека зелените кредити на домаќинствата се намалија за 14,6%.

Графикон бр. 47 Учество на „зелените“ кредити во вкупните кредити на нефинансиските субјекти и по одделни сектори, по поединечна банка во проценти

Извор: Народната банка врз основа на податоците доставени од страна на банките.

⁵⁹ Под „зелен кредит“ се подразбира начинот на финансирање којшто му овозможува на кредитокорисникот да инвестира исклучиво во проекти со значителен позитивен придонес врз животната средина и во проекти што придонесуваат за намалување на негативните ефекти од климатските промени. Зелените кредити имаат за цел да обезбедат (i) подобрување на енергетската ефикасност на домаќинствата и на корпоративниот сектор; (ii) поддршка на инвестициите во зелени технологии, материјали и решенија; (iii) поддршка на инвестициите во обновливи извори на енергија, контрола и спречување на загадувањето, заштита на животната средина, намалување на ризиците од климатските промени и слично.

⁶⁰ Од дванаесетте анализирани банки, на 31.3.2023 година, две банки немаат зелени кредити во портфолиото. Кај банките коишто имаат одобрено вакви кредити, учеството на зелените кредити во вкупните кредити се движи во интервалот од 0,005% до 19,2%. Од секторска гледна точка, застапеноста на зелените кредити во вкупните кредити по одделни банки е помеѓу 0,0% и 20,0% кај претпријатијата, односно помеѓу 0,0% и 14,9% кај домаќинствата.

Според валутната структура, намалувањето на кредитната активност во првиот квартал од 2023 година се должи на падот и на денарските, и на девизните кредити. Денарските кредити на квартална основа се намалија за 1.690 милиони денари, или за 0,7%⁶¹, додека кредитите со валутна компонента забележаа намалување за 1.703 милиони денари, или за 0,9%⁶². Учеството на денарските кредити во вкупните кредити изнесуваше 56,8% и е непроменето во споредба со претходниот квартал, но бележи намалување во однос на истиот квартал од претходната година за 1,8 процентни поени.

Графикон бр. 48 Структура на вкупните кредити според секторот (лево) и валутата (средина), и структура на редовните кредити според рочноста (десно) во проценти

Извор: Народната банка врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Според рочната структура⁶³, намалената кредитна активност на банките на 31.3.2023 година во целост е резултат на намалувањето на краткорочното кредитирање, но придонес има и забавениот раст на долгорочното кредитирање. Краткорочните кредити во однос на 31.12.2022 година се намалија за 5.785 милиони денари или за 8,0%⁶⁴, додека долгорочните кредити на квартална основа се зголемија за 2.358 милиони денари, или за 0,7%. Долгорочните кредити и натаму имаат најголемо учество во рочната структура на кредитите од 83,3%, коешто е зголемено за 1,2 процентни поена во споредба со претходниот квартал. Достасаните кредити забележаа квартален раст (за 293,9 милиони денари, или за 20,3%), но овие кредити зафаќаат само 0,4% во вкупните редовни кредити, па така нивните промени доведуваат до големи осцилации.

⁶¹ Падот на денарските кредити кон нефинансискиот сектор на квартална основа се должи на намалувањето на кредитите на претпријатијата за 2.351 милион денари, или за 1,9% и другите клиенти за 54 милиони денари или за 3,9%, а падот е ублажен со зголемувањето на кредитите на домаќинствата за 715 милиони денари, или за 0,6%.

⁶² Падот на кредитите со валутна компонента кон нефинансискиот сектор на квартална основа е резултат на намалувањето на девизните кредити за 2.533 милиони денари, или за 3,4%, додека денарските кредити со валутна клаузула бележат раст за 830 милиони денари, или за 0,8%. Намалувањето на девизните кредити исклучиво се должи на падот на кредитите кон другите клиенти (за 3.092 милиона денари, или за 83,3%), што е одраз на кредитот отплатен од страна на државата кон една банка, а ублажувачки ефект има растот на кредитите на домаќинствата (за 417 милиони денари, или за 3,0%) и претпријатијата (за 143 милиони денари, или за 0,2%). Зголемувањето на денарските кредити со валутна клаузула е последица исклучиво на растот на кредитите на домаќинствата (за 1.371 милион денари, или за 1,7%), а пад бележат кредитите на претпријатијата (за 500 милиони денари, или за 1,9%) и другите клиенти (за 41 милион денар, или за 4,7%).

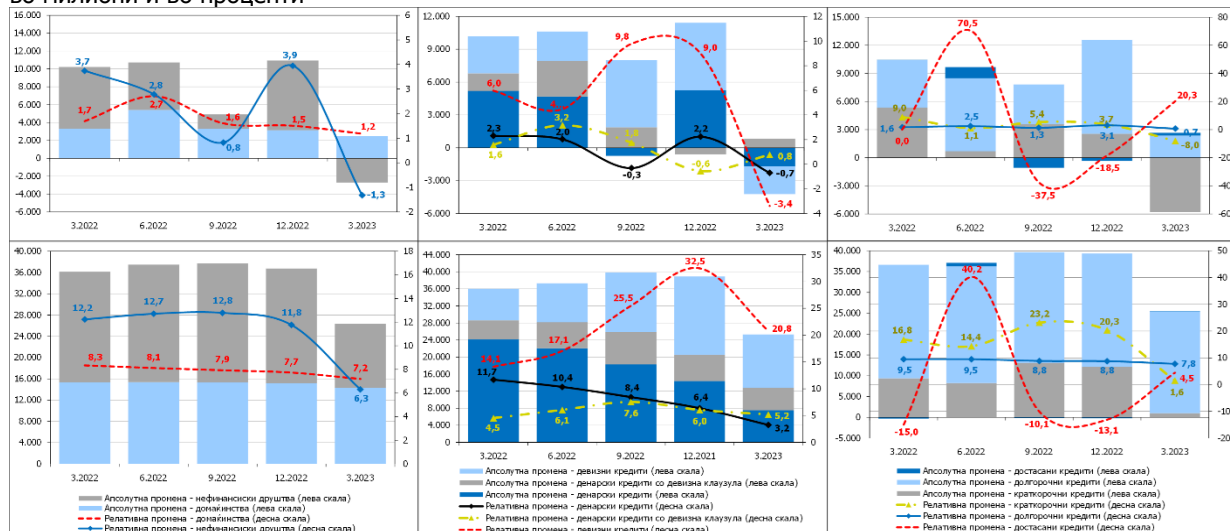
⁶³ Анализата на рочната структура ги исклучува нефункционалните кредити.

⁶⁴ Намалувањето на краткорочните кредити речиси во целост е одраз на отплатениот кредит на државата кон една деловна банка во номинален износ од 50 милиони евра.

Графикон бр. 49 Квартален (горе) и годишен (долу) раст на кредитите, според секторот, валутата и рочноста

во милиони и во проценти

1.2. Депозити на нефинансиските субјекти

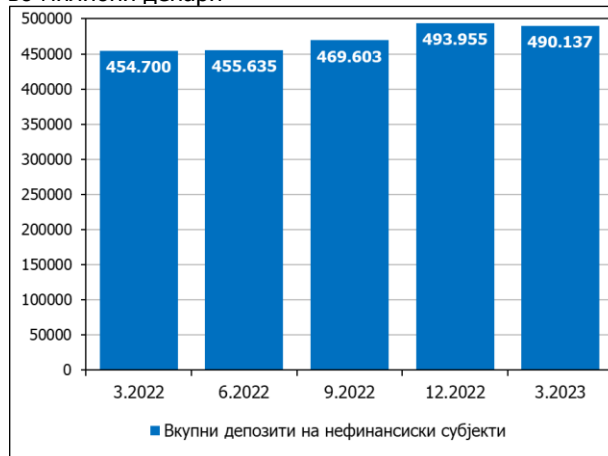
Во првиот квартал од 2023 година, депозитите забележаа квартален пад од 3.817 милиони денари, или за 0,8%. На годишна основа, вкупната депозитна база на банките се зголеми за 35.437 милиони денари, или за 7,8%, што е побрз раст во споредба со годишниот раст остварен во текот на 2022 година (5,4%). **Намалувањето на депозитите во првите три месеци од 2023 година е најмногу последица на падот на депозитите по видување од нефинансиските друштва главно во денари, што во голема мера е резултат на вообичаените сезонски ефекти во овој период од годината.** Анализирано по поединечна банка, кварталното намалување на депозитите произлегува од три големи банки, а останатите банки бележат раст на депозитите.

Од секторски аспект, падот на депозитите е условен од **депозитите на нефинансиските друштва**, коишто забележаа квартално намалување за 8.897 милиони денари, или за 6,0% (на 31.12.2022 година, депозитите од овој сектор забележаа квартален раст за 13.098 милиони денари, или за 9,7%). **Депозитите на домаќинствата**, коишто традиционално се најзначајниот депонент во македонскиот банкарски систем (со учество од 67,7% во вкупните депозити), и натаму растат (за 3.531 милион денари, или за 1,1%), но забавено во споредба со претходниот квартал (3,4%). Сепак, годишниот раст на депозитите на домаќинствата бележи забрзување (8,8% на 31.3.2023 година, наспроти 3,9% на 31.3.2022 година и 6,3% на 31.12.2022 година).

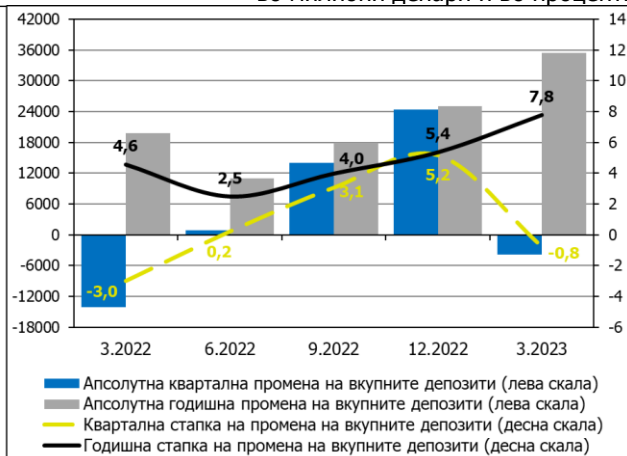

Графикон бр. 50 Состојба (лево) и промена (десно) на вкупните депозити на нефинансиските субјекти

во милиони денари

во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Од валутен аспект, кварталното намалување на депозитите беше главно условено од падот на денарските депозити, коишто се намалија за 3.615 милиони денари, или за 1,4% (на 31.12.2022 година, денарските депозити се зголемија за 15.199 милиони денари, или за 6,1% на квартална основа)⁶⁵. Кварталното намалување на денарските депозити во најголем дел произлегува од денарските депозитите по видување на нефинансиските друштва, коишто се намалија за 7.019 милиони денари, или за 8,1%, додека денарските депозити на домаќинствата бележат раст. Негативна квартална промена забележаа и девизните депозити, иако нивниот пад има помало влијание врз намалувањето на вкупните депозити во банкарскиот сектор. Тие се намалија за 223 милиони денари, или за 0,1% а падот произлегува од корпоративниот сектор чии депозити се намалија за 2.801 милион денари (или за 5,8%), што е малку повеќе во споредба со растот на девизните депозити на домаќинствата којшто изнесуваше 2.545 милиони денари (или 1,5%). Единствено денарските депозити со девизна клаузула, коишто се минимално застапен депозитен производ, бележат одреден квартален раст.

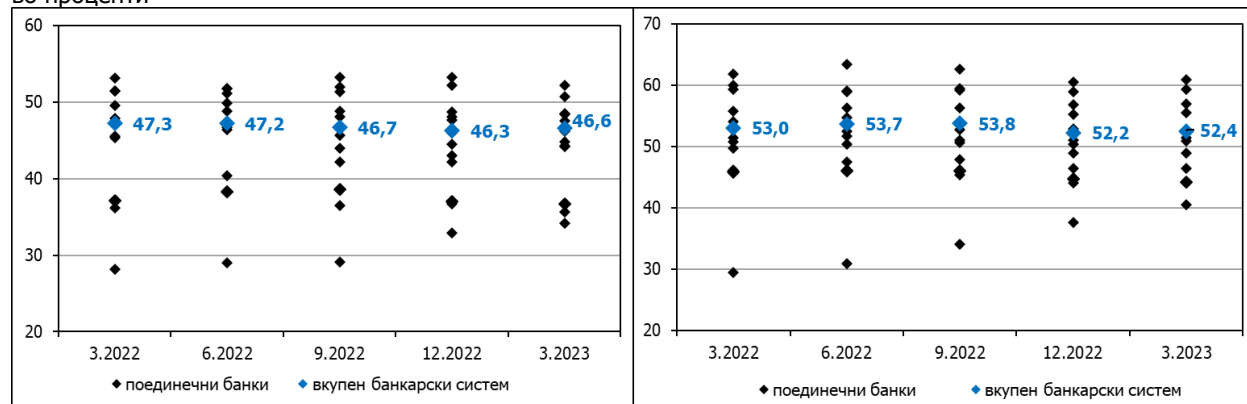
Денарските депозити и натаму преовладуваат во валутната структура на депозитите (со учество од 53,3%), иако нивното учество во вкупната депозитна база квартално се намали за 0,3 п.п. Соодветно на ова, уделот на девизните депозити се зголеми за 0,3 п.п. до нивото од 46,6%.

⁶⁵ Наспроти кварталниот пад на денарските депозити во првите три месеци од 2023 година, на годишна основа, тие бележат раст од 22.055 милиони денари, или за 9,2%, којшто најмногу се должи на растот на депозитите по видување (со структурно учество од над 80%), и тоа претежно од домаќинствата (со структурно учество од 62%).

Графикон бр. 51 Учество на вкупните девизни депозити во вкупните депозити на банкарскиот систем (лево) и на девизните депозити на домаќинствата во вкупните депозити на домаќинства (десно)

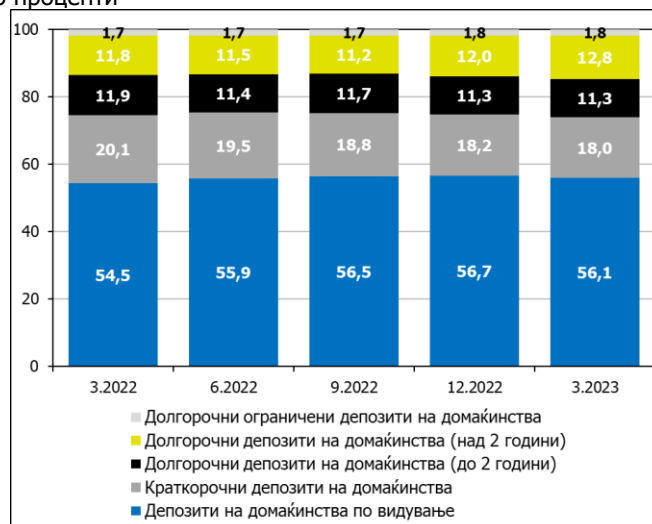
во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 52 Рочна структура на депозитите на домаќинствата

во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Од аспект на рочноста, депозитите по видување се намалија за 7.946 милиони денари, или за 2,4% и во целост го условија кварталниот пад на вкупните депозити во банкарскиот сектор. Поволни промени бележат орочените депозити, пред сè на долг рок⁶⁶, коишто во првиот квартал од 2023 година се зголемија за 3,2%, наспроти намалувањето од 3% во истиот период од претходната година. Растот на долгорочно орочените депозити е речиси во целост концентриран кај депозитите на домаќинствата.

⁶⁶ Кварталното зголемување на долгорочните депозити на 31.3.2023 година, произлегува како од девизните (за 1.922 милиона денари, или за 4,4%), така и од денарските (за 1.789 милиони денари, или за 4,6%) долгорочни депозити на секторот „домаќинства“.

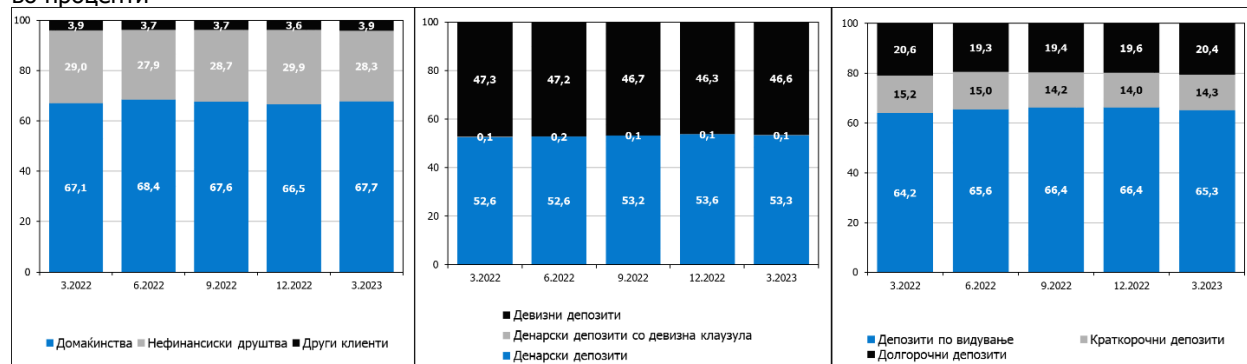

Исто така, се зголемија и краткорочните депозити, за 1.014 милиони денари, или за 1,5%⁶⁷. Поволните движења на орочените депозити се случуваат во услови на повисоки каматни стапки и задржана доверба во банкарскиот систем.

Депозитите по видување и натаму имаат најголемо учество во вкупната депозитна база (65,3% на крајот од првиот квартал од 2023 година).

Во рочната структура на депозитите од домаќинствата преовладуваат депозитите по видување (со учество од 56,1% на 31.3.2023 година), но тоа е помало во споредба со претходниот квартал (56,7%). Од друга страна, учеството на долгорочните депозити орочени на над две години се зголеми (од 12,0% на 31.12.2022 година, на 12,8% на 31.3.2023 година).

Графикон бр. 53 Структура на вкупните депозити, според секторот (лево), валутата (средина) и рочноста (десно) во проценти

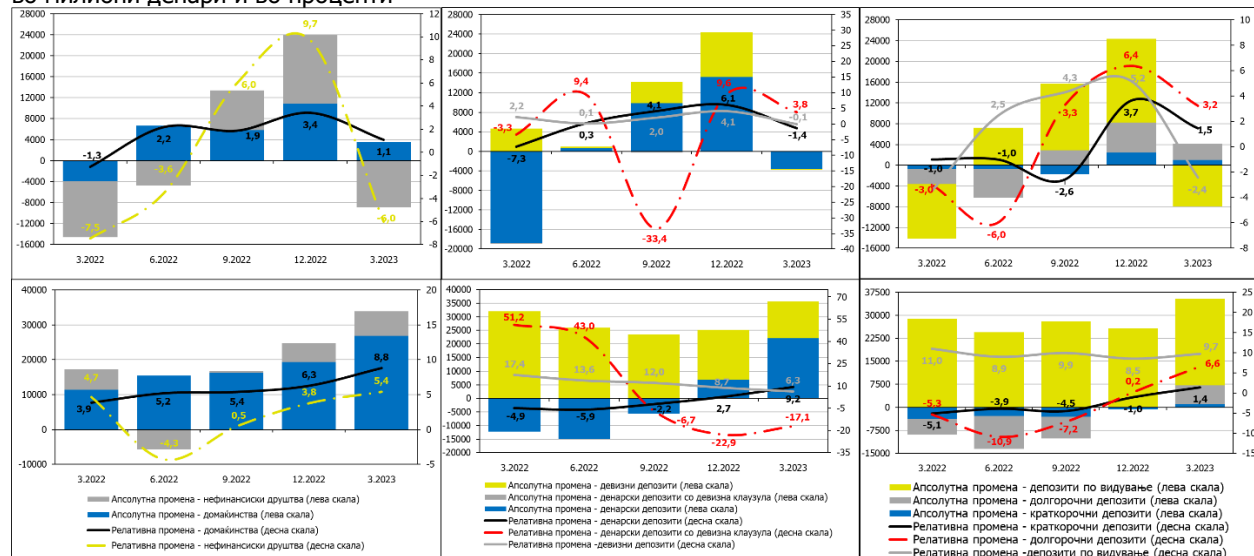
Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

⁶⁷ Растот на краткорочните депозити најмногу произлегува од зголемувањето на денарските депозити на претпријатијата (689 милиони денари), девизните депозити од нерезидентите (559 милиони денари) и денарските депозити на државата (304 милиони денари).

Графикон бр. 54 Квартална (горе) и годишна (долу) промена на депозитите, според секторот (лево), валутата (средиња) и рочноста (десно)

во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

1.3. Останати активности

Пласманите на банките во хартии од вредност, подружници и придружени друштва⁶⁸ забележаа позначително зголемување на квартална основа, за 9.099 милиони денари (или за 10,4%), со што нивното учество во вкупната актива на банките забележа зголемување до нивото од 14,2% (12,7% на крајот од претходниот квартал). Најголем квартален раст забележаа пласманите во државни обврзници⁶⁹ од 8.312 милиони денари, или за 15,1%. Помал пораст остварија вложувањата на банките во државните записи (6,4%) и благајничките записи на Народната банка (4,9%)⁷⁰. Ваквите движења придонесоа за зголемување на учеството на вложувањата во државни обврзници во вкупните пласмани во должнички хартии од вредност и останати вложувања на банките до нивото од 65,9% на 31.3.2023 година (63,2%, на 31.12.2022 година) за сметка на умереното намалување на учеството на вложувањата во државни записи и во благајнички записи.

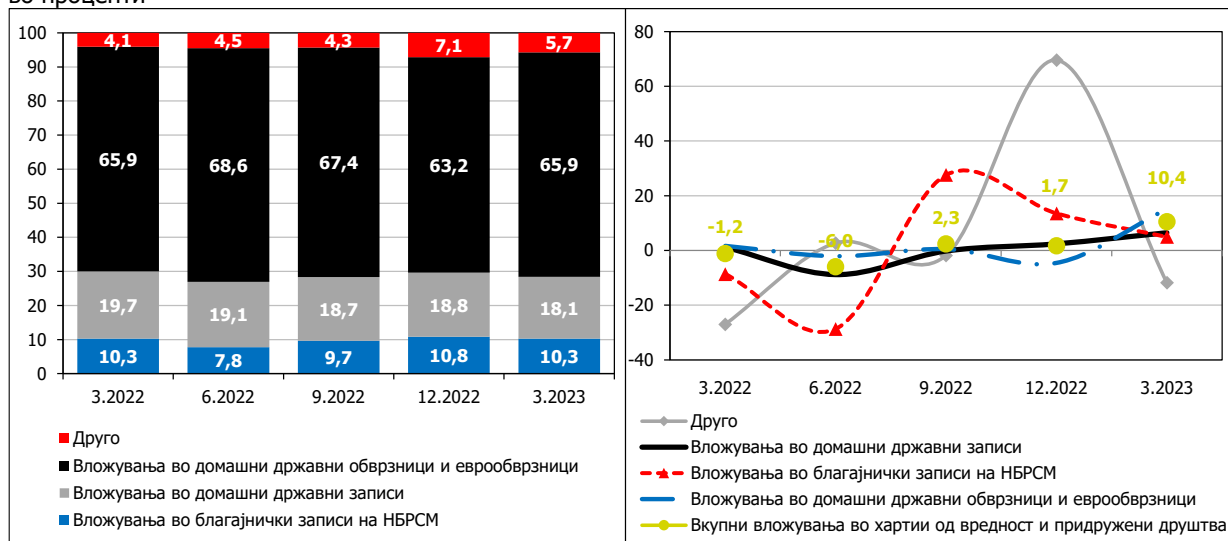
⁶⁸ Анализите на овие вложувања се прават во согласност со нивната нето сметководствена вредност.

⁶⁹ Во текот на првиот квартал од 2023 година, каматните стапки на државните хартии од вредност, утврдени од страна на Министерството за финансии, забележаа нагорни промени. Притоа, по подолг временски период беа издадени двегодишни државни обврзници без валутна клаузула со каматна стапка од 5,25% (последен пат беа издадени во четвртиот квартал од 2020 година со каматна стапка од 0,9%).

⁷⁰ Понудениот износ на благајнички записи остана ист, односно 10.000 милиони денари, а побарувачката забележа определен раст. Во текот на првиот квартал од 2023 година, како и во изминатите квартали, Народната банка продолжи со зголемувањето на каматните стапки, при што каматната стапка на благајничките записи се зголеми вкупно за 0,75 п.п. до нивото од 5,50%.

Графикон бр. 55 Структура (лево) и квартална промена (десно) на вложувањата во хартии од вредност, подружници и придружени друштва во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Пласманите кај банките и другите финансиски институции (зафаќаат 7% од вкупната актива на банкарскиот систем) во првиот квартал од 2023 година забележаа намалување од 5.337 милиони денари, или за 10,2%. Ваквото намалување во поголем дел произлезе од намалувањето на средствата на банките на кореспондентните сметки во странските банки за 5.137 милиони денари, или за 14,7% (при истовремено зголемување на орочените депозити во странство⁷¹) како и од падот на кредитите на домашните банки (за 584 милиони денари, или за 4%⁷²).

Вкупните **обврски на банките врз основа на кредити** на квартална основа се намалија за 940 милиони денари, или за 2,4% (коишто зафаќаат 5,7% од вкупната пасива на банкарскиот систем), што е резултат на намалените обврски врз основа на кредити кон нерезидентните финансиски институции (околу 80% од падот на овие кредити е кај РБСМ АД Скопје) и намалените обврски врз основа на кредити кон домашните банки во рочните блокови од две до пет години и над пет години⁷³. **Депозитите од банките и останатите финансиски институции претставуваат** незначителен извор на финансирање на банките, со учество од 5% во вкупната пасива на банкарскиот систем. Кварталната надолна корекција на депозитите од банките и останатите финансиски институции од 7.301 милион денари (за 17,7%) речиси во целост произлегува од падот на депозитите на нерезидентните

⁷¹ Притоа, растот на орочените депозити во странство до еден месец изнесува 2.548 милиони денари, на депозитите орочени од три месеци до една година 1.304 милиони денари и на депозитите орочени над две години 1,5 милиони денари. Пад бележат депозитите преку ноќ 1.452 милиона денари, депозитите орочени од еден до три месеци 1.368 милиони денари и депозитите орочени од една до две години 0,5 милиони денари.

⁷² Намалувањето во овој квартал, во најголем дел произлегува од намалувањето на долгорочните кредити на банките во странска валута со рок над две години кај РБСМ.

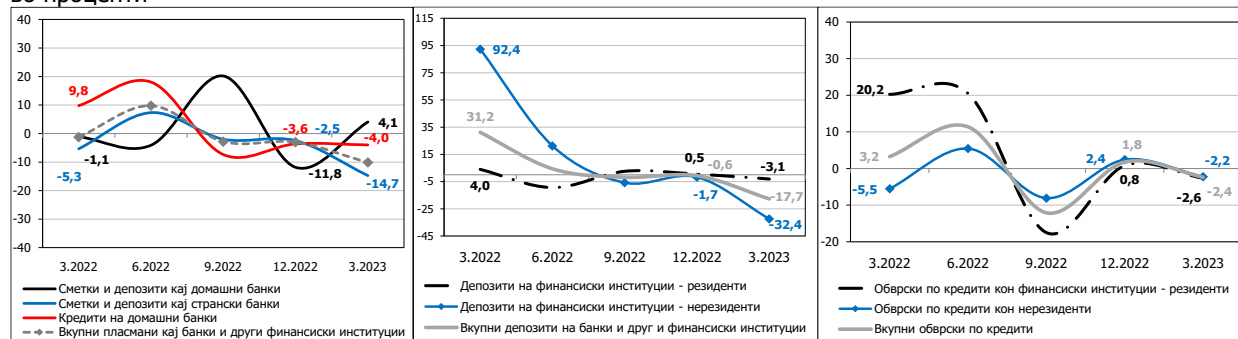
⁷³ Кварталното намалување на обврските врз основа на кредити кон домашните банки се должи на падот на обврските врз основа на кредити во странска валута над пет години кај една голема банка (за 1.455 милиони денари) и од две до пет години кај една средна банка (за 285 милиони денари).

финансиски институции за 6.658 милиони денари, или за 32,4%, во чии рамки најголем пад има кај краткорочните депозити до еден месец (намалување за 4.095 милиони денари) и ограничените депозити на нерезидентни финансиски друштва во странска валута до една година (намалување за 3.078 милиони денари).

Графикон бр. 56 Квартална промена на побарувањата од финансиски институции (лево), обврските врз основа на кредити (десно) и депозитите од финансиските институции (средина)

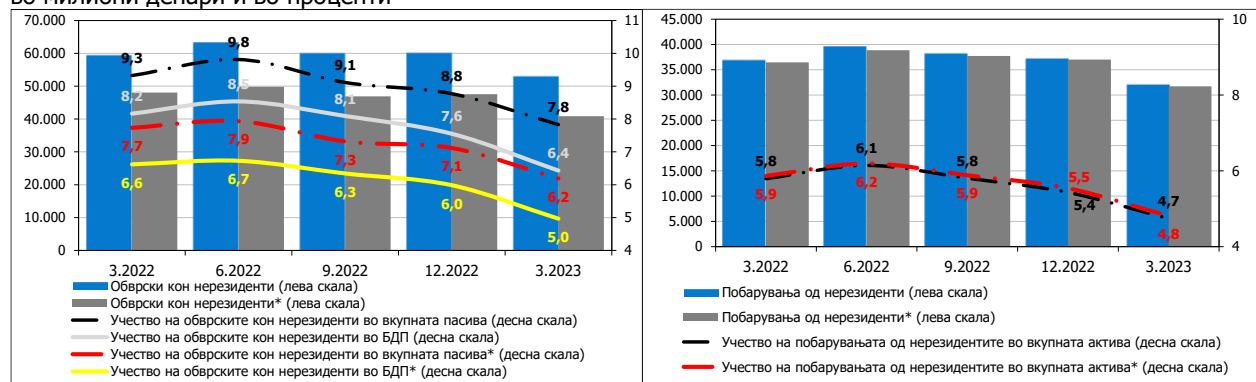
во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 57 Обврски (лево) и побарувања (десно) кон/од нерезидентите

во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

*Без учеството на „РБСМ“ АД Скопје.

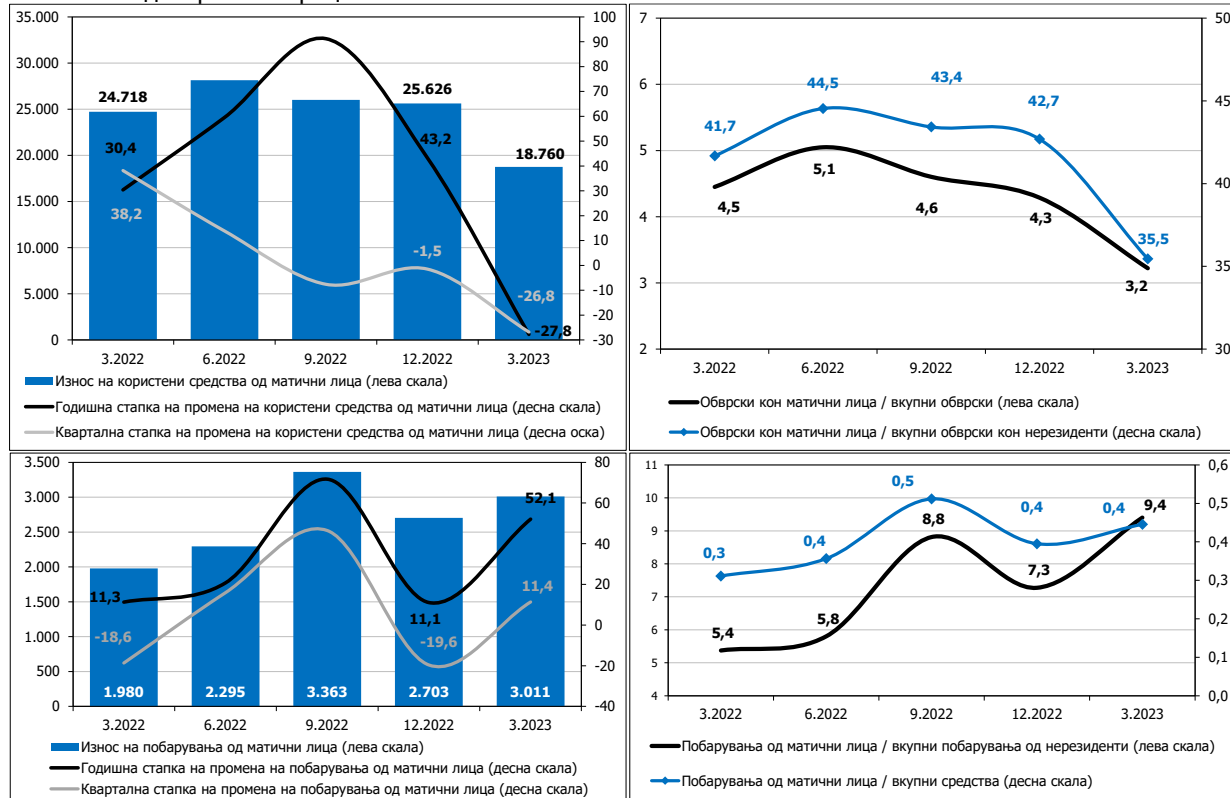
Обемот на активности на банкарскиот систем со нерезидентите постојано е многу ограничен, но се забележуваат отстапувања анализирано на ниво на банка. Како и вообичаено, со состојба на 31.3.2023 година, банките на ниво на систем повеќе должат⁷⁴ отколку што побаруваат од нерезидентите, при што обврските бележат поголем пад во споредба со падот на побарувањата од нерезидентите. Имено, обврските на домашните банки кон нерезидентите забележаа квартално намалување од 7.107 милиони денари, или пад за 11,8%, а нивното учество во вкупната пасива на

⁷⁴ На 31.3.2022 година, шест од вкупно тринаесет банки повеќе должат отколку што побаруваат од нерезидентите.

банкарскиот систем се спушти до нивото од 7,8%⁷⁵ на крајот од првото тримесечје од 2023 година (8,8% на 31.12.2022 година). Ваквото квартално намалување најмногу произлегува од намалените обврски врз основа на краткорочните депозити во странска валута кон нерезидентните финансиски институции и намалувањето на ограничените депозити во странска валута на нерезидентните финансиски институции до една година. Слично на ова, и кај побарувањата на банките од нерезидентите се забележува квартален пад од 5.138 милиони денари, или за 13,8%, како последица на намалувањето на средствата на сметките во странски банки.

Графикон бр. 58 Обврски (горе) и побарувања (долу) кон / од матичните лица на банките во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Обврските кон матичните субјекти на банките забележаа пад и не претставуваат значаен извор на финансирање на активностите на домашните банки, иако има разлики анализирано по поединечни банки. Во првиот квартал од 2023 година, обврските на банките кон своите матични субјекти се намалија за 6.866 милион денари (или за 26,8%), што во најголем дел е резултат на намалувањето на краткорочните депозити од финансиски субјекти. Следствено, учеството на обврските на банките кон матичните лица (вклучувајќи ги и субординираните обврски и хибридни капитални инструменти) во вкупните обврски на домашниот банкарски систем и во обврските кон нерезидентите се намали на 3,2% и 35,5%⁷⁶, соодветно. Побарувањата од матичните лица

⁷⁵ Доколку од анализата се исклучи „РБСМ“ АД Скопје, учеството на обврските кон нерезидентите во вкупната пасива изнесува 6,2%.

⁷⁶ На 31.12.2022 година, овие учества изнесуваа 4,3% и 42,7%, соодветно.

Извештај за ризиците во банкарскиот систем во првиот квартал од 2023 година

забележаа квартален раст од 308 милиони денари, или за 11,4% и во овој квартал учеството во вкупната актива повторно изнесува 0,4% (0,4% на 31.12.2022 година), а нивното учество во побарувањата од нерезидентите се зголеми до нивото од 9,4% (7,3% на 31.12.2022 година).

2. Профитабилност

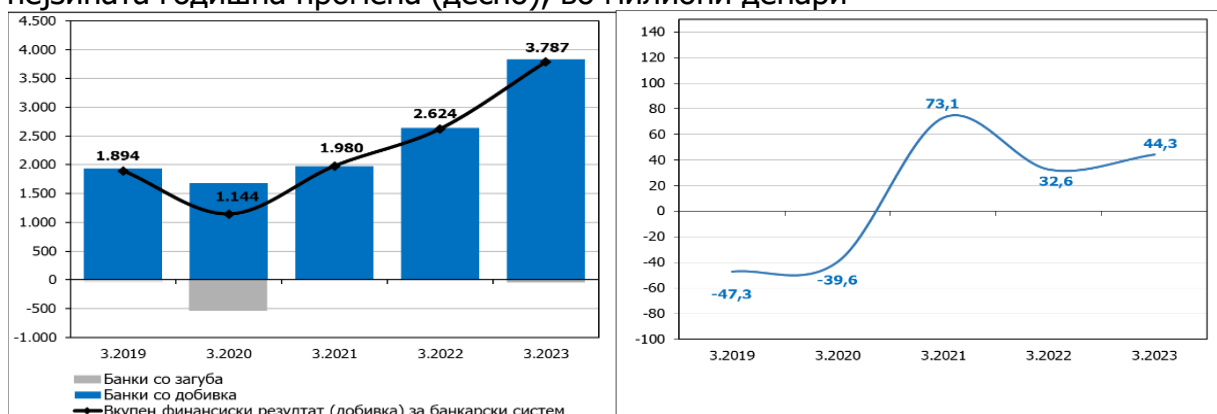
Во првиот квартал од 2023 година, домашниот банкарски систем оствари забрзан раст на добивката во споредба со истиот период од претходната година. Во услови на раст на каматните стапки и каматоносната актива, повисокиот финансиски резултат беше условен од зголемените нето каматни приходи, за чиј раст придонесоа приходите од камати од речиси сите сектори. Мал придонес во зголемувањето на добивката имаа и повисоките нето-приходи од провизии. Расходите по сите основи бележат раст. Забрзаниот раст на добивката имаше позитивно влијание врз основните показатели за профитабилноста и оперативната ефикасност на банкарскиот систем.

Каматните стапки и на кредитите и на депозитите бележат зголемување во првите три месеци од 2023 година. Притоа, кај новодоговорените активности растот на каматните стапки е најизразен кај новопримените депозити, и тоа и кај денарските, и кај девизните.

2.1. Показатели за профитабилноста и ефикасноста на банкарскиот систем

Во првиот квартал од 2023 година, банкарскиот систем оствари добивка од 3.787 милиони денари, којашто е повисока за 1.162 милиона, или за 44,3% во споредба со истиот период од минатата година, кога добивката исто така беше значително поголема (за 32,6% или за 645 милиони денари), во однос на првиот квартал од 2021 година. Поголемата добивка произлегува од повисокиот нето каматен приход (нето каматниот приход се зголеми за 1.716 милиони денари, или за 42,9%) и во помал дел од растот на нето-приходите од провизии и надоместоци (раст за 123 милиони денари, или за 8,6%). Наспроти тоа, расходите по сите основи бележат раст, којшто е побрз во споредба со истиот период во претходната година кај сите расходни категории, освен трошоците за вработените коишто бележат побавен раст.

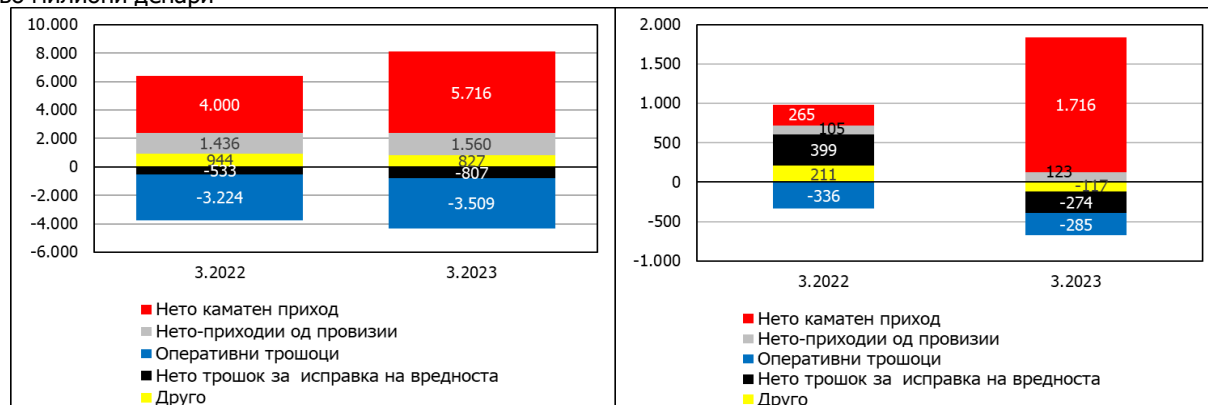
Графикон бр. 59 Динамика на прикажаната вкупна добивка на банките (лево) и нејзината годишна промена (десно), во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

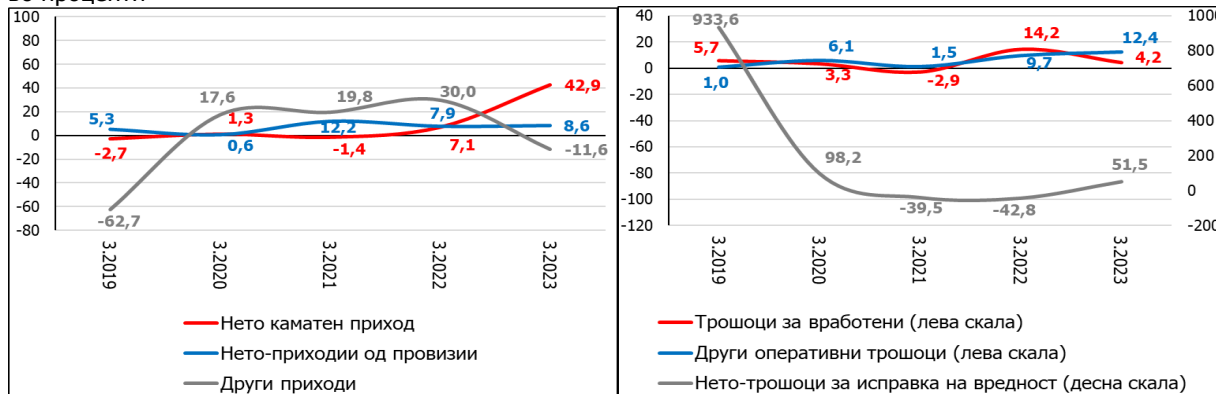

Графикон бр. 60 Придонес во формирањето на добивката (лево) и придонес во растот на добивката (десно) на банките во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 61 Годишна стапка на промена на главните приходни (лево) и расходни ставки (десно) на банките во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Во услови на раст на каматните стапки и раст на соодносот помеѓу каматоносните средства⁷⁷ и каматоносните обврски⁷⁸, поголемиот нето каматен приход се темели врз поголемиот раст на приходите од камати (за 2.030 милиони денари, или за 43,1%), во споредба со растот на каматните расходи (за 314 милиони денари, или за 43,9%). Притоа, нето каматните приходи бележат раст од речиси сите сектори исто така при поголем раст на каматните приходи во споредба со растот на каматните расходи.

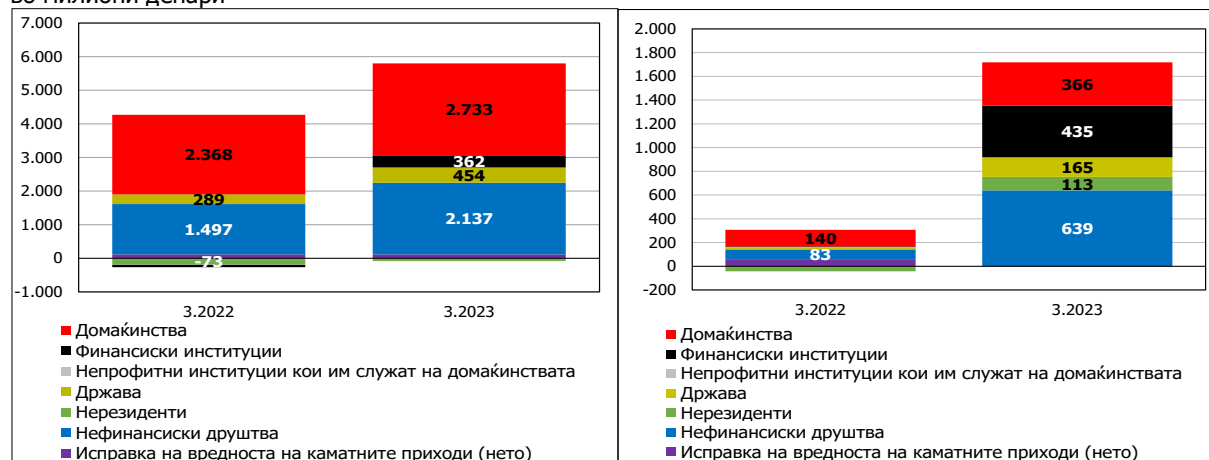
⁷⁷ Во споредба со крајот на првиот квартал од 2022 година, каматоносната актива се зголеми за 46.708 милиони денари, или за 8,6% (на 31.3.2022 година, овој раст изнесуваше 50.540 милиони денари, или 10,2%), додека во споредба со 31.12.2022 година, таа е помала за 3.986 милиони денари, или за 0,7%.

⁷⁸ Во споредба со крајот на првиот квартал од 2022 година, каматоносните обврски се зголемија за 9.846 милиони денари, или за 3% (на 31.3.2022 година, овој раст изнесуваше 12.465 милиони денари, или 3,8%), додека во споредба со 31.12.2022 година, тие се помали за 1.653 милиони денари, или за 0,5%.

Графикон бр. 62 Нето каматни приходи на банкарскиот систем според секторот, структура (лево) и придонес во растот (десно)

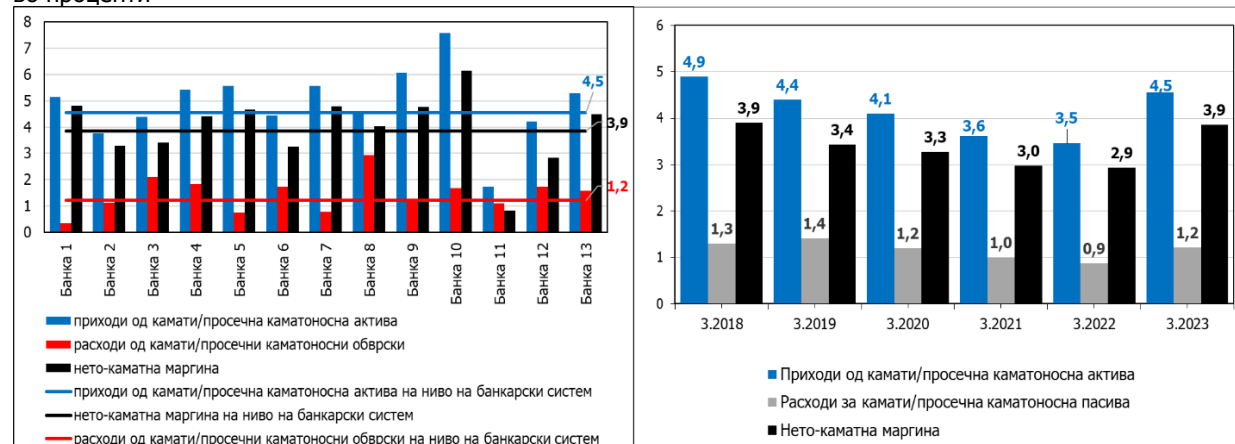
во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 63 Нето каматна маргина на 31.3.2023 година, по одделна банка (лево)* и на ниво на банкарскиот систем (десно)

во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Показателите на ниво на банкарски систем се презентирани со линии.

Во првите три месеци од 2023 година, нето каматната маргина, по намалувањето во претходните четири квартали, бележи раст за 1 процентен поен, достигнувајќи ниво од 3,9%. Ваквиот раст се должи на поизразениот раст на нето каматниот приход (42,9%) во однос на растот на просечната каматносна актива (14,2%).

Забрзаниот раст на добивката во првите три месеци од 2023 година, имаше позитивно влијание врз висината на основните показатели за профитабилноста⁷⁹ на банкарскиот систем. Во споредба со истиот период од претходната година, стапката на поврат на просечниот капитал и резервите и профитната

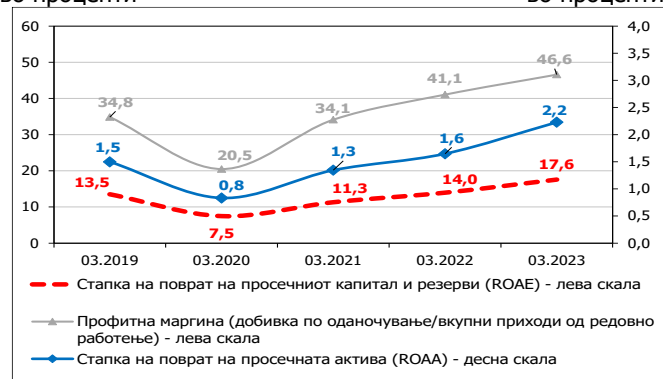
⁷⁹ Показателите за профитабилноста и ефикасноста на банкарскиот систем и одделните групи банки се презентирани во анексите кон овој извештај.

маргина се зголемија за 3,6 и 5,5 процентни поени, соодветно, додека показателот за поврат на просечната актива се зголеми за 0,6 процентни поени.

Графикон бр. 64 Стапки на поврат на просечната актива и на просечниот капитал и резерви и профитна маргина

во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Показателите за оперативната ефикасност на банкарскиот систем главно се подобруваат. Соодносот меѓу оперативните трошоци и нето каматниот приход, како и соодносот меѓу оперативните трошоци и вкупните редовни приходи, бележат значително подобрување, и тоа, за 19,2 и 7,2 процентни поена, соодветно, поради побрзиот раст на нето каматниот приход (42,9%) и вкупните редовни приходи (27,0%)⁸⁰ во однос на растот на оперативните трошоци (8,9%)⁸¹. Соодносот меѓу оперативните трошоци и просечната актива е непроменет.

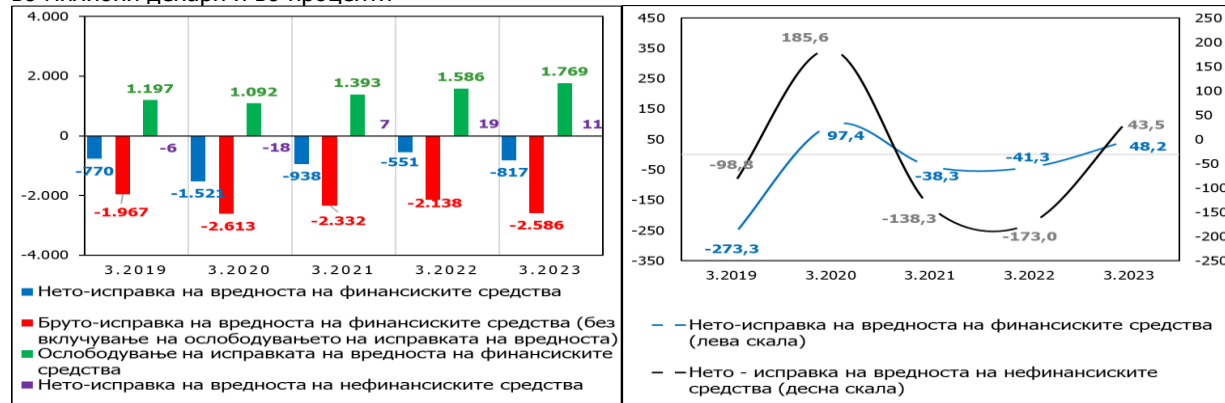
⁸⁰ Растот на вкупните редовни приходи е определен од растот на нето каматниот приход (за 1.716 милиони денари, или за 42,9%) и на нето-приходите од провизии и надоместоци (за 123 милиони денари, или за 8,6%).

⁸¹ Во првиот квартал од 2023 година, оперативните трошоци се зголемија за 285 милиони денари (или 8,9%) од кои најголем е растот на општите и административни трошоци (за 165 милиони денари).

Графикон бр. 65 Трошоци за исправка на вредноста на финансиските и нефинансиските средства, износ (лево) и годишни стапки на промена (десно)

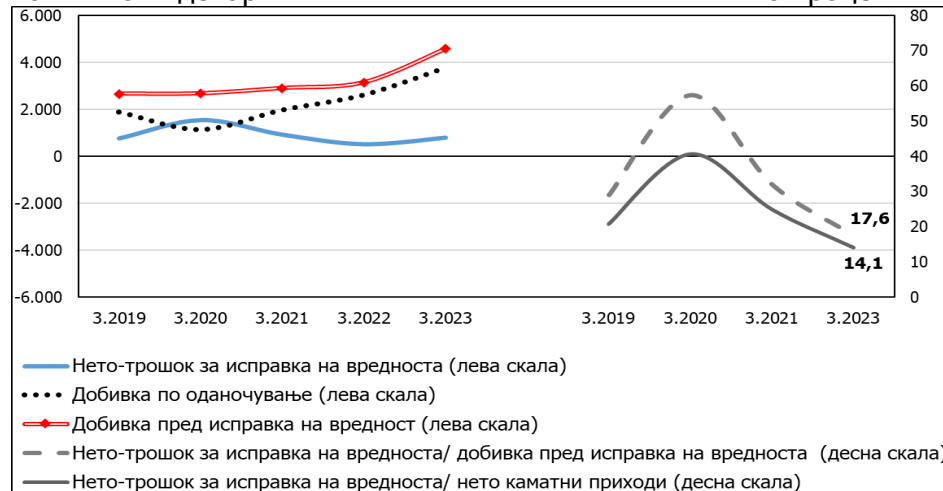
во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Во првиот квартал од 2023 година, трошоците за исправката на вредноста на финансиските и нефинансиските средства (на нето основа) се зголемија, за 274 милиони денари, или за 51,5%. Растот на овие трошоци пред сè произлегува од трошоците за исправка на вредноста на финансиските средства (коишто на нето-основа се зголемија за 266 милиони денари, или за 48,2%). Ова зголемување се должи на поголемиот раст на бруто-трошоците за исправка на вредноста на кредитите и другите пласмани (409 милиони денари, или за 22,3%), во однос на растот на ослободувањето на исправката на вредноста за овие средства (за 127 милиони денари, или за 9,5%). **Износот на нето-исправката на вредноста на нефинансиските средства е незначителен.**

Графикон бр. 66 Показатели за учеството на нето-трошоците за исправка на вредноста во добивката и во нето каматните приходи

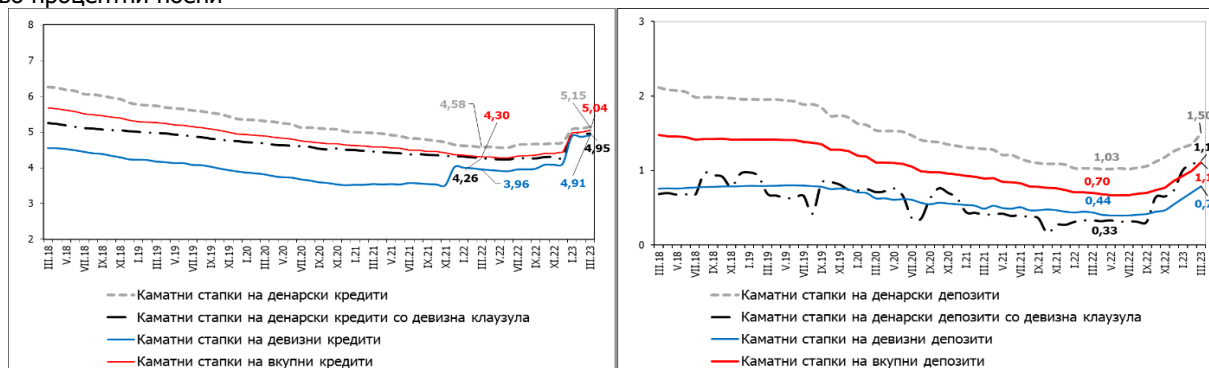
Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

2.2. Движење на каматните стапки и на каматниот распон

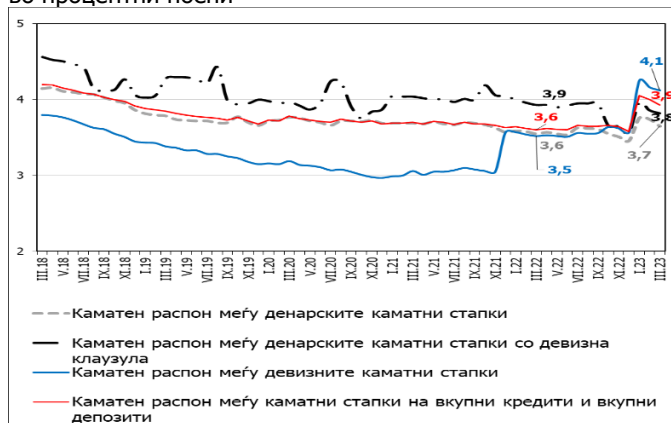
На крајот на првиот квартал од 2023 година, вкупната каматна стапка на кредитите и вкупната каматна стапка на депозитите изнесуваа 5,04% и 1,11%, соодветно, што претставува раст за 0,74 и 0,41 процентен поен во однос на крајот на првиот квартал од претходната година кога изнесуваа 4,30% и 0,70%, соодветно. Каматниот распон се прошири, поради поголемиот раст на активните каматни стапки, во однос на растот на пасивните каматни стапки. Распонот помеѓу вкупната каматна стапка на кредитите и вкупната каматна стапка на депозитите во март 2023 година изнесува 3,93 процентни поени, наспроти 3,60 процентни поени колку што изнесуваше на крајот на првиот квартал од 2022 година.

Графикон бр. 67 Активни (лево) и пасивни каматни стапки (десно)
во процентни поени

Извор: Народната банка

Графикон бр. 68 Каматен распон
во процентни поени

Извор: Народната банка.

Каматните стапки на новодоговорените активности на банките (кредитни и депозитни) исто така, бележат нагорни движења. Така, вкупната каматна стапка на новоодобрените кредити (денарски и девизни) во март 2023 година изнесуваше 5,26%, наспроти 3,75% колку што изнесуваше на крајот на првиот квартал од претходната година, што претставува раст од

Извештај за ризиците во банкарскиот систем во првиот квартал од 2023 година

1,51 процентен поен. Зголемување од 1,36 процентни поени бележи и вкупната каматна стапка на новоодобрените депозити (денарски и девизни) којашто во март 2023 изнесуваше 2,04% (0,68% во март 2022 година).